

14799

059

ч-31

14722

06 100 9000

ԳԱԶԱՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՏԱՐԵՑՈՅՑ

ԼԻԼԱ

1909

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ, ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ, ԵՐԿԻՐԱԿԱՆ,
ԶԱԽԵՇՏԱԿԱՆ, ԵԱԴՐԱԿԱՆ ԵՒ ԿՃՈՒԿ

Ի ՊԷՏՍ

20 ԷՆ 60 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԿՈՒՆԻ ԸՆԹԵՐՅՈՂԱՑ

ԳՊԱԳՐ. Ո. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ.

Պոստ-Ալի հասցեի թիվ 52

1909

28 AUG 2011

14310

053

27-31

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆԻ ՊԷՍ ԲԱՆ ՄԸ

Նոր ամուսնացող մը պսակին տակ զոյգ մը արցունք կը բափէ, բանախօսը՝ խօսքէն առաջ երկու անգամ կը հազայ, շոգեկառքը համբայ չելած՝ գէթ անգամ մը կը սուլէ, եւ հեղինակը երբ գիրք շինէ՝ առաջ երկու խօսք կը գրէ :

Յառաջաբանը այն է գիրքի մը համար, ինչ որ ետքը կ'ընշ մը համար, երկուսին վրայ նայելով կրնաս կռահել ամբողջութիւնը, սա տարբերութեամբ որ՝ մէկուն վերէն պէտք է նայիս, իսկ միւսին . . . վարէն :

Ամէն պօստպօղազուքիւն կրնաս թխել հասորի մը մէջ, կը բաւէ որ զօղու յառաջաբան մը ունենաս իբր մէնսոր :

Ահա ինչու, շարք մը հեղինակներ, գիտակցաբար՝ այդ կարեւոր մասը ուրիշին գրել կ'ուսան, եւ ռեկլամի մէջ չեն մոռնար աւելցնել «այնինչին փայլուն յառաջաբանով», կարծես թէ ընթերցողը 5-10 դրուոր միմիայն յառաջաբանին պիտի տար :

Փայլուն յառաջաբան մը կրող հասոր մը որուն մընացեալ միւս մասերը բան մը չեն արժէր, կը նմանի վարսուկնոց կ'ընշ մը. որ պատմաբանով, Սօփրաթի վեց ոսկինոց *Էջանթիյեօն* գլխարկ մը կը կրէ զուլար . . . :

Մեծանուն հեղինակ մը ըսած է Կիւրքեմպերկի գիւսէն վերջ, բայց չեմ գիտեր որ տարին, «Ջանացեմ կարելի եղածին չափ կարն եւ ամփոփ գրել յառաջաբանը, որպէս զի ընթերցողը շտապարանի տեղ չի դնելով հեղինակը, անմիջապէս նիւթին, հոգիին անցնի . . . » :

2480-2002

Ուրիշ ազգերը չեն գիտեր, բայց մերայնոց համար խօսելով, կրնամ ըսել թե՝ Հայերը ոչ թե միայն յառաջաբան չեն կարդար, այլ եւ ամբողջ հաստոր:

Ընթերցասիրութիւնը Հայուն մեջ կրօնքին պէս է, երբալով պաղելու վրայ է: Առաջինին մեջ կարդացուելիք հեղինակ չունենալուն, իսկ երկրորդին՝ լսելիք կրօնաւորի պակասէն:

Revenons à nos moutons.

Աւետարանը կրսե՝ « եթէ մարդ նորէն չի ծնանի, չի կրնար Աստուծոյ արեւոյսքիւնը մտնել . . . »:

Ու ես կը դարցնեմ խօսք՝ եթէ գրող մը չորս էջնոց գիրք մը չի հրատարակէ, չի կրնար անմահ հեղինակաց cadrop մտնել . . . :

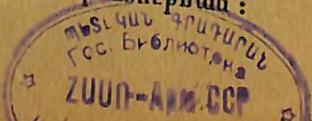
Տասներկու տարիէ ի վեր՝ երբ Անաստուի ներսերը Բիրսեր եւ ասպասակներ սուր կը շարժէին, մենք ալ հոս գրիչ շարժեցինք, սա տարբերութեամբ որ, առաջինները արցունքներ խլեցին, մենք՝ խիստ ու ծիծաղ:

Մտածեցի:

Մխիթարականը զոր գտայ այս մտածումիս մեջ, որ գիտ կը ճանչեր, սա էր թէ, Էմիլ Զօլա, *Ռուկոն Մաֆառ* ներու Աստուածը, հակառակ իր այնքան փայլուն տաղանդին՝ ախտակիւն դուները գոց գտնելուն համար, գերեզման մտաւ:

Զօլա եւ Լիլա, երկու անուններն ալ չորս չորս տառ, կը կրենք թեւ, սակայն արեւին շուրջ դարցող արբանեակները ի՞նչ լոյս կրնան սփռել . . . :

Եւ որպէս զի գէթ անպսուղ չի գրկեմ սեւերես հողը, այո՛, մտածեցի ՏԱՐԵՆՈՅՅԻ մը կազմութեանը, որուն մեջ ամփոփած յատուածներս գրի ձեռով, մխիթարականը բլլան գրչի զուարթ աշխատանքի մը յոգնավատասակ եւ ապերախ աշխատութեան:

Արդ, դուն՝ ազնիւ ընթերցող, որ զիս կարդալու ձանձրոյթը պիտի առնես, կաղաչեմ քեզի, հաստորս եւ իր պարունակութեան հետ վարուէ այնպէս, ինչպէս պիտի վարուէիր նորաբաց վարդի մը եւ կամ փափկասուն օրիորդի մը հետ: Գիրք մեջը մի խօսեր . . . անիկայ շուտ կաւրուի:

ԼԻԼԱ

Յ. Գ. — Մոռցայ կարծեմ ըսել թե՝ հաստոր սկսուած էր արդէն հին ուեթիմի օրով, ուստի Յունուարէն մինչ Յուլիս, ճիշդ կեսը մեր գիրքին, գրուածներ են *սան-սիւռի* վախովը, իսկ Յուլիսէն մինչեւ Դեկտ. ի վերջ ազատ եւ համարձակ: Ընթերցողը այս ակամայ զուգարդիւթեան ներողամիտ գտնուելով՝ պիտի կրնայ տեսնել հին աշխարհին եւ նոր աշխարհին ոճերը, գաղափարները եւ գրելու ձեւը, առաջ եւ հիմա:

ՆՈՅՆ

1909

ԹՈՒԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

Ե Ի

ԹՈՒՆ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՀԱՅՈՅ ՏՆԱ-ՏՆՈ 4401-4409

Ե Ի

ՏՈՄԱՐԱԿԱՆ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՀԱՅՈՅ

ՌԵԾԸ-ՌԵԾԹ=1358-1359

Գիր արւոյն է	Ը
Եօրներեակն	Դ
Վերադիրն	ԺԺ
Իննեւսաններեակն	Ը
Տանուէրն	Աղեղնաւոր

Շարժական օտնք եւ միջոց ևն

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅՅՏՆՈՒԹԻՒՆ կաժ ԵՆՈՒՆԴ	ԴԶ. Յունուար 6
Միջոց ուսիր	աուուրք 13
Առաջաւորաց Բարեկենդան	Կիր. Յուն. 18
Սուրբ Սարգիս	Շք. » 24
Բուն Բարեկենդան	Կիր. Փետրուար 8
Տեառնընդառաջ	Շք. » 11
Ծաղկազարդ	Կիր. Մարտ 22
ԶԱՏԻԿ	Կիր. » 29
Աւետման	ԴԶ. Ապրիլ 7
Երեւման Ս. Խաչ	Կիր. » 26
Համբարձումն	ԵԶ. Մայիս 7
Հոգեգալուս	Կիր. » 17
Տօն Ս. Էջմիածնի	Կիր. » 31
Բարեկենդան Լուսաւորչի	Կիր. Յունիս 7
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ (Դիւս նշխարաց)	Շք. » 13
Բարեկենդան Վարդապետի	Կիր. » 28
ՎԱՐԴԱՎԱՌ	Կիր. Յուլիս 5
Միջոց Վարդապետի	Եօրներեակ վեց

Բարեկենդան Ս. Աստուածածնի	Կիր. Օգոստոս	9
Վերստիսի	Կիր. »	16
Միջոց Աստուածածնի	Եօրնեակի	Հորս
Բարեկենդան Ս. Խաչի	Կիր. Սեպտ.	6
ԽԱՉՎԵՐԱՅ	Կիր. »	13
Բարեկենդան Վարազայ Ս. Խաչի	Կիր. »	20
Վարազայ Ս. Խաչ	Կիր. »	27
Միջոց Ս. Խաչի	Եօրնեակի	Եօրն
Դիւս Խաչ	Կիր. Հոկտ.	25
Ս. Հրեշտակապետ	Շր. Նոյեմբ.	7
Յիսնակաց Բարեկենդան	Կիր. »	15
Ս. Յակոբայ Բարեկենդան	Կիր. Դեկտ.	6
Ս. Յակոբ	Շր. »	12
Միջոց ուսիր	աւուր	ԺԸ
Ս. Ստեփաննոս	Շր. Դեկտ.	26
Բարեկենդան Յննայի	Դշ. »	29

Հաս Լաթիմացոց

Շրջանն Լուսնի, որ է ոսկեծիւն	10
Շրջանն Արեգակնային փոքր	14
Վերադիրն	8
Ինդիկսիան Հոտիմէական	7
Կիրակագիրն	3
Իսկ Չաթիկ նոցա անկանի ի նմին աւուր ընդ մեզ :	

Շարժական օտեմ Լաթիմաց

Եօթանաս. Կիր.	(Նոր Տոմ.)	(Հին Տոմ.)
Օր միտրոց	Փետր. 7	Յունր. 25
ԶԱՏԻԿ	» 24	Փետր. 11
Համբարձումն	Ապրիլ 11	Մարտ 29
Հոգեգալուս	Մայիս 20	Մայիս 7
Ամենասուրբ Երրորդութիւն	» 30	» 17
Տօն Ս. Հաղորդութեան	Յունիս 6	» 24
Ա. Կիր. Դալսեան	» 10	» 28
	Նոյեմբ. 28	Նոյեմբ. 15

Ամամուտի Տանկաց

Մուհարրէմ 1327	29	or	(Հին Տոմ.)
Սէֆէր	30	»	Յունուար 10
			Փետրուար 8

Բէպիւլ Էվլէլ	29	Or	Մարտ 10
Բէպիւլ ախըր	29	»	Ապրիլ 8
Ճէմազիւլ Էվլէլ	30	»	Մայիս 7
Ճէմազիւլ ախըր	29	»	Յունիս 6
Բէճէպ	30	»	Յուլիս 5
Շապան	29	»	Օգոստոս 4
Բամազան	30	»	Սեպտեմբր 2
Շէվլիլ	30	»	Հոկտեմբր 2
Զիլգասէ	30	»	Նոյեմբր 1
Զիլհիճմէ	29	»	Դեկտեմբր 1
Մուհարրէմ 1328	30	»	» 30

Նշանաւոր աւուրի Տանկաց

	(Հին Տոմ.)	(Հին Տոմ.)
Աշուրէ Կիւնիւ	Մուհարրէմ 10	Յունուար 19
Մէվլուք Նէպ.	Բէպ. Էվ. 12	Մարտ 21
Իւչ ալլար	Բէճէպ 1	Յուլիս 5
Լէյլէի ռէզաիլ	» 6	» 10
Միրաճ Կիճէսի	» 27	» 31
Պէրաթ Կիճէսի	Շապան 15	Օգոստ. 18
Դասըր Կիճէսի	Բամազան 27	Սեպտեմ. 28
Բամազան պայ.	Շէվլիլ 1	Հոկտեմ. 2
Դուրպան պայ.	Զիլհիճմէ 10	Դեկտեմ. 10

Չորս եղանակի

Դարուն եւ հասարակած	Մարտ 8
Ամառ եւ արեւադարձ	Յունիս 9
Աշուն եւ հասարակած	Սեպտեմբր 11
Զմեռ եւ արեւադարձ	Դեկտեմբր 9

Տարեմուտի

Փրկչական Թուականին (Հին Տոմար)	1909	Յունուար 1
Թուին Հայոց ըստ յետին սովորութեան	1358	» 1
Տանկաց Հիճրիլէ Թուականին	1327	» 10
Տանկաց Ելմսական Թուականին	1325	Մարտ 1
Փոքր Թուոյն Ագարիայի	294	» 21
Բուն եւ շարժական Թուականին Հայոց	4402	Օգոստոս 6
Տոմարական հաստատութիւն Թուին Հայոց	1359	» 11
Հրէից Նահանջ Թուական	5670	Սեպտեմբր 3
Փրկչական Թուականին (Նոր Տոմար)	1910	Դեկտեմբր 19

ԽԱՎԱՐՄԱՆՈՒՆԸ

Ի Մայիսի 22 բոլորական խաւարումն **Լուսնի**, տեսանելի ի Կ. Պոլիս.

Սկիզբն խաւարման	ժամ 6,	րոպէ 7
Սկիզբն բոլորական խաւարման	» 7,	» 22
Մէջ բոլորական խաւարման	» 7,	» 53
Վերջ բոլորական խաւարման	» 8,	» 24
Մուտք լուսնի ի Կ. Պոլիս	» 8,	» 36
Վերջ խաւարման	» 9,	» 33
Զաւի խաւարման 13 մասնաչափ եւ 58 վայր :		

Ի Յունիսի 5 բոլորական խաւարումն **Արեւու**, անտեսանելի ի Կ. Պոլիս :

Ի Նոյեմբերի 14 բոլորական խաւարումն **Լուսնի**, անտեսանելի ի Կ. Պոլիս :

Ի Նոյեմբերի 30 մասնական խաւարումն **Արեւու**, անտեսանելի ի Կ. Պոլիս :

Կ. Պոլսոյ

Լայնութիւն աշխարհագրական 41°. 00'. 29'', 8 հիւսիսային .

Երկայնութիւն ի Փարիզէ 26°. 38'. 44'' արեւելեան .

Ժամական տարբերութիւն 1օ. 46վ. 35եվ. եւ ժամքն հաշուին ի 24. սկսեալ ի մօիցն արեւու ի նախընթաց երեկոյին :

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԵՐԵՒԵԼԻ ԱՆՅԻՑ

Ի Սեղծմանէ աշխարհի ըստ Հրէից	5670
Ի Սկզբնաւորութենէ տէրութեան Հայոց ի Հայկալ	4016
Ի Սկզբնաւորութենէ տէրութեան Արց. ի Վաղարշակալ	2058
Ի Հաւատալոյ Որդարու քաղաւորին	4902
Ի Ծննդէնէ Լուսաւորչին	1651
Ի Շինութենէ Էջմիածնի	1602
Ի Նիկիոյ Սուրբ Ժողովոյն	1584
Ի Կ. Պոլսոյ Սուրբ Ժողովոյն	1515
Յեփեսոսի Սուրբ Ժողովոյն	1474
Ի զիւսոյ Հայերէն տառից	1475
Ի Սկզբնաւորութենէ տէրութեան Բագրատունեաց յԱռասալ	1024
Յառմանէ Անի Բաղին ի Տանկաց	879
Ի Սկզբնաւորութենէ տէրութեան Ռուրիկեան ի Լեւոնէ	711
Ի Սկզբնաւորութենէ տէրութեան Օսմանեան	609
Ի քաղմանէ տէրութեան Ռուրիկեանց	536
Ի զիւսոյ Տպագրութեան	469
Յառմանէ Կ. Պոլսոյ ի Տանկաց	455
Ի Սկզբնաւորութենէ տպագրութեան ի Հայս	342
Ի մեծ յեղափոխութենէ Ֆրանսայի	120
Ի զիւսոյ շոգեմաւի	102
Ի զիւսոյ Բաղիւլի	99
Ի քաղմանէ Եփեսոսի	83
Ի քաղմանէ Հռովմէական Հայոց	79
Ի զիւսոյ երկաթուղոյ	77
Ի հաստատութենէ քանդիմարի	70
Ի քաղմանէ Բողոքական Հայոց	69
Ի զիւսոյ հեռագրի	60
Ի պատերազմէն Խրիմու	54
Ի հաստատութենէ Սահմանադրութեան մերոյ	49

Ի միացեալ բազումութենէ Խալիոյ	40
Ի մեծ հրդեհի Բերայի	40
Ի Պատերազմէ Ֆրանս եւ Բրուսիոյ	39
Ի շինութենէ Ճեմարանի Սուրբ Էջմիածնի	35
Ի հաստատութենէ Օսմանեան Սահմանադրութեան	30
Ի գիւտոյ Ելեհերական լապտերաց	30
Ի գիւտոյ հեռախօսի	29
Ի գիւտոյ ձայնագրի	28
Ի գիւտոյ անքել հեռագրի	11
Ի Թուրք եւ Հելլենական պատերազմէ	11
Ի Սպանիական եւ Սմէրիկեան պատերազմէ	11
Ի Պօլեական պատերազմէն	10
Յարեաւանաց Եւրոպացոց Ի Զինասան	9
Ի Ռուս եւ Ճաբոն պատերազմէ	5

Լս.	Օր.	ՔԵԱՆՈՒՆԻ ՍԱՆԻ	ՅՈՒՆՈՒԱՐ	ԶԻՒՆԻՃՃԷ	Տալ.	Գաղթ.	
		ՕՐ 31		ՕՐ 30			
14	1	ՆԵ. Դ. օր պահոց նշն. և Լաղանց : Տարեմուտ 1903 թուականին Բրիտանիոյ ըստ Հին Տոմարի: Տոմ Բարդի 29: Յայտ: Բարդի 24: Ա. Արամի 17: Գն* Տոն Անուանակոչութեան Տեառն, և յիշատակ Բարդի Հայրապետին: Լտ. Յունուարի 14: ՏՃ. Զիւլ- Տիւն 22 և Գաղթի 68: Հր. Թէրէթ 21:				55	78
15	2	ՈՒՐ. Դ. օր պահոց նշնդեան : Շ Վր. Բռ. ժամ 3, րոպէ 27 փոփոխական օդը				55	79
16	3	ՇԱ. Ե. օր պահոց նշնդեան: Սրբոց Բարդի Հայրա- պետին և Էդորն Դրեդորի Նիստացւոյն, Սեղեւորոսի Հոովմայ Հայրապետին, և Արքայ Եփրեմի Խուրնին Ասորդի: Տոմ: Արաց (օր 30): Գն. Մաղաքիա մարդ. :				55	79
17	4	* ԿԻՐ. Է. Յիսն. Զ. օր պահոց նշնդեան :				50	71
18	5	ՌԵ. ՆՐԱԳԱՐԱՅ նշնդեան և Աստուածայայտնութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Բրիտանի :				57	75
19	6	* ՊԵ. ՏՈՆ Նմեղեան և Աստուածայայտնու- րեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Բրիտանի : Ուսիք է 8 օր շարունակ: Գն* Յայտնութ. Տեառն : Տար. Թագադր. Մուհամմէ Ալի Զահին Պարսից 1907				57	75
20	7	* ՊԵ. Բ. օր նշնդեան: Յիշատակ մեռելոց :				58	75
21	8	ՆԵ. Դ. օր նշնդեան: Յայտ: Արաց (օր 30): Շ Ի Զրնոն ժամ 1, րոպէ 21 ՏՃ. Պուրճի Տէլլ				59	76
22	9	ՈՒՐ. Դ. օր նշնդեան : Շ Նն. Լս. ժամ 9, րոպէ 22 Ամպամած օդ				59	77
23	10	ՇԱ. Ե. օր նշնդեան : ՏՃ. Մուհարրէմ (օր 29), և Տարեմ. 1327 թուականին Հիճրէթի: Հր. Ալբաթ (30) Տար. Գան. Լսուար Է. Թագաւորին Անգլիոյ և Կայսեր Հնդկաստանի. 1901				59	77
24	11	* ԿԻՐ. Զ. օր նշնդեան :				5	78
25	12	ՌԵ. Բ. օր նշնդեան:				5	79
26	13	* ՊԵ. Դ. օր նշնդեան: և Տոն Անուանակոչու- րեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Բրիտանի :				5	80
27	14	ՊԵ. ՊԱՏՐ. Լտ. Յովհաննու Ոսկերեանին : Տար. Մեղի. Վիլիլմի. Կայսեր Գերմանիոյ. 1859				6	81
28	15	ՆԵ. ՏՈՆ նշնդեան Յովհաննու Կարապետին :				7	82
29	16	ՈՒՐ. ՊԱՏՐ. Շ Առ. Բռ. ժամ 10, րոպէ 10 Հողմախար ամպ				7	82

Լս.	Օր.	ՔԵԱՆՈՒՆԻ ՍԱՆԻ	ՅՈՒՆՈՒԱՐ	ՄՈՒՀԱՐԲԵՄ	Տալ.	Գաղթ.		
		ՕՐ 31		ՕՐ 30				
30	17	ՇԱ. Սրբոցն Պետրոսի Հայրապետին, Վլասոյ Էպիսկոպոսին և Արքիտղոմայ սարկաւագին: Գն* Անտոնի աւնապատականին: ՏՃ. Սիբրը արպալին, որ է վերջ քառասուն աւուրց առաջնոյ մասին ձմերան: Տար. Գան. Ֆրեսերի Լ. Թագ. Տանիմարալի. 1906					Ա	ԱՆ
31	18	ՆԵ. Դ. օր պահոց նշնդեան: Բարեկենդան պահոց Առաջաւորաց: Գն* Սլոմասին և Կիւրդի Հայրապետացն Աղեքսանդրի, և Դրեմիսին, որ է սկիզբն մեծատոն կիրակեկից: ՏՃ. Էվիլի խամիլին, որ է սկիզբն յիսուն աւուրց երկրորդի մասին ձմերան:					Գ	ԱՅ
1	19	ՌԵ. Ա. օր պահոց Առաջ. Գն. Լուծումն պահոց յայտ Եփրեմի: Լտ. փետրուար: ՏՃ. Աշուրէ կիւնիւ:					Դ	ԱԴ
2	20	ՊԵ. Բ. օր պահոց Առաջ. Գն. Եւթիմիոսի ճգնաւորին: Տար. Գան. Մամուլէ Լ. Թագ. Փոքրուկալի. 1908					Ե	ԱԵ
3	21	ՊԵ. Դ. օր պահոց Առաջ. Լտ. Վլասոյ Էպիսկոպոսին:					Զ	ԱԶ
4	22	ՆԵ. Դ. օր պահոց Առաջաւորաց:					Է	ԱԶ
5	23	ՈՒՐ. Ե. օր պահոց Առաջ. և յիշատակ աւուրման Յովհաննու մարգարէին առ Նինուէացին: Շ Լր. Լս. ժամ 17, րոպէ 21 Յրագլին օդ					Ը	ԱԸ
6	24	ՇԱ. Սրբոցն Սարգսի զօրավարին, և որդւոյ նորա Մարտիրոսին և չորեքաստան դիմուորացին: Լտ. Տորթեայ Կուսին: Հր. Տարեգլուխ տնկոց:					Թ	ԱԹ
7	25	ՆԵ. Դ. օր նշնդեան: Գն. Դրեդորի Աստուածարանին: Լտ. Եփրեմեանեան զօրավարին:					Կ	ԱԿ
8	26	ՌԵ. Սրբոց Աստուծանց զօրավարաց, և Թեոդորոսի զօրավարին: ՀԱՐՍԱՆԷ:					Զ	ԱԶ
9	27	ՊԵ. Սրբոցն Սուքիասանց վկայից: Գն* Փոխադրութիւն Նշխարաց Սրբոցն Յովհաննու Ոսկերեանին:					Է	ԱԷ
10	28	ՊԵ. Պահք:					Ը	ԱԸ
11	29	ՆԵ. Սրբոց Ոսկեանց քահանայից: Գն. Փոխադրութիւն Նշխարաց Իգնատիոսի Հայրապետին:					Թ	ԱԹ
12	30	ՈՒՐ. Պահք: Գն* Երեց Հայրապետացն Բարդի, Դրեդորի և Յովհաննու Ոսկերեանին:					Կ	ԱԿ
13	31	ՇԱ. Սրբոցն Իսահակայ Պարթէւի Հայրապետին մերոյ: Գն. Յիշատակ մեռելոց: Շ Վր. Բռ. ժամ 21, րոպէ 22 Խառնակ օդ					Ը	ԱԸ

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ...

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Բարով խերով ըսէր՝ խօսքս կալիլէոսին է, « եւ սակայն կը դառնայ » ըսած օրէն բան մը տեղը կեցած չունի, մինչեւ իսկ Ամբակումին բառադարձին՝ որ այս տարի երրորդ անգամ ըլլալով դարձուց:

Երկրագունդս՝ որուն վրան, մէջը կամ տակը կ'ապրինք, մինչեւ մեծ գիտունին ժամանակները կը կարծուէր թէ՝ փախաթի մը պէս տափարակ գետին մըն էր, և երկինքը անոր կափարիչը: Բայց ո՞վ դարմանք, ահա կալիլէոս որ թուաբանական հաշիւները՝ Պոյաճեանէն, Երկրաչափութիւնը՝ Տալսէմէն և Տիեզերագիտութիւնն ալ Գամիլ Ֆլամարիոնէն չէր սորված անշուշտ, աւանակային յամառութեամբ պնդեց ու պնդեց թէ՝ Երկիրս կլոր է, և թէ ան կը դառնայ երեւակայական առանցքի մը վրայ, և ահա ինչու կըլլայ Ամառ, Ձմեռ, Աշուն և Գարուն: Բարով խերով պնդած ըլլար կալիլէ՝ թէ Երկիրս կը դառնայ, ահա այդ օրէն ամէն անոնք որոնք քիչ չառ չեռվիլ մը կը կրէին իրենց գանկին տակ, հաշիւի նստեցան, ծովերու չափ մեղան, երկրիս ծառերուն հաւասար գրիչ, և երկրիս տարածութեանը չափ թուղթ սպառեցին, չինելու գիրք մը՝ որ այն օրէն այս օր տարին անգամ մը հրապարակ կըլլայ և որուն Տարեցոյց անունը կուտան:

Հին ատենները՝ շատ հեռու չ'երթանք, այսինքն երբ լուսահոգի Խառգիւղի Տէր Երեմիան օրացոյց կը չինէր, այդ գրպանի մինեոն գրքոյկը պաշտօն ունէր, Գիրգո-

րիկ աղային, Դուկաս պատուելիին և նմաններուն անուանց տօնախմբութեան օրերը ցոյց տալ ամէն անոնք՝ որոնք սեւ ֆիստան մը չինելու և կամ ուշտէնկօթին բիծերը մաքրելու համար երկու երեք օր առաջուց գիտնալու պէտք ունէին. անկէ ի վեր մինչեւ մեր օրերը, օրացոյցը առանց աւաղան մտնալու անուն փոխեց և եղաւ Տարեցոյց:

Այս օր Տարեցոյցն է որ կը փնտռուի ամէնէն, Տարեցոյցն է որ ձեռքէ ձեռք կը խլուի, Տարեցոյցն է վերջապէս, որ կը պատրաստուի օրը օրին:

Թուեմ ձեզի Օրացոյցի և Տարեցոյցի զգալի փոփոխութիւնները. Օրացոյցը պոխտիկ տետրակ մըն էր՝ 40 փարայ, Տարեցոյցը խոշոր հատոր մը եղաւ՝ մինչեւ անգամ 10 դր. նոց:

Օրացոյցին մէջ միմիայն Տօնական օրերը, Տաղաւարները և օղերեւութաբանական գուշակութիւնները նշանակուած կըլլային՝ հանդերձ պիտանի գիտելիքներով, օրուան Տարեցոյցը, գրական եռամսեայի մը խնամոտ մէկ թիւը կարելի է նկատել, ուր իմաստասիրական, գրական, բանաստեղծական և գիտական յօդուածներէն մինչեւ բաթլիճան պէօրէի պատրաստելու եղանակը լայնօրէն բացատրուած է պէտք է ըսել:

Հնաւանդ օրացոյցը նայելով, մեր կիները և օրերդները, իրենց ուխտի օրերը և կամ գնումներու համար տունէն դուրս ելնելու թուալէթը կ'ընէին, քանի որ անոր մէջ նշանակուած կըլլար ձիւնաբեր հողմունք՝ ինչպէս նաեւ օտազին աւուրքը, օրուան Տարեցոյցներուն մէջ նայելով կրնան միմիայն հասկնալ թէ՛ այսինչ զրազէտին ոճը սահուն է թէ՛ բուլթ, թէ՛ ո՞ր բանաստեղծը յաշողած է իր սօնէին մէջ, թէ՛ գիտութիւնը

ինչ կըսէ ռաքիովին տարածման և անոր սղութեան վրայօք:

Մեր հին օրէնք Օրացոյցը զրպաններու մէջ կը կըրէին, այժմու Տարեցոյցները թանգարաններու մէջ՝ վիքթորիա չիւկօյի, ժան ժազ Ռուսօի հատորներու քով կը պահուին:

Մեր գլխացած օրացոյցները պապա մարդիկ կը շինէին, քահանաներ և պատուելիներ, այս օր գրագէտներն են որ Տարեցոյցները կը պատրաստեն և մինչեւ իսկ... ձեր ծառան:

Կալիլէոս բարով խերով կրկնէր և պնդէր «և սակայն կը դառնայ», միամիտ դիտուն, մաքէզ կանցնէր արդեօք թէ ինչպէս երկիրս, այնպէս ալ մօտա Տարեցոյցի պատրաստութիւնը պիտի դառնար՝ դառնար ու պիտի գար թափի իր լաի գլխուն վրայ:

Կը հաստատեմ թէ եթէ կոանէր կամ գուշակէիր, ետ կը կենայիր անշուշտ յայտարարելու մեծ ճշմարտութիւնը ու կըսէիր. «սլազի կը դառնայ՝ սլազի չի դառնար»: Բայց պէտք է խոստովանիլ թէ մարդս միշտ տեսածին կը հետեւի: Ան Տարեցոյց մը չի նեց, սա տարեցոյց մը հրատարակեց, ե՛ս ինչու զրկուիմ...

Կալիլէոսի մեծ գիւտէն վերջ, գիտուններ 140,000 գոմէշներէ աւելի որոճացին և երկրիս արեւին չուրջը դառնալէն հետեւցւցին տարւոյն չորս եղանակները, մարդոց օգտակար ըլլալէ աւելի, Եւրոպական ֆապրիքաներուն ոսկի հայթայթելու համար, քանի որ անոնք, այսինքն գործարանատէրերը, տարւոյն չորս եղանակներուն յատուկ և մին միւսէն աւելի սուղ հագուստներու և գլխարկներու չէշիտը հրապարակ կը հանեն միոխան միլեոններու, և այդ եղանակներն ալ երեք երեք ամիսներու բաժնելով կազմեցին տասներկու թիւը, որ

անկէ ի վեր միշտ կը գործածուի, ամէն հեղ ամէն տեղ, ամէն պարագայի մէջ:

Տարւոյն մէջ սեղմեցուցած են տասներկու ամիսները, ինչպէս ես՝ պոօիս մէջ տասներկու գուլպաներս և դուն տասներկու թաշկինակներդ, եթէ անոնցմէ մէկ քանին մուկին կերցուցած չես:

Քրիստոսի Առաքեալները թիւով տասներկուք էին, և ասոր համար է որ բոլոր եկեղեցիներու թաղականները տասն երկուք կըլլան, բան մը որ քահանաներուն վիճակելու էր, և անոնք պէտք էին տասներկուք ըլլալ:

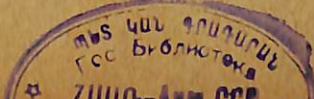
Տասներկուք թիւը այնքան գործածական է մեր մէջ, որչափ չէ Յը կամ Ծը, բայց վայ այն օրիորդին՝ որ տասներկու ամիս տունը կսպասէ ի խնդիր ամուսնու թեան, և վայ այն գրագիրին՝ որ ան ալ տասներկու ամիս կսպասէ ամուսկան մը նուէր ստանալու համար Յունուար յին, Կաղանդին:

Կալիլէոս բարով խերով յղանար իր գիւտը և կըրկնէր «և սակայն կը դառնայ» որովհետեւ այդ խօսքին հետեւանքն է որ տարին անգամ մը այս օրերուն քսակները քօլէրայէ կը բռնուին, և թէ օրը մէկ երկու հատ կը ձողին կլորիկներէն:

Չեմ գիտեր թէ մէկգմէկու նուէր տալու չըլլալք սովորութիւնը ո՞վ յղացած է առաջին անգամ:

Տղա՛յ ես, դպրոց կ'երթաս, լա՛ւ, պէտք է չորս հինգ գրիչեր հայրիկին գիրկը ցատկես՝ պիտե՛ր որդես, օղիին շիշը մատ մ'ալ լեցնես գաղտուկէն, որպէս զի հաճի ո՛ր եւ է գումար մը տալ վարժապետիդ ի նուէր:

Պատանի՛ ես, քիչ չաա բարեկամներ ունի՛ս չուրջդ, պէտք է պտուղէդ ֆանթզիէդ զրկուիս, հայթայթելու համար կաղանդցու նուէրի կլորիկ համեստ գումարը:

2480-2002

Երիտասարդ ես, պիսերդ սկսած են մատներուդ խաղալիք ըլլալ ի տես օրիորդներու, որոնք պոչերնին շարժելով կանցնին կը դառնան մօտէդ «քեզի հաւնած եմ»ի կեղծ ու պատիր նայուածքներ ձգելով վեր թըռած քռավաթիդ վրայ, լաւ, պէտք է ծխախոտէդ, պիտայէդ և քավալքատէդ էքօնօմի ընես, օրին պատրաստելու համար շլացուցիչ նուէրներու փոխարժէքը, զորս պաքալաքիի մը միջոցաւ ա՛ն օրիորդներուն պիտի ղրկես։

Նշանա՞ծ ես, լմնցաւ, դուն ալ պարտաւոր ես, ունիմ չունիմը մէկ կողմ ձգելով՝ գոհարավաճառներու ցուցափեղկերուն մօտ սլքտըկալու, ֆոէնկի ոսկի աժան կարապետ ճիճի մը գնելով, կաղանդի նախորդ գիշերը փոկիճիդ նուէրելու, հոգ չէ թէ ամուսնութենէդ վերջ առածդ 20 % զեղչով՝ կրկին բուն տիրոջը վերադարձնես։

Ամուսնացած ես, Աստուած կարողութիւն տայ, կին, քենի, զաւակ, թէյզէ, հալա և կովակառք մը ազգականներու հարկադրուած ես նուէրներ բաշխել առանց քիրազ սիկառնիկ մ'ալ քեզի գնելու տաւնոց մը պահելու քսակդ, ապա թէ ոչ ... կաղանդ պապան քեզի տունին դուռը կը ձգէ ատանկ գիշերով։

Ծնր ես ... թոռներէդ բռնէ մինչեւ սիւտլաճադէմ կինդ՝ շալ քէսէդ կը նային, և երբ կարգաւ կայնած՝ ձեռքդ համբուրելու գան, ստիպուած ես մէկ-մէկ նուէրով սիրաշահիլ զանոնք, ապա թէ ոչ, մշտնջինական հաղերդ, նազերդ չեն տանիր ու կը տռտռան։

Եւ գիտնալու էք որ, ասոնք մէկ անգամի, մէկ տարիի համար չեն, չէ՛ մի որ մեծն կալիլէոս ըսած է «և սակայն կը դառնայ ...», և քանի որ կը դառնայ, տարին անգամ մը այս բացառիկ ծախքերն ալ մեր դըւստուն կը դառնան et ainsi de suite։

* * *

«Եւ սակայն կը դառնայ ...»։

Երկիրս արեւին շուրջը։

Լեզուն բերնին մէջ։

Անխիղճ սիրահարը՝ իր խոստումէն։

Բարակ ոսկի ալիւանսը՝ նշանածին գալստեանը սպասող օրիորդին մատին վրայ։

Ժամացոյցին սլաքը՝ աշխատասէրին համար շուտ՝ իսկ, ծոյլին համար ծանր։

Ռուլէթին գնդակը սնտուկին մէջ՝ մէկը խինթի միւսը խենթի փոխելու համար։

Պաքսատէրը՝ ի տես պարտադահանջին, փողոց փողոց կը դառնայ։

Համարադ օրիորդ մը իր տանը մէջ ֆըռըլ ֆըռըլ կը դառնայ։

Երիտասարդ մը՝ իրմէ վեր պատառի մը շուրջ։

Դրամին յարգը չը գիտցողի մը հագուստները, անոր փետրաթափութեան միջոցին կրկին ու կրկին կը դառնան։

Անխելք է ան՝ որ չարակամներու խօսքին անսալով աղջկան մը տուած սէրէն ու խօսքէն ետ կը դառնայ։

Գինով կառապանի մը ձեռք դրուած կառք մը, քիչ մը կ'երթայ ... կը դառնայ։

Զօստանքի համար ճամբորդութիւն ընողը, դրամները հատնելուն ... թիրիլ թիրիլ կը դառնայ։

Ծնողական խրատներուն չանգացող անառակ որդին, կը զղջայ ու կը դառնայ։

Երեկոյթի մը մէջ օրիորդի մը դարպաս ընող միւսիւն՝ անոր եղբօրը վրայ հասնելովը, դէմքին գոյնը պատանայ կը դառնայ։

Վա՛յ ան աղջկան՝ որ գեղեցիկ է երեկոյթի մը մէջ գտնուածներէն աւելի, անդադրում պարելէն՝ բաշավաւ կը դառնայ։

Մագերը կը փեթթէ այն մայրը՝ որ անկողինին մէջ քովն առած նորածինին վրան կը դառնայ:

Մրցանակ չստացող դպրոցականը, ամօթապարտ տուն կը դառնայ:

Փոթորիկ օրի մը անտարբեր և անուշադիր կամուրջէն անցնողի մը հովանոցը քեռս կը դառնայ:

Շատ անգամ բժիշկներու ձեռք քաշած հիւանդը՝ խաչ հանգիստով մը անդիէն ասդին կը դառնայ:

Խաղի մէջ կորսնցնող և կամ սիրային տագնապ ունեցող մը անկողինին մէջ չի քնանար, անդին ասդին կը դառնայ:

Կողմնացոյցը որչափ շարժես, դարձեալ հիւսիւս կը դառնայ:

Կարկանդակէն մաս յուսացող անմիտ միւսիւն, խելք չի դրած աղջկանը տանը մօտէն ժիշտ կ'անցնի կը դառնայ:

Հում հաւկիթը որչափ դարնես, այնքան դոյնը կը դառնայ:

Պզտիկ տղան ուժով օրես, անշուշտ խելքը կը դառնայ:

Հողէն յառաջ եկած մարդը՝ կրկին հողին կը դառնայ:

Միամիտին խելքն որ ըսես՝ փչող հովին կը դառնայ:

Եւ վերջապէս՝ առտու ըլլայ թէ իրինկուն, ցերեկ գիշեր օրն ի բուն, կարծես թէ դուն՝ երկաթ նետած նաւու մը պէս կեցած ես... տարիներդ դուն չես տեսնար, ոչ ալ անցնող տարիքդ, սակայն գիտցիր բարեկամս, անիկայ միշտ կը դառնայ:

ՊԶՏԻԿ ԽՐԱՏՆԵՐ

— Սիրէ կինդ անձէդ աւելի, բայց մի ծուրկնար:

— Կուգե՛ս երջանիկ տարիլ ամուսնական կեանքիդ մէջ, քսակըդ կնոջդ վիզէն կախէ:

— Եթէ օրիորդի մը հաւնած ես և թէ քեզի չեն ուղեր տալ... պարզապէս մ'առնէր:

— Սոսկալի ամօթ բան է, զարգացած մէկու մը համար, հաւնած կնոջը կամ օրիորդին դէմ պեխերը խառնել կամ ոլորել... սրիկայ է կրսնն:

— Մէկու մը հագուստին վրայ մոռցուած անուշադրութեան մը վրայ մի խնդար, ալ աւելի ծիծաղելին քեզի կը պատահի:

— Վարձու կառք մը նստած ատենդ պառկելու պէս մի նստիր, վաղը բեռնակիր մ'ալ հինգնոց մը տալով քեզ կրնայ կեղծել:

— Կնոջ արցունքէն մի խափուիր, կոկորդիլոսը լալով կորսայ:

— Աւելի լաւ է գաւաթ մը թոյն խմել թշնամիի կողմէ, քան թէ գաւաթ մը գինի կնոջ մը ձեռքէն... աղղեցութիւնը մահացու կըլլայ:

— Կնոջ լեզուն թոյնի պէս է, նախ անուշութիւն մը կուտայ՝ վերջէն կը մեռնէ:

— Կնոջ մը աղքատ եմ ըսէ՝ տասնոց մը չխտար, իսկ կը սիրեմ ըսէ՝ հոգին կուտայ:

— Մայր եղող կիները միայն գիտեն աշխարհիս էն մեծ ցաւը:

Լսւ.	Օր.	ՇՈՒՊԱԹ	ՓԵՏՐՈՒԱՐ	ՄՈՒՀԱՐՐԷՄ	Տաւ.	Գաւրմ.
		ՕՐ 28		ՕՐ 30		
14	1	✠ ԿԻՐ. Գ. զկնի ննդեան :			57	99
15	2	ԲԵ. Սրբոցն Մարկոսի եպիսկոպոսին, Պրոնի քահանա- յին, Կիւրղի և Բենիամինի սարկաւաղացն, և վկա- յեցն Արդմանէի, Որմիղանայ և Սայրենի: ՀԱՐՍԱՆԷՔ: Տոմ: Մեհեկան (օր 30): Յն* Կառակաթիբ յայտմ եօթնէկի, և Տեառնընդառաջ:			58	100
16	3	ԳԵ. Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից:			59	101
17	4	ԳԵ. Պահք:			60	102
18	5	✠ ԵԾ. Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց հա- գար երեսուն և վեց վկայից: Յիշատակ մեռելոց:			61	103
19	6	ՈՒՐ. Պահք:			62	104
		○ Ի Զուկն ժամ 15, րոպէ 18 Տճ. Պուրմի շուկ				
20	7	ԵՐ. Կոստանդնուպոլսոյ Ս. Ժողովոյն հարիւր յիսուն հայրապետաց, Յայտմ: Մեհեկան (օր 30): Տճ. ձեմրէի եփվէլ պէ հալմ, որ է օր իջանելոյ ջերմութեան արեւու յօդս:			63	105
		⊕ Ծն. Լս. ժամ 19, րոպէ 29 Հողմունք եւ անձրեւ				
21	8	✠ ԿԻՐ. Ա. Քառասնորդաց: Բուն բարեկենդան, Յն. Բուն բարեկենդան, և երկուց Թէոդորոսաց վկա- յից: Լա. Յիաներորդաց կիւրակէ, իբր Բուն բարե- կենդան: Տճ. Սէֆէր (օր 30):			64	106
22	9	ԲԵ. Ա. օր մեծ պահոց: Հր. Ագար (օր 20):			65	107
23	10	ԳԵ. Բ. օր մեծ պահոց: Յն. Ղարաւամբոսի քահանային:			66	108
24	11	ԳԵ. Գ. օր մեծ պահոց: Յն. Վլասայ եպիսկոպոսին: Լա. Օր Մոսորոց, և Մատթեոսի առաքելոցին:			67	109
25	12	ԵԾ. Դ. օր մեծ պահոց:			68	110
26	13	ՈՒՐ. Ե. օր մեծ պահոց:			69	111
27	14	✠ ԵԾ. Զ. օր մեծ պահոց: Տեառնընդառաջ Ս. Երե- միայն (օր 30): Յն. Թէոդորոսի զօրավարին: Տճ. ձեմ- րէի տանի պէ ապ, որ է օր իջանելոյ ջերմութեան արեւու ի ջուրս:			70	112
		⊕ Առ. Բռ. ժամ 11, րոպէ 17 Յրաշունչ հողմունք				

Լսւ.	Օր.	ՇՈՒՊԱԹ	ՓԵՏՐՈՒԱՐ	ՍԷՖԷՐ	Տաւ.	Գաւրմ.
		ՕՐ 28		ՕՐ 30		
28	15	✠ ԿԻՐ. Բ. Քառասնորդաց և Է. օր մեծ պահոց: Լա. Քառասնորդաց կիւրակէ: Հր. Կոստանդնու պոսն մահաւան Մովսիսի:			71	113
1	16	ԲԵ. Ը. օր մեծ պահոց: Լա. Մարտ:			72	114
2	17	ԳԵ. Թ. օր մեծ պահոց:			73	115
3	18	ԳԵ. Ժ. օր մեծ պահոց:			74	116
4	19	ԵԾ. ԺԱ. օր մեծ պահոց: Հր. Ծոմ վասն Եթերայ:			75	117
5	20	ՈՒՐ. ԺԲ. օր մեծ պահոց:			76	118
6	21	ԵՐ. ԺԳ. օր մեծ պահոց: Սրբոցն Կիւրղի երուսաղի- մայ հայրապետին, և Սիւս Կիւրղի եպիսկոպոսին և մօր նորա Աննայի: Տճ. ձեմրէի տայի Քիւլ թիւ- րապ, որ է օր իջանելոյ ջերմութեան արեւու ի հոգն:			77	119
7	22	✠ ԿԻՐ. Գ. Քառասնորդաց և ԺԴ. օր մեծ պահոց: Անուանին: Լա. Թովմայի Ագուանացւոյն: Հր. Փու- րեմ, տոն յիշատակի Եթերայ, որ է շէքեր պոյ- րամբ, առաքս երկուս:			78	120
		⊕ Յեկն Լր. Լս. ժամ 11, րոպէ 12 Խառնակ օդ				
8	23	ԲԵ. ԺԵ. օր մեծ պահոց:			79	121
9	24	ԳԵ. ԺԶ. օր մեծ պահոց: Յն* Դիւս գլխոյ սրբոյն Յովհաննու Կարապետին:			80	122
10	25	ԳԵ. ԺԷ. օր մեծ պահոց: Յն* Դրեգորի Աստուածա- բանին: Տճ. Էփվէլի պերա իւլ աճուլ, որ է սկիզբն ցրտոյն պառաւանց որ տեւէ եօթն տիւ և ութ զի- շեր: Հիւսիսն Փուրմուշար:			81	123
11	26	ԵԾ. ԺԸ. օր մեծ պահոց:			82	124
12	27	ՈՒՐ. ԺԹ. օր մեծ պահոց:			83	125
13	28	ԵՐ. Ի. օր մեծ պահոց: Սրբոցն Յովհաննու երուսա- ղիմայ հայրապետին և հայրապետացն մերոց Յով- հաննու Իմաստասիրին Օձնեցւոյ, Յովհաննու Որոտ- նեցւոյն և Դրեգորի Տաթեւացւոյն:			84	126

ՍԱԼՈՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Պո՛ւ... հովը կը փչէ ուժգին, ձիւնը անձրեւին հետ պար բռնած անկանոն վաղքով մը կուգայ բաղնիկ տուններու ճակատին։ Երկինք՝ հակառակ օրուան յետին ժամերուն, գիշերուան ստուերին մէջն է հիմա։

Ձմեռը ներկայացնող երեք քոյր ամիսներուն է՛ն պզտիկը, բայց է՛ն անառակն է սա Փետրուարը, որ իր քիչ օրերուն մէջ կուզէ գլխի անցնիլ միւսները։ Հակառակ իր ցուրտ բնութեան, չես գիտեր ինչ մը ունի իր մէջ, որ քրտինք թափել կուտայ ամէնուն։ Հանր. պարահանդէս, դիմակ, զուարճութիւն, երեկոյթ, foehn, բոլորն ալ իր զրօսանքներն են, Փետրուարի կատակները, որոնց կ'ենթարկուին ամէն ոք։

Հովը կ'ոռնայ դուրսը, միշտ ներսը միւղիքը կը գունայ, ձիւնը բաթիլ բաթիլ կուգայ հանգչիլ ու ճերմկեցնել բնութիւնը, անոր տալով մաքուր երեւոյթ մը, միշտ ներսը սրահներու և սալօններու մէջ ամրան պէս թանձր փռչի մը կը վերնայ և կուգայ հոնգչիլ ածիւռած դէմքերու և բուտրայոտ այտերու վրայ, ծածկելով անոնց փայլը, թարմութիւնը և գեղեցկութիւնը։ Դուրսը անձրեւի հեղեղներ մութին մէջ օձերու պէս կը սողան կանցնին փողոցն ի վար, համբուրելով սալայատակները, միշտ ներսը շամբանայի հեղեղատներն են որոնք տուն կուտան ապականիչ համբոյրներուն ու կեղծ սէրը, ժամանակաւոր արիւր օձի պէս կը սահմուկի, սալօններու տաքէն թոթուած իր թմրութիւնը և կ'երթայ սողոսկիլ բաց ժիլէներու և սեղմ քօռսէներու խորը։

Ու Փետրուարը, այդ մինեօն ամիսը որ պատճառ է այս բոլորին, հեռուէն կը ծիծաղի, կը հրճուի, կը խընդայ ամէն անոնց վրայ՝ որոնք իր զոհերն են, իր զեղխ ժամանցներուն ինկածները, վարակուածները։

Սա տունը երեկոյթ կայ։ Բարեկենդանի գիշեր է։

Հրդեհի մը սկզբնաւորութեանը պէս փայլուն լոյս մը դուրս կը պրօթկայ գոց վարագոյրներու ետեւէն և փողոցէն անցնող է՛ն խլիճաւ անցորդը պահ մը գլուխը վեր կ'առնէ, յագուրդ տալու համար իր հետաքրքրութեան այն արտասովոր խրախճանութեան համար, զոր ներսէն դուրս կ'արձագանգէ։

Կառքեր տակու կուգան կ'անցնին իրենց բլիշնեւէն դուրս ձգելով սօնքի քը պալերու մէջ փաթթուած հեքսիւրայոյ հրաւիրեալներ, որոնց կը հետեւին սմօքիցները, ցութ ճերմակ շապիկներով, քոռէ կոճակներով և մաքուր ձեռնոցները en l'air։

Մաքուր ու կոկիկ հազուած կառսօններ, գլուխնին սանտրած, ճերմակ փողկապներնին վզերնին, սիւռէ քօթերնուն վրայ պտուտակի պէս կը դառնան, թեւ կուտան նորեկներուն և կառաջնորդեն ներս սանդարաւ մտտական սրահը։

Ժամը գիշերուան երեքն է։

* * *

Կէս ժամ հեռու այդ տունէն, ուրիշ ոչ նուազ բարեկեցիկի մը տանը մէջ նոյն յարկին վրայ կոկիկ և ճօխ սալօնի մը շմինէն կուս կարմիր կոյած է հիմայ հանքածուխէն որ լիւրի լեցուած է, և որուն տաք շոգին թոյլ չի տար ձիւնի բաթիլներուն գալ հանգչիլ պատուհաններուն եզերքը։

Մեծկակ թիկնաթոռի մը վրայ ընկողմանած և ճա-

դատ գլուխ տարեց մը՝ ոսկի ակնոցը քիփն և զբաղած օրուան թերթը կարդալով։ Անդին ճիշդ պատուհանին մօտիկը, մանկամարդ տիկին մը, երկայն à queue robe de chambreին վարի մասը մէկ կողմ բռնած, ձեռքը այտին կրթնցուցած դուրս կը նայի պատուհանէն ուր մուլթէն դատ բան մը չի տեսնար։ Ուժգին փչող հովը տան ատեն պատուհաններուն ճեղքերէն անցնելով տըխուր ու մալամադձիկ մեղեդի մը կը յօրինէ որ ալ աւելի կը կատընցնէ տիկինը։ Վարէն, փողոցէն կառքերը կը վազեն կ'անցնին թաց կռանիթներու վրայէն խուլ արծազանգ մը ձգելով իրենց ետին։

Տիկինը ատեն ատեն ամուսնոյն վրայ կը ձգէ իր կրակոտ աչքերը և կրկին կը թաղուի իր տրտմութեան մէջ։

Կիները ո՞րչափ կրնան դիմանալ և զսպել իրենց ետը։

— Գարեգին... վերջապէս որոշեցիր հէ՛... խօսք կ'առնէ Տիկինը ուժով մը ոտքի վրայ ելլալով և դէպի ամուսինը երեք քայլ առնելով։

Գարեգին Զխցխեան՝ պահ մը ձեռքի լրագրիւր ծունգերուն վրայ կը դնէ և ակնոցին վրայէն դէպի կնոջը վրայ կը ձգէ աչքերը՝ որոցմէ քունը կը վազէր։

— Ինչ է էլիզ, ինչ կուզես... ինչո՞ւ դուն ասանկ եղար, իմ բաղդէ՞ս էր աճապ...։

— Ինչ էի, ինչ պիտի ըլլամ. մարդիկը մեզի հրաւիրագիր զրկեցին, վերջէն կրկին կրկին անձամբ եկան զմեզ հրաւիրելու, ես ալ խօսք տուի, կարծելով որ աւաֆրանկային մէջը կնոջ խօսքը կը յարգուի...։

— Է՛յ...։

— Ինչ պիտի ըլլայ, պղտիկ ձգեցիր, մարդէկը հոն կսպասեն դուն հոս դեռ կը յամառիս համակերպելու։

— Ձեմ հասկնար կոր էլիզ, քիչ մը բաց խօսէ, ինչ ըսել կուզես կոր...։

— Ինչ ըսել պիտի ուզեմ, քանի որ զմեզ հրաւիրած են ու մենք ալ խօսք տուած, պէտք է որ հիմա իսկ կառք մը նստինք և երթանք...։

— Էլիզ, գիտես որ ստամոքսէս անհանգիստ եմ, ինծի քնհատութիւն չիգար...։

— Շատ լաւ, քեզի չեմ ստիպեր կոր որպէսզի մինչև լոյս նստիս. կ'երթանք, եթէ անհանգիստ ըլլաս, հոն օտար տեղ չէ, քեզի սենեակ մը, անկողին մը կուտան կը հանգստանաս, առտուն միասին կ'ելլանք կուգանք։

— Կնի՛կ, անէ քի հոն պառկիլ կ'երթամ կոր նէ, իմ քառեօլա՞ս ինչ ունի...։

— Սիրտս կը սեղմես կոր Գարեգին... հայտէ...։

— Ճանեմ հիշ տեղը չիգայ զօռովէն տէտիւրկին ըլլալու, սըտեղը նստեր ենք նստինք. հայտէ սա սկամ պիւրի թուղթերը բեր տէ երկու բառի խաղանք, մինչեւ քի քունընրիւս գայ նէ, անկէ կ'ելլանք կը պառկինք...։

— Նիսպէ՛թ կընես կոր... ան ըսէ ինծի. ինչ որ ալ ըլլայ պիտի երթանք ըսելով դէպի դուռը կ'երթայ և մանչը կ'անչելով։

— Կիրակո՞ս, գնա սըտեղէն քուբէ մը բեր...։

— Գեղխուս վերայ մանտամա, ըսելով կառսօնը կը մեկնի։

— Իշտէ դուն ասանկ կուզես, քնէ հրաման առնելն ալ էվէլ բան է, իշտէ ես հագուելու կ'ելլամ կոր, դուն ալ հագուէ, բէք ուշ մնացի՛րք...։

— Կնիկ, չախա՞ կընես կոր, հալ չունիմ պէ՛... չե՞ս հասկնար կոր...։

— Հալ ունիս չունիս պիտի դաս ես առանկ կուզեմ կոր, կըսէ և դուրս կելլայ սենեկէն հագուելու, մինչ Գարեգին աղա մինակ մնալուն։

— Խեղճը փոխեմ կարգուողին, հէմ ալ կարգուե-
լէն եաքը կէնճ կնիկ առնողին... Հէրիֆին որդը խայ-
նամիշ կ'ըլլայ կոր... Եյ թամամ է, առ վախիթ, կիւ-
ղէլիմ սուառէն ձգեր տէ եաթախ չի մանա՞ր եա...
Աղէկ ամա՞, էկէր հոն թախըմ մը զիւպղէ տէրիսանլը-
նեըը Էթաաֆը առնելու ըլլան նէ... Պէ ճանըմ, ինչ
տեղը կար քի կիւղէլիմ ըռահաթութիւնս ձչեմ տէ
տէրտի մէջ մանամ... Ինչ է, սուառէ պիտի երթանք
եղեր, կիւճէնմիշ կըլլան եղեր, խըյարը ծուռ կը բուս-
նի եղեր... Անչէ, մեր խայնար ջուրը Էլէնմիշ ըլլալ
կուղէ կոր ան է։ Առիբ մի հիմա կէնճ կնիկը Գարե-
գին... քաշէ... հէմ լայլիւը սոյէն քաշէ քի խեղճը
զլոխը գայ... Հայտէ ըսենք քի էլիզը մինակ գրկե-
ցինք, առ հի՛շ չըլլար, բիւս բիւթիւնէ վրայ կուտանք,
պօշ կիյինմէլի, հէմ չարուդ կիյինմէլի, չիւնֆի հիմայ
վար գայ տէ իս ասանկ թէռլիկներով տեսալու ըլլա՞յ
նէ, չիյառմ ամմա, պէլքի ալ քէօթէկ կուտենք...
Հայտէ Գարեգին, նամուսը չի նայիր տարիքին, ըսելով
իր սենեակը կը քաշուի հագուելու, և կիս ժամ վերջ
գոց քուրէ կառք մը մութին մէջ անձրեւը հովը ճեղ-
քելով կը սուրայ՝ իր ետին ձգելով ընտանեկան երջանիկ
բոյնը՝ տունը ըսել կուղեմ, խոր լուսթեան մէջ։

* * *

Խրախճանութիւնը մեծ է հիմա երեկոյթին տունը։
Անհամար գլուխներ, շուքեր կանցնին կը դառնան
սինէմաթօկուաֆի պէս գոց վարազոյրներու ետեւէն և
չատեր հետաքրքրութենէ մղեալ հակառակ անընդհատ
տեղացող անձրեւին և ձիւնին, օծիքնին վեր քաշած և
հովանոցներու տակ պատուար տունն ի վեր կը նային,
ոմանք բերնի շողիկ վաղցնելով և շատեր « ազըլարը-

նըղա դուսայըմ քի թաթլը ույգունըը պրազմը տա
հէլլաք օլույօրսընը » մոլտալով։

Գիշ մը առաջուան կառքը ուժով մը կուգայ կը
կենայ դբանը առջեւ որ իսկոյն կը բացուի յատուկ կառ-
սօնի մը կողմէ։

— Թեւս մօրի Գարեգին, կոխած տեղս չեմ տես-
նար կոր... կըսէ Տիկին Էլիզ ֆուս ֆուս բէշերը վեր
սոթթած։

— Մէկն ալ պէտք է քի իմ թեւէս մանայ, ես կո-
խած տեղս րէ՞ք կը տեսնամ կոր... կը պատասխանէ
Գարեգին աղա կառապանին դրամը վճարելու դրաղած։

— Հիմա ես մտնամ տէ դուն ետեւէս բէշերս բռ-
նէ քի չամուռ չըլլայ...։

— Ես մարդու քով ուշախութիւն ըրած եմ ամա,
վարդապետի եպիսկոպոսի փոքրաւորութիւն ընելս հիշ
միտքս չիգար կոր...։

— Բնութիւնդ տունը պիտի ձգես ըսի քեզի կառ-
քին մէջը, առ հիմակուրնէ սկսար...։

— Տահա խըզս չեմ առեր ան է, պէլքի քիշ մը
անցնի նէ թիւուիւ մը կըլլամ, ըսելով՝ երկուքը մէկ
նեքս կը մտնան տունէն, և իսկոյն շաքարի մը կտորի
վրայ դառող ճանճերու պէս՝ խուժը մը մարդիկ, այր կին
աղջիկ սանդուխին գլուխը կը հաւաքուին և փսրտուք
մըն է կսկսի՝

— Էլիզն է էլիզը...։

— Ո՞ր էլիզը... հիշ տեսած չունիմ, չեմ ճանչնար
կոր...։

— Ո՞ւր... չի ճանչնալիր սանքի, իշտէ ո՞ւր է
Փըռթըլս ըան մըն էր տէ, մարդը զենկին է տէլի հա-
նեցին տունին նէ...։

— Հա՛... սա քէստանէին օռդը... հասկցայ։

Նոյն ատեն տան տիրուհին առաջ կ'անցնի...

— Եանի չի գալու ըլլայիք կայ ես... Խըյրյայի կիւճս պիտի գար Տիկին Էլիզ, գիտեմ քի ոտքս գետնէն կտրեցաւ Էլիզը եկաւ ըսին նէ...

— Անոր մնար նէ գալիք չունէինք ամա՞, պէրէքեաթ վէրսին ինծի՞ քի՞ քիչ մը խըռ հանեցի տէ առաւ բերաւ...

— Գիտեմ գիտեմ, երդում մընէր, ան ի՞նչ բան է քի... կըսէ ու անտարբեր մը Գարեգին աղային դառնալով,

— Բարի եկաք հազար բարով, հէլէ չի գալի՞ր... ամա գիտեմ քի զէվքիդ մայիլ ես Գարեգին աղա, տէ չիւրէ չըրի, հրամայեցէք...

— Մաշալլահ, գեղ մը հալիսը քեզ պատուեր են, կըսէ Գարեգին աղա, տեսնելով որ սալօնը նստելու չէ, ոտքի վրայ կենալու տեղ չիկայ:

— Դուք եկաք չէնցանք Գարեգին աղաս, ինծի հրաման, երթամ, ներսէն իս կուզեն կոր ըսելով՝ կը մեկնի, մինակը ձգելով Գարեգին աղան, որ ան ալ իր կարգին սենեակ կը մտնայ չի մտնար, բոլոր ներկաները ոտքի վրայ կեցան,

— Հրամայեցէք Գարեգին աղա, սանկ հրամայեցէք...

— Քէօչէն հրամայեցէք Գարեգին աղա, հանգիստ ըրէք...

— Վեր հրամայեցէք Գարեգին աղա, ադտեղը բէք դրանը մօտ է...

— Աման ձգեցէք, հոս բէք ըռահաթ եմ, սանկ նստիմ քի, դուրսը ներսը սէյիր ընեմ...

— Ճանրմ ճահիլ ճիւղիւ թող դուրսը ժամանակ անցունեն, դուն մեզի հետ կը վայլես Գարեգին աղա...

— Աղէկ, պիտի գամ, կուգամ ամա՞, գիտնալս ես

մինակ չեկայ, մեր մատափն ալ հետ էր տէ հիմա կը նայիմ չեմ տեսնար կոր...

— Հա, ներսի սենեակն են, ճանրմ թող երթան ճահիլ ճիւղիւ վախիթ անցունեն հրամանքդ սա սէտիրին քէօչէն հրամայէ...

— Ներողութիւն, մէյմը դուրս ելլամ տէ, հիմա կուգամ, ընով դուրս կ'ելլայ եւ բազմութեան մէջ ի զուր կը փնտռէ Էլիզը որ չերեւար:

Ինչպէս ամէն երեկոյթներու, հոս՝ այս տանը մէջ ալ սենեակ մը մէկ կազի լոյսով մը լուսաւորուած եւ որուն դուռը կիսով չափ գոց, ներսը խօսելու ձայներ կը լսուէին:

— Ախ տիկին, դուք որ հրեշտակ մըն էք, դուք որ հուրի մըն էք... Ինչպէս սիրտ տուիք անանկ մէկու մը որ կռանիթէն ամուր է ըստ երեւոյթին...

— Հաւատացէք տիկին, ձեր ամուսնութենէն վերջ թէեւ բան մը չէք կորսնցուցած ձեր գեղեցկութենէն, սակայն ներեցէք դիտել տալ թէ, ձեր ամուսինը ձեր մօտ, շատ բան կը պակսեցնէ կոր ձեր գնահատելի ամբողջութենէն...

— Անկարելի է Տիկին, չեմ հաւատար թէ դուք Գարեգին՝ ուլումպիկ անունի տէր մէկուն հետ կարենաք կենակցիլ...

— Այս իրինկուն նորէն ծնածի պէս պիտի ըլլամ Տիկին, քանի որ ձեզ պիտի վայելեմ կուշտ ու կուռ եւ պիտի յիշեմ անցեալ օրերը յորում...

— Բան մը հարցնեմ Տիկին, չէի՞ք կրնար համոզել ձեր ամուսինը, որպէսզի չի գար եւ թէ դուք առանձին պատուէիք մեր երեկոյթը, ինչ որ հրաշալի բան պիտի ըլլար...

Սոյն օրինակ թացիկ քօթիմաններ երբ կը չալ-

էին մէկ քանի երկտասարդներ օգտուելով տիկինին առանձնութենէն, յանկարծ Գարեգին աղա ներս կը մտնէ

— Էլիզ... աւրուեցա՞ր ի՞նչ եղար...

— Ախ... չէ Գարեգին, բան չունիմ, քիչ մը հին ծանօթներու հետ տեսնուելու համար հոս առանձնացայ...

— Աղէ՛կ ամա խուզիս, ըրածդ անկրթութիւն է, աս միւսիւները հէլօյէթ հոս եկեր են նէ իրենք իրենց էյլէնմիշ պիտի ըլլան, դուն իսէ կօլոշկայի պէս առեր նստեր ես:

— Վա՛ւ տէրասէ մէսիէօ... մատ սմ նու ֆէ օնէօ...:

— Հէ՛... ի՞նչ ըսաւ Էլիզ, դուն կը հասկնաս...:

— Այսինքն ըսել կուզէ որ Տիկինը մեղի պատիւ կընէ կոր, շնորհակալ ենք...:

— Աղէկ ամա գիտնալս աս տունին տան տէրը դուն չես, ի՞նչ տէլի ասոնց պատիւ պիտի ընես:

— Ձէ Գարեգին, ի՞նչ է գիտե՞ս, աս միւսիւները աղայ տարիքէս կը ճանչնամ, որ մէկին դասընկերն եմ, որ մէկին ալ դրօսցիներ՝ իմ աղջիկութեանս տարիքին...:

— Աղէկ ամա հիմա ալ Գարեգինին կնիկն ես լըմընցաւ գնաց, էկէր փնտռելու ըլլամ՝ նէ ես ալ շատ թանրաբանքներ ունիմ ամա՛, հիշ մէկը չեմ առներ տէ կօլոշկայ նստիր...:

— Ներեցէք բարեկամ, խօսք կ'առնէ հոն կեցող միւսիւ մը, ձեր իսկութիւնը կրնա՞ք ապացուցանել, օ՛վ էք...:

— Հա՛... մէսէլէ չաթալլաշտը՝... դուն ըսէ ո՞վ ըլլալս Էլիզ, իմ ոտքս ծառքս կը դողայ կոր...:

— Այսինքն բռնգանթէ ըլլալ կուզէ կոր միւսիւն...
Ու հագիւ պիտի շարունակուէր կոխը, յանկարծ տան տիրուհին ներս կը մտնայ:

— Ա՛ս ինչ է, ինչո՞ւ հոս ժողովուեր էք, ներս չի գա՞ք, հիմա խաղալները պիտի սկսին, չօք չէ՛յ... ես ալ լէվին լէվին Էլիզ կը փնտռեմ կոր...:

— Դեղի պէս ածէմին չի կրնար գտնար ամա՛, վարպետ ավճիւնները նայէ նա՛սը ֆէռմա են ըրեր...:

— Տէր ողորմեայ, զահէր ավի չուն էին ասոնք, ատ ի՞նչ լախըռաք է Գարեգին աղա, կը վայլէ՛...:

— Հա, Էլին կնիկը քէօռ կաղըր օտան առնել ծուխկէնմիշ ըլլալը կը վայլէ կո՞ր տէ՛ Գարեգինին խօսքը օթան կը ֆնայ կոր հա՛...:

— Այժմ ալժմ, ըսելով միւսիւնները կը ցրուին ու երբ Գարեգին աղա մինակ կը մնայ իր կնիշը հետ, խօսք կ'առնէ...:

— Ա՛ս էր, Էլիզ, ասո՞ր համար ուղեցիր քի աս հավային ելլանք հոս գանք տէյի...:

— Շատ կըլլաս կոր Գարեգին, նայէ ըսեմ, գետնին տակը անցայ, հիմա ատանկ բան կա՞յ քի ելեր ես դիտողութիւն կընես կոր... հիմա ամէն կին աղատ է իր ուղած մարդուն հետ տեսակցելու հերիք է որ չար կամ գէշ միտք մը չունենայ...:

— Ես պիւլիւծիւ չեմ քի բախլա նետեմ տէ հասկընամ քի չիտա՞կ սիրտով կը տեսնուիք կոր չէ նէ մի գէշ միտքի...:

— Հիմա տղաքը ի՞նչ պիտի ըսեն, ի՞նչ գաղափար պիտի տա՞ն իմ վրաս, իմ վրաս որ քիչ շատ զիս զարգացած գիտեն...:

— Դեղի զարգացած գիտեն նէ ինծի ալ բարկացած կը գիտնան լմնցաւ գնաց. հէմ ինծի նայէ, ես կամաց կամաց երթանք կըսեմ կոր ի՞նչ կըսես...:

— Խելքի՞դ եկաւ, դեռ տանսերը չեն սկսած...:

— Տանձերը ինչ կուզեն ըլլան, ելիր երթանք կը-

սեւ կոր, չիւնքի կանաչնիս աղէկ չպիտի փախչի, նա-
մուսնիս տեղն իրէն մօթնաւորս տեղը դուրս ինչանք...

— Անկաթէ վօ տամ... դուրսը կը պոռան մինչ
դաշնակը կը դռայ:

— Տես տանսը սկսաւ. հայտէ դուրսի սալօնը եր-
թանք:

— Դասդ գիտե՞ս եւ, խաղալ չըլլար...

— Ի՞նչ կըլլաս կոր, Գարեգին... ջիղերուս կը
դպչի կոր ըրած դիտողութիւններդ...

— Կըսեմ կոր քի խաղալ չպիտի ըլլայ...

— Պատճառ:

— Անպատճառ մի... էհ բէք աղէկ, աս գիշեր
ուզածդ բրէ, խըղըդ առ, ես վաղը առտու գիտեմ
ընելիքս, ըսելով Գարեգին աղա կրակ կարած դուրս
կ'ելլայ սենեկէն, մինչ մարդ չի սեպողն՝ Տիկին էլիզ,
սենեկին մէջի հայելիին առջեւ կ'երթայ մազերը շակե-
լու և քիչ մ'ալ կուրծքերուն թխած բամպակները կո-
կելու համար:

Դուրսը պարը սկսելու մօտ է, ամէն ոք տամա մը
գտնելու ետեւէ է, մինչ քիչ մը առաջուան երիտասարդ-
ները անկիւն մը քաշուած կը հակաճառեն.

— Էլիզը իմա է, ես պիտի անկաթէ ընեմ:

— Առաջին քառուիլը իմա է, վերջէն ինչ կուզէք
ըրէք:

— Ոչ քուկդ է և ոչ քուկդ, հիմա պիտի երթամ
անկաթէ ընեմ:

— Եթէ այս քառուիլը հետը չի պարեմ, մեռնիլս
բան մը ըսել չէ:

— Զըլլար, չըլլար, թաշկինակի ծայր պիտի բռն-
անք:

Ու ճիշդ այս պահուն է որ Տիկին էլիզ դուրս կ'ել-

լայ սենեկէն ժառմեմ Պլանի-բուրումին մէջ խեղդելով
մթնոլորտը:

Բոլոր միւսիւնները կը շրջապատեն զինքը, և սա-
կայն էլիզ, առանց շուարեւու կընորէ այն երիտասարդը՝
որուն աղջիկնութենէն ի վեր համակրած՝ սակայն ան-
կուտի ըլլալուն համար ծնողքը չէին հաճած տալ անոր:

Դաշնակը կը դռայ լի բըքի focos քառուիլին ցան-
սանք երգը լսել տալով, ու բոլոր պարողները իրենց տե-
ղերը կը գրաւեն: Պարը կսկսի:

Տիկին էլիզ համակ տանթէլ ուսլ սը կալաին մէջ
թեթեւ հրեշտակի մը պէս կը թռի ձեռքէ ձեռք որոնց
տակ բաւական սխմատութիւններ և կամիթներու կ'ենթար-
կուի և բոլոր աչքերը վրան կը դառնան, ոմանք զմայ-
լելու և շատեր բամբասելու համար իր այնքան մարդու
մօտ ընթացքին համար:

Այսպէս կը շարունակուի պարը բաւական մը ատեն
ու երբ կ'աւարտի և բոլոր քաղաքները իրենց տամա-
ները առած պիւլիսէն կ'առաջնորդեն, միւսիւն որ էլի-
զին քաղաքէն էր, առիթէն օգտուելով տանը վերի
սենեակներէն մին կ'առաջնորդէ ուր նայթ-լայթ մը ան-
գամ չէր լուսաւորեր չորս դէին:

— Ախ հոգիս, կըսէ քղան, ծուռդի դալով, այս
իրինկունը այս երեկոյթը երբէք չպիտի մօռնամ, անմո-
ռաց յիշատակ մըն է ասիկայ ինծի համար որ մինչև գե-
րեղման հետ պիտի տանիմ...

— Կը տեսնա՞ս Լիւսն, որու վիճակեցայ... կը տես-
նա՞ս ընկերս որու հետ երջանկութիւնս բաժնել ուխտել
տուին ինձ և որ սակայն մահու չափ կ'ատեմ...

— Ճար մը, էլիզ, ճար մը պէտք է մտածենք
դեղկ վրկելու համար, պէտք է ազատենք քեզ այդ
ուլումպիկ մարդուն կոշտ բազուկներէն...

— Մահը, ախ ի եւեռնս, մահը միայն կրնայ պատուաւոր կերպով ազատել զիս, իսկ անպատիւ միջոցը ամուսնաթողութիւնն է որ շատ մը դժուարութիւններ ունի իր մէջ:

— Կը սիրէի, կը սիրեմ և սիրտի սիրեմ էլիզ, առաջ, հիմա և յաւիտեանս. քուկդ պիտի ըլլամ, եթէ... դժուար ախ էլիզս դժուար...:

— Կը կասկածի՞ս սիրոյս վրայ հողիս... սա ձեռքս պագի:

Միւսիւ ի եւեռն այնպիսի ախորժով համբոյր մը կը դրոշմէ տիկին էլիզի ձեռքին վրայ, որուն արձագանքէն... շա՛ր... սենեկին մութին մէջ մինչ անկիւնէն ստուեր մը ընդոստ գլուխը վեր կ'առնէ:

— Անգամ մ'ալ հողիս, անգամ մըն ալ ձգէ որ հըրահրոտ շրթներս զովանան կաթնաթոյր ձեռքիդ վրայ, այս համբոյրը կեանք պիտի տայ ինծի, այս համբոյրը քիչ մը պիտի հեռացնէ զիս սեւ փոսէն...:

— Սո՛ւս... լռէ, անկիւնը շարդաստուեր մը կայ... լմնցանք ի եւեռն, բոլոր խօսակցութիւնիս լսուեցաւ...:

Ի եւեռն գրպանէն լուցիկ մը հանելով դողդոջ ձեռքերով կը վառէ... շա՛ր... Անանիայ և Սափիրայ այն աստիճանի չէին քարացած որչափ էլիզ և ի եւեռն ի տես Գարեգին աղային որ շատոնց ի վեր քաշուած այդ անկիւնը իր երիտասարդ կին առնելուն մեղքը կուլար:

* * *

Այդ անտանելի և սոսկազդեցիկ վայրկեանէն վերջ տիկին էլիզ ինչպիսի օձի լեզու մը դործածած էր Գարեգին աղային, որ հետեւեալ առտուն երբ խեղճ մարդը շուկայ կ'երթար, կրկին և կրկին պատուիրեց կնոջը.

— էլիզ, ցերեկը քնացիր որ չիչմաննա...:

ՍԻՐՏ ԿՈՏՐՈՒԿՆԵՐ

Մարդս շատ անգամ կենթարկուի պզտիկ սիրտ կոտորակներու, որոնք թէեւ այնքան մեծ ցաւ չեն պատճառեր, սակայն քիչ մը... կը տխրեցնեն:

Երբ սեղմ կօշիկներ հագած ըլլաս և կօշիկիդ վրայ կոխեն:

Երբ բաղմութեան մէջ մէկուն բարեւ տաս և ան բարեւդ չառնէ, չի տեսնելուն:

Երբ օրիորդի մը հետ առիէօ ընել ուզես, ձեռքդ երկնցնես, ու ան միայն զլխով բարեւէ:

Երբ շոգենաւին վազես հեւ ի հեւ, և նաւամատոյցին վրայ գամուած մնաս, ճերմակ փրփուրները դիտելով միայն:

Երբ ախորժանք բան մը կը պատմես, և ուրիշ մը սուտ ըլլալդ կը ստուգէ:

Երբ տէքօթէ տիկնոջ մը հետ կը պարես, նոյն միջոցին սուր բնութաւ մը կուգայ և թաշկինակդ մոռցած կ'ըլլաս գրպանելու:

Երբ համեստ դրամիդ ապաւինելով մէկը կը հրաւիրես գարեջուր մը առնելու, և ան ժօտէն անցնողը կը հրաւիրէ... քու հաշուդ:

Երբ շոգենաւին մէկքին կը նստիս, քօնթօլէօնը կուգայ ծակելու և կը զգացնէ քեզ թէ՛ երկրորդ կարգի տոմսակ մըն է ձեռքինդ, և պէտք է վար իջնաս:

Երբ չիք հագուած տեղ մը վիզիթի կ'երթաս, և ճամբան անձրեւը կսկսի, մինչ դուն հովանոց առած չես:

Լսմ.	Օր.	ՄԱՐԹ ՕՐ 31	ՄԱՐՏ	ՄՈՒՀԱՐԻՄ ՕՐ 30	Տանկ.	Գաղթի
14	1	✠ ԼԻՐ. Դ. Բառասնորդաց և ԻԱ. օր մեծ պահոցի	Տոնոսին :	ԿՄ 127		
15	2	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	ՏՃ. Տարեմուն 1325 Երեմսական թուականին :	ԿՄ 128		
16	3	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 129		
17	4	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	ՏՃ. Ախրըր պէրս իւլ ամուգ, որ է վերջ ցրոյն պառաւանց :	ԿՄ 130		
18	5	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 131		
19	6	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 132		
20	7	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 133		
21	8	✠ ԼԻՐ. Ե. Բառասնորդաց և ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 134		
22	9	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 135		
23	10	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 136		
24	11	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 137		
25	12	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 138		
26	13	ՔԵ. ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 139		
27	14	✠ ԼԻՐ. Ե. Բառասնորդաց և ԻԲ. օր մեծ պահոց :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 140		

Լսմ.	Օր.	ՄԱՐԹ ՕՐ 31	ՄԱՐՏ	ԲԵՊԻՒԼ ԷՎՎԷԼ ՕՐ 29	Տանկ.	Գաղթի
28	15	✠ ԼԻՐ. Զ. Բառասնորդաց և ԼԵ. օր մեծ պահոց :	Գաղթեան :	ԿՄ 141		
29	16	ՔԵ. ԼԶ. օր մեծ պահոց :	Ա. Աւելեաց (օր 5) :	ԿՄ 142		
30	17	ՔԵ. ԼԶ. օր մեծ պահոց :	Ա. Աւելեաց (օր 5) :	ԿՄ 143		
31	18	ՔԵ. ԼԶ. օր մեծ պահոց :	Ա. Աւելեաց (օր 5) :	ԿՄ 144		
1	19	ՔԵ. ԼԶ. օր մեծ պահոց :	Ա. Աւելեաց (օր 5) :	ԿՄ 145		
2	20	ՔԵ. ԼԶ. օր մեծ պահոց :	Ա. Աւելեաց (օր 5) :	ԿՄ 146		
3	21	ՔԵ. ԼԶ. օր մեծ պահոց :	Ա. Աւելեաց (օր 5) :	ԿՄ 147		
4	22	✠ ԼԻՐ. Ծաղկազարդ :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 148		
5	23	ԱԻԱԳ. ԵՐԵՄԻԱՅԱՅԻ. Պահք :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 149		
6	24	ԱԻԱԳ. ԵՐԵՄԻԱՅԱՅԻ. Պահք :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 150		
7	25	ԱԻԱԳ. ԵՐԵՄԻԱՅԱՅԻ. Պահք :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 151		
8	26	ԱԻԱԳ. ԵՐԵՄԻԱՅԱՅԻ. Պահք :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 152		
9	27	ԱԻԱԳ. ԵՐԵՄԻԱՅԱՅԻ. Պահք :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 153		
10	28	ԱԻԱԳ. ԵՐԵՄԻԱՅԱՅԻ. Պահք :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 154		
11	29	✠ ԼԻՐ. Զահիկ Թարգման Տեառն մերոյ	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 155		
12	30	✠ ԼԻՐ. Բ. օր Զատիկի :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 156		
13	31	✠ ԼԻՐ. Գ. օր Զատիկի :	Ք. Վր. Բու. ժամ 11, րոպե 48 Ամպամած եւ ցուրս	ԿՄ 157		

ՄԱՐՏՆ ՈՒ ՄԱՐԴԸ

ՄԱՐՏ

Տարւոյն մէջ այս ամիսը՝ որուն մարտ անունը տրուած է, բռհ-s'իւնիօնն է ձմեռուան և ամառուան միջեւ որովհետեւ ձմեռը իր մէջ կը հասնի և ամառը իր մով կըսկսի՝ ահա ի'նչու այդ ամիսին մէջ երկու հակառակ եղանակները իրարու հետ կը կոլուրտին նոյն իսկ մէկ օրուան մէջ ինքզինքնին ցոյց կուտան մերթ փայլուն արեւ և մերթ հով անձրեւ հրամցնելով մեզ։

Մարտ ամիսը կը նմանի պլըուհիի մը որ իր դէմը ելլողին երեսին պահ մը կը խնդայ, իր անուշ ժպիտներովը իր վառ ծեփծեփումներովը կը հրապուրէ զմարդ և յանկարծ կը փոխուի, դէմքը կը կախէ, կը տխրի և նախորդ զուարթութեան կը յաջորդէ անտանելի տըխրութիւն մը անհանգստութիւն մը, ահա ինչու կըսեմ թէ պէտք է զգուշանալ յարափոփոխ կնոջմէն կամ մարդէն և ամիսներուն մէջ՝ մարտէն։ Մարտի մէջ օրը փայլուն կը տեսնաս, արեւը կը փայլի, օդը պայծառ և ջինջ է, ուստի թեթեւ հագուստներով գաւաղան ի ձեռին դուրս կ'ելլաս տունէն վիզիթի մը կամ պտոյտի մը երթալու համար, և ահա, հազիւ կէս փամ հեռացած ես ընակարանէդ, յանկարծ մութ ու դորշ տ'ալեր կուգան կը ծածկին երկինքը, բարակ անձրեւ մը կըսկսի կաթկթիլ որ կը վերջանայ հեղեղատներ յօրինելով, և դուն ո'վ մարդ՝ մարտէն խաբուելով մուկ կը կտրիս անձրեւին տակ և հազիւ կընաս ինքզինքէդ աւելի քօսթիւմդ փրկել յորդառատ անձրեւներէն և տուն կը դառնաս արտում ու տխուր։

Միթէ կիներն ալ ասանկ չեն։

Կնոջ մը կը հանդիպիս երեկոյթի մը կամ սալօնի մը մէջ, կը հաւնիս, կը համակրիս և կըսքանչանաս անոր մեղրածորան խօսուածքէն, կը յափշտակուիս, կը բռնուիս և ալ գերին կըլլաս անոր, ժամանակ մը կը կենակցիս իր հետ և պահ մը երբ ինքզինքդ մարդոց երջանիկը կը կարծես։ Յանկարծ նոյն այդ կինը օձին շապիկը կոնակը կ'անցնէ հիմնովին կը փոխուի, նախորդ խնդում երեսին կը յաջորդէ խոժոռ դէմք մը. հեղափոխութիւնը քստմեղուցիչ կը դառնայ և այն բերանը ուրկէ մեղր կը հոսէր, թոյն կը պոսթկայ, կը շուարիս, կ'ալլայիս և կը զղջաս հետը կապուած ըլլալուդ։

Ահա ի'նչու կըսեմ թէ՝ ամիսներուն մէջ մարտը վըստահելի չէ՝ ինչպէս արարածներուն մէջ կին-մարդը։

Կնոջ յարափոփոխ բնոյթին վրայօք աւելիլաւ գաղափար մը տալու համար մէջ բերենք օրինակ մը որ իրականէն առնուած ըլլալով կրնայ օգտակար ըլլալ։

Կարդուէ որ հանդիսա ընես կըսէին գաւառացի մարդուկի մը որ պզտիկ դրամագլուխով մը Պոլիս եկած ու իր յարատեւ գործունէութեամբ քիչ շատ դիրք մը բռնած էր վաճառականական դասուն մէջ։

— Աղէ'կ ամա, Պօլսեցի աղջիկները վստահելի չեն տէյի իմացեր եմ կը ճուար Սուգիաս աղա, մենք գաւառացիքս կուզենք որ առած աղջիկինս տուն չինէ բոյն չինէ, Ֆախաթ շատ անգամներ իմացեր եմ քի, հոստեղի օրիորդները երբ կարգուելու ըլլան էրիկնին չեն սիրեր տունն ալ թէփէ թախլա կը բերեն։

— Չէ'... տիւշմանի խօսք, հէլէ դուն մեր ըսած աղջիկը առ, նայէ ինտոր ըռահաթ պիտի ընես Սուգիաս աղա, տեսնաս ինտոր ընող ըլլող է, ձեռքէն խուշ չի

թուր, կերակուր, իւթիւ, քօլա, աւել չամաշիւր, ամէն բան կընէ կըլլայ, քեզի ալ հանդիստ ընել կուտայ...

— Աղէկ ամա կէօղիւմ, ես կնիկ պիտի առնեմ սպասունի չեմ ուզեր կօր:

— Իշտէ հէմ կնիկուծիւն պիտի ընէ հէմ ալ քեզի սպասունիի փարայ տալ չպիտի տայ, տահա ի՞նչ կուզես:

Եւ այսպէս այնքան կը գոզեն այնքան անուշ կը բերեն խեղճ մարդուն մօտ այդ ֆանթազիաքը, որ շատ չի քշեր Սուքիաս աղա խօսք կուտայ և քիչ ատենէն կը նշանուի:

Օր. Վարդուհի ճըմպըզեան նշանած օրէն այնպէս մը կը վարուի իր ապագայ ամուսնոյն հետ որուն նմանը և ոչ մէկ տեղ մը կարելի է գտնել: Առաջին կիրակին երբ Սուքիաս աղա վիդիթի կ'երթայ, նախ օրիորդը տեսնալու պատիւը չունենար, ու կը հարցնէ.

— Աճ կ'ընէք ամա՞, մեր օրիորդը ո՞ւր է:

— Օրիորդը ուրիշ աղջիկներու պէս չէ, մեր աղջիկը գոց մեծցած է տէ, անանկ պիտի տուզ նշանածին դէմը չ'անիր ի նստի, կըսեն տունէն:

— Աղէկ ամա՞, ատ ինծի համար ըլլալու չէ, մինք նշանած ենք, վաղը մէկալ օր պիտի ամուսնանանք, թող գայ ճանդմ թող գայ, իրաւ քի ատ բանը մախպուլ բան է ամա, հիմա նշանուեցանք նէ ալ հարկ չիկայ ինքզինքը ինէ ալ պահելու.

Օրիորդը կուգայ կը նստի և միշտ վար կը նայի, կաս կարծիր կ'ըլլայ և խիպէն վեր չի կրնար նայիլ.

— Վարդուհի, աղջիկ, կըսէ Սուքիաս աղան երբ մինակ կը մնան անսեկին մէջ, սանկ քօլս նստէ տէ խօսք ընենք:

— Ամօթ չէ՞, հի աղջիկ մը էրիկ մարդու քով կը նստի տէ կը խօսի, կ'ըսէ օրիորդը հազար ծեփծեփում:

— Ճանրմ օրիորդ, եկուր հէլէ, իրաւ քի ըսածդ մախպուլ է ամա՞, ալ մենք կէս մը ամուսնացած կը սեպուինք:

— Ես կեանքիս մէջ այդպիսի բան տեսած լսած չունիմ, ես միայն հայրս կը ճանչնամ մէյ մ'ալ եղբայրս:

— Ապրիս օրիորդ, շատ գոհ եմ քեզի պէս աղջկան մը ինկած ըլլալու համար, կըսէ Սուքիաս աղան կամայ կամաց գաղափարը չտկելով Պօլսոյ օրիորդներուն նկատմամբ:

— Օր. Վարդուհի, հայտէ քեզի պտոյտի տանիմ, կ'ըսէ Սուքիաս աղա:

— Պտոյտի՞... ո՛չ, ես տունէս դուրս չեմ ելլար և չեմ ելած, պտոյտը ինչ է:

— Շատ աղէկ, չենք պտրտիր, երթանք կազինօ մը նստինք տէ մէկ երկու պիտա խմենք:

— Գազինօ, գազինօն ինչ է, հի չիյոնմ կոր, դրամի ծախքի տեղ է նէ մեղք է, ինչո՞ւ համար դրամէ ելլաս... կը պատասխանէ խուռնազ օրիորդը:

— Էյ անանկ է նէ հասկցայ, սա պզտիկ մատիդ չափը տուր տէ քեզի գալ կիրակի մատնի մը չլինել տամ տէ բերեմ խուռն, կ'աւելցնէ Սուքիաս աղան դոհունալուծինէն տեղէն ցատկուտելով:

— Շատ շնորհակալ եմ, ինչո՞ւ, մեղքը չէ՞ դրամիդ որ քարի կտորներու դրամ պիտի տաս, ես պէպէ՞ք եմ, շատ շնորհակալ եմ, պէտք չունիմ:

— Կարգուինք նէ ո՞ւր կ'ուզես որ մեղրալուսիննիս անցնենք, մեծ կղզի՞ կուզես, վերին Վոսփո՞ր, ո՞ր կողմէն կ'ախորժես:

— Մեր տունը ինչ ունի որ կրկին կրկին ծախքերու մատնուինք, տեղ մըն ալ չեմ երթար, վրո՞ւ մեղր դրամ վատնելը մեղք է:

Օրիորդին այս պատասխաններուն վրայ Սուքիաս աղա՝ ալ աւելի սերտիւ կը կապուէր կը համակրէր և մտքէն կ'անցնէր օր առաջ պսակուել, ժամ առաջ օգտուելու համար այս հաղուագիւտ դանձէն:

— Հաւատացէ՛ք օրիորդ, դուք անգին դրամադուռիս մըն էք որ Աստուած դէմս հանեց, կը շնորհաւորեմ ձեր ազնիւ բնաւորութիւնը և համոզուած եմ թէ ձեզմով երջանիկ պիտի ըլլամ...:

— Միթէ կ'ո՞ր մը պարտականութիւնը չէ՞ իր մոռսինը երջանկացնելը, մարդս ինչո՞ւ կ'ամուսնանայ, ինչո՞ւ փոխ մը կազմել կը փախաքի, նուազ ծախսելու, կոկիկ պարելու և հանգիստ կեանք վարելու համար, եթէ կ'ինը թերանայ իր պարտականութիւններուն մէջ, ասկէ աւելի մեծ մտքը մը, աւելի ահուդի ոճի մը կարելի՞ է երեւակայել, կը պատասխանէ վարդուհի ծափահարութեան արժանի վարպետութեամբ մը կատարելով իր դերը:

Սուքիաս աղա չի կրնալով զսպել ինքզինքը, մալրը կը կանչէ,

— Եկուր տիկին, եկուր, կը շնորհաւորեմ ձեր ազնիւ, իրաւ անքիզա է եղեր, երսնի ինծի որ ձեր օրիորդին պէս աղջկան մը պիտի տիրանամ, հաւատացէ՛ք, չեմ չափազանցեր եթէ ըսեմ որ մեր գաւառի աղջիկները ասոր կէսին չափի չպիտի կրնային երջանկացնել զիս...: Վաղը իսկ կը փափաքիմ ամուսնանալ:

— Տեսա՞ր, պէլքի կըսէին նէ չէիր հաւատար, աղջիկս անքիւն է հաղարին մէջ մէկ հատ մը չելլար իրեն պէս, տահա աս բան մը չէ, կարգուելէդ ետքը պիտի տեսնաս անոր ֆայտաները...:

— Իրաւունք ունիս տիկին, արդէն կը հասկնամ կոր որ հրեշտակէ մը տարբերութիւն չունի, ես իրմով

նորէն ծնածի պէս պիտի ըլլամ, երջանիկ պիտի ըլլամ, ասորիմ պիտի:

— Իրարու խեր տեսնաք, իշտէ Աստուած քեզի ալ կը սիրէ եղեր քի դէմդ իմ աղջիկս հանեց, չէ նէ արդեօք ինչէր պիտի քաշէիր ուրիշի մը հետ ամուսնանալով:

— Իրաւունք ունիս Տիկին, ասիկայ Աստուածալին տուրք մըն էր ինծի, կ'աղաչեմ չուտ, որչափ կարելի է չուտ կատարուի հարսնիքը որովհետեւ չեմ կրնար կոր համբերել:

— Աղէ՛կ ամա Սուքիաս աղա, դեռ օժիտը չենք պատրաստած:

— Պէտք չունի Տիկին, անոր օժիտը իր բարի բնաւորութիւնն է, իր սիրտն է, ես վերջէն անոր բոլոր պէտք եղածները կ'առնեմ:

— Դուն գիտես Սուքիաս աղա, բայց աս ալ ըսեմ որ հարսնիքը ընելու համար մաղազա մը ունինք որ ծախու հանած ենք, մէկ երկու հարիւր ոսկի ձեռք անցնելով պէտք եղածները ընելու համար, մինչեւ որ չի ծախուի նէ չենք կրնար ձեր փափաքին գոհացում տալ... կըսէ Տիկինը:

— Մեղք... ինչո՞ւ պիտի ծախէք, ես ծախքերը կ'ընեմ ամենայն սիրով, վաղը ձեզի հարիւր ոսկի տամ, ձեր պէտքերուն համար, և կ'աղաչեմ որ մարդու բան չըսէք, մեր մէջը մնայ...:

— Այդ պարագային... չատ լաւ, աղջիկը ձերն է, երբ հրաման ընէք կրնաք հարսնիքը ընել, չատ շնորհակալ ենք, Աստուած ձեր սիրտին կէօրէ տայ...:

Չենք կրնար ճիշդ ըսել թէ հարսնիքը քանի օր վերջը տեղի ունեցաւ և թէ ի՞նչպէս կատարուեցաւ ան, բայց շարունակութիւնը մեր նկարագրականին կը սկսի հարսնիքէն ճիշդ վեց օր վերջ կիրակի առաւօտէն:

Հարսը՝ Տիկին Վարդուհի տանթէլ մահճակալին մէջ ընկողմանած, չի յօժարիր ելլալ, մինչ ժամը առաւօտեան երկուքն է և թէ շատոնց ամուսինը ելած հագուած (անշուշտ ինքնիրենը) սուրճն ալ խմած կըսպասէ որ կինը հագուի և առաջին անգամը ըլլալով եկեղեցի երթան:

Ո՛վ որի, Վարդուհի տեղէն չի շարժիր, անկիայ կարծես մինակն է տանը մէջ և ազատ ու է օտար ճշուսնիքէ:

Սուքիաս աղա պահ մը տեսնելով որ ատենը կ'անցնի, վեր կ'ելլայ, իր սենեակը կը մօտայ և շատ քաղցրութեամբ խօսք կ'առնէ.

— Տահա պառկե՛ր ևս խուշս, ելիր տէ հագուէ այսօր եկեղեցի մը երթանք:

— Ու՛ֆ... ամուսինս ես, բայց պէտք է օրէնքը յարգել, նախ իրաւունք չունիս առանց թըք թըք ընելու և իմ անքրեւ ըսելս չի լսած ներս մտնելու:

— Ձի հասկցայ Վարդուհի, եկողը օտար չէ հոգիս, ես եմ, ամուսինդ:

— Ով ըլլայ ըլլայ, բացարձակապէս անկրթութիւն է առանց լուր տալու դուռ բանալը, անգամ մըն ալ չեմ ներեր գիտցած եղիր:

Սուքիաս աղա թէեւ քիչ մը կ'առնուի այս անսակընկալ պատասխանէն որուն երբէք չէր սպասեր, սակայն կատակի տանելով,

— Հասկցա՛յ, վերմակդ վար է ինկեր տէ խպնեցար վախճամ. իրաւունք ունիս Վարդուհիս, իրաւունք

ունիս, ընելու չէր, որչափ որ այր և կին եմք, սակայն նորէն ընելու չէ... իրաւունք ունիս:

— Հէ՛մ ինծի նայէ՛... ձգէ տէ քիչ մը առտուան քունս քաշեմ ի՞նչ կայ ելեր վեր ես եկեր, կը տեսնաս կոր քի անկողինն ևմ:

— Իրիկունը երկուքին պառկեցանք հոգիս, դեռ քունդ չի կտրեցիր. ելիր տէ եկեղեցի երթանք, օրէնքը ան է:

— Օ՛խ... թամամ քի հիմա աղուոր ըռահաթս ձգեմ տէ ժամ պիտի երթամ, դուն երթալիք ունիս նէ գնա:

— Գիտեմ քի կատակ կ'ընես կոր Վարդուհիս, ֆախաթ աս եկեղեցի է, հայտէ հայտէ ել հագուէ տէ երթանք հիմա ժամէն կ'ելլան:

— Ճանրմ ի՞նչ ետեւէս ես ինկեր Սուքիաս աղա, իրաւնէ կարգուեցանք նէ քեզի ծառայելու, քու քարուխնարդ դորձադրելու համար չէր, չօգ չէ՛յ, ևս ուղեմ նէ կերթամ չուզեմ նէ չեմ երթար:

— Վարդուհիս, դո՛ւն ես խօսողը չէ նէ մի ուրիշ մէկը պահուըտեր է վերմակիդ տակը, գէշ երա՛զ տեսար ի՞նչ եղաւ:

— Բան մըն ալ չի տեսայ, աս աս է, ըսելով անդին կը դառնայ ոտքի վրայ քարացած ձգելով ամուսինը ի լուր այս անակնկալ պատասխաններուն:

— Նայիմ ճակատդ Վարդուհի, լէօ գէթ չունենաս, հիւսնդութեան մէջ կըլլայ քի կրակին զօռէն սայըլալամիչ ընես, երէկ իրիկուն ծանր բա՛ն մը կերար արդեօք,

— Ու՛ֆ... դուրս պիտի ելլա՞ս... չէ նէ ձայնս ալ աւելի բարձր հանեմ, կըսէ Վարդուհի աչքերը խոշոր բացած:

Սուքիաս աղա չի կրնալով մեկնութիւն մը ասլ այս զգալի և անտեղի փոփոխութեան նկատմամբ, կամաց մը դուռը կը բանայ և վարի սենեակը կ'իջնայ տրտում տխուր ետ կենալով պահ մը եկեղեցիէն ալ ուխտէն ալ:

Կէս օրին սեղանին վրայ ալ բաւական առնել տալէ վերջ երբ օրը իրիկուն մօտ կըլլայ, Վարդուհի կը թեւաւորուի.

— Հայտէ նայինք, Սուքիաս աղա, ինծի դուրս հանէ, աս կ'իրակի օրով տունին մէջը ճգնեմ պիտի, չօգ չէյ...

— Առտուն դուրս ելլել, ժամ երթալ չէիր ուզեր կոր խուչս, հիմա ինտո՞ր եղաւ քի երթամ կըսես կոր...

— Ան իմ գիտնալու բանս է ըսինք, դուն միմալ հեռեւող պիտի ըլլաս ինծի:

— Վարդուհի, բռնած ընթացքդ բնաւ չի համապատասխաներ կոր նշանած օրերուդ ընթացքին հետ, ի՞նչ է աս ի՞նչ եղաւ...:

— Աս աս է Սուքիաս աղա, կնիկ ըսածդ ջուրին երթալու է, անանկ առնեմ տէ տունին քէօչէն խըզմէթճիի պէս խուլանմիշ ըլլամ ըսես նէ եաղմա եօգ...

— Հապա դուն հիշ դուրս ելլալ չեմ սիրեր ըսիլ նէ...

— Ըսելս ալ չեմ յիշեր կոր ամա... հայտէ ըսենք քի ըսած ըլլամ, անիկա անցաւ, հիմայ կարգած եմ նէ պէտք է քի պտըտիմ:

— Ես, ասանկ հա, էհ ի՞նչ ընենք, պիւր չէյ քի օլտու, կայնէ վրաս հագուիմ տէ ելլանք, ի՞նչ ընենք, ասանկ է եղեր ատէթը, ըսելով երբ կը պատրաստուէր հագուիլ, Վարդուհի կեցնելով,

— Կայնէ, չի հագուած գնա միւսիւ Օգոստոս տալէթ ըրէ մէյ մը:

— Համմէ:

— Իշտէ ասանկ, միւսիւ Օգոստոս գնայ կանչէ քի հետ պիտի առնենք:

— Աս հէրիֆը՞ ով է չեմ ճանչնար կոր Վարդուհի:

— Ես քեզի կը ճանչցունեմ, հերիք է քի ես ասանկ կուզեմ կոր:

— Աղէկ ես, դուն նշանած ատենդ խօսք եղաւ նէ, մարդու հետ տեսնուիլ չեմ ուզեր, չեմ սիրեր ըսիլ, աս ութ օր չ'եղաւ տահա եալորում, ի՞նչ գործ է:

— Ու՛՛ֆ... Սուքիաս աղա, սիրտս փոքս մի հատ յընէր, գնա կըսեմ կոր նէ երթալու է, ուրիշ խօսք մը տիկ չեմ կրնար կոր ընէր:

— Վարդուհի, ինքզինքիդ եկուր, ինծի սուտ կուգայ կոր. հիշ ութ օրուան էրիկ մը հիշ չի ճանչցած մէկ տղան կրնայ տալէթ ընէր քի մէկտեղ պատյոյի երթան տէյի:

— Ասանկ պիտի ըլլայ Սուքիաս աղա, ես ասանկ կուզեմ կոր:

— Նէ իսէ տուր պաղալըմ, ըսելով երբ խեղճ մարդը դուռնէն դուրս պիտի ելլար՝ իր պատիւը պահպանելու համար միայն համալերպելով, տիկին Վարդուհի պահ մը կը կեցնէ,

— Ինծի նայէ, ասանկ պատկէ տէ է՛ն խըյախ ֆայթօնը որն է նէ բռնէ տէ հետդ բեր:

— Ինտո՞ր... ֆայթօն...

— Հրամմեր ես, ֆայթօն, նոր հարս խսմին չըլլա չըլլա քալելով դուրս չկրնար ելլալ առջի հեռը

— Վարդուհի խաչ քի կը վախճամ կոր, հեմ ինծի ասանկ կուգայ կոր քի, իմ տեսած աղջիկս չէ դէմինըս, մութլախ իս պիւլիւ ըրին, եախօտ քեղ ցուցուցին դէմս պաշխասին դրին, եապանճիի հետ կարգեցին ինծի...

— Պօչ լախըրտը, ան քուկին խուռուռնդիտ է, առջինն ալ ես եմ ետեւինն ալ, սա սա է, կուզեսնէ, ես խօյայ բան գիտցար կարգուիլ տէ աղջիկ մը ավուճիդ մէջը առննըր:

— Ըսել է քի ձեր մէջը ետխոտ կարգուիլ ըսելը, առաջ չէրպէ՛թ՝ ետքը սարառնա՝ ըսել է հա՛... .

— Ան նշանած վաթիթը աղջիկ խամին ազատ խուճի է, պէտք է քի ինքզինքը պարտկէ մինչեւ որ պըսակը գլխէն անցնի, անկէ ետքը կարգուեցաւ մի՛, լըմընցաւ՝ ծախուած ըսել է, ալ ինքզինքը ծածկելու պէտք չուենեար... .

— Վա՛յ քեօքողո՛ւ... .

— Հապա, չիյտէ՛ր կոր. հայտէ հայտէ գնայ միւսիւ Օգսէնը իլէն ֆայթօնը առ տէ բեր, իշտէ ես ալ հագուիլ կելլամ կոր.

Կայնէ տահա մի հագուիր, մէյ մը չըմէնտըֆէրին իլանը նայիմ... .

— Շըմէնտիֆէռի հետ գործ չուենիք, հեռու տեղ երթալու չենք... .

— Դուռն պէտք չուենի՛ս ամա, տահա թաղէ իքէն ես պէտք ունիմ եավրուս, ես պէտք ունիմ, կըսէ Սուքիսա աղան:

— Ինչո՛ւ, չըմէնտիֆէրով ո՛ւր պիտի երթաս քի... . կը հարցնէ վարդուկ զարմացած:

— Պատրիարքարան.

— Հա՛ հա՛ հա՛, Պատրիարքարան պիտի երթայ եղեր... հա՛ հա՛ հա, բանը բանէն անցա՛ւ... .

— Ի՛նչ ըսել է, հիմա ես քեզի չե՛մ կրնար ձգեր... .

— Հա՛ հա՛ հա՛... .

— Հիմա ուղեմ նէ քեզի տունըդ չե՛մ կրնար խրկէր:

— Հա՛ հա՛ հա՛ հա՛... .

— Արուսա գլուխս կելլայ կոր վարդուկ, ես քեզի հետ չեմ կրնար ապրիր, ես հիմա պիտի երթամ մօրըդ ըսեմ որ, ան նշանած վաթիթիս աղջիկը տուէք տէյի... . ուրիշ ճար չիկայ:

— Թռալլալա, Թռալլալա... .

— Ծօ պուռ նէ՛ իշ տիր, հիմա ըսել է քի քեզի չեմ կրնար ձգեր հէ՛... .

— Կուկու՛կ... .

— Վա՛յ, ըսել է քի ի՛նչ ալ ըլլայ նէ պիտի քաճեմ հա՛... .

— Հէ՛մ ինձի նայէ, ասոնք պարապ խօսքեր են Սուքիսա աղա, ատենը կանցնի կոր, ինչ ըսի նէ ան ըրէ. գնայ առաջ Օգսէնը կանչէ, նա սա քէօշէի տունն է.

— Չպիտի կրնամ վարդուկ, ոտքս ծառքս կը դռշայ կոր... .

— Մէյ մը փողոց ելիր կը բացուիս, հէ՛մ ալ կը վարժուիս, կարծեմ թէ անփորձութիւնդ է որ այսքան քեզի կը նեղէ... .

— Ի՛նչ ըսել կուզես կոր, ո՛վ տասն անգամ կը կարգուի քի փորձառու ըլլայ... .

— Հիմա ինձի նայէ, ո՛ւր է, դուռն ինձի իփէկլի չօրապներ պիտի առնէիր... .

— Կայնէ նայինք առաջ ինքզինքնիս գտնանք տէ ետքէն իփէկլի չօրապները կը մտմտանք, կայնէ առաջ մէյմը իրարու տէր ըլլանք... .

— Ատ ի՛նչ է, դուռն իմ տէրս չե՛ս քի... .

— Սխալ կըսես կոր, դուռն իմ տէրս պիտի ըլլաս եղեր, տէրտէրը սխալ ըսեր է, մինչեւ հիմա ես ալ առանկ գիտէի կոր ամա սխալեր եմ... .

Նոյն ատեն, երբ վարդուհի պատուհաքին առջեւ կեցած դուռս կը նայէր, յանկարծ ա՛հ մը ընելով վար՝

փողոցին դուռը կը վազէ ափ ի բերան ձգելով խեղճ Սուքիաս աղան, որ շուարումէն ի՛նչ ըսելը, ի՛նչ ընելը չէր գիտեր.

— Տիկին դուք հո՞ս...

— Հրամանեցէք միւսիւ էտուառ, աս իմ տունս է, ամուսնացած եմ հիմա չարաթէ մը ի վեր...

— Դուք ամուսնացած, չեմ հաւատար վարդուհի.

— Հոսպ, ամուսինս հոս վերն է. վա՛ր եկուր Սուքիաս աղա, միւսեւ էտուառը, միւսիւ Արամը քեզի բռնեցանդէ ընեմ, կը պողոտյ վարդուհի անտարբեր:

—

— Որչափ աղւորցեր ես վարդուհի, կըռէ միւսիւ Արամ, որ նախապէս յօրաբերութիւն ունէր վարդուհիին հետ:

— Հիմա ան ձգէ, ո՛ւր կերթաթ կոր...

— Ժառաէն Օրիորդ, ա՛ սխալեցայ Տիկին...

— Կեցէք ես ալ գամ, տեսնենք եթէ Սուքիաս աղան չիգայ, ձեզի հետ կուգամ ըսելով, վեր կելլայ:

— Պիտի գա՞ս, չէնէ ես աղոցը հետ երթամ...

— Կարգուելուն օրէնքը դուն ինէ աղէկ գիտես կոր, ինտոր պէտք է նէ անանկ ըրէ.

— Ըսել է երթամ, հա՛, հա՛ երթամ, ետքէն սիրտը նեղանայ նէ կ'ելլաս կուգաս.

— Դուք գացէք քէփերնիդ բրէք, ես ալ շիտակ մօրըդ պիտի երթամ տէ առջին ծուռք չոգեմ, ես ալ քիչ մը օրէնք պիտի սովորիմ անկէ, նայիմ քի կարգըւելէն ետքը խուզին խուռու ընելուն ճամբան ո՞րն է...

* * *

Մարտ ամիսին մէջ օդերն ալ ասանկ են, միշտ յարափոփոխ:

Միշտ նկատի առէք թէ է՛ն պարկեշտ ճանչցուած կինը բնորոշներ ունի և որ զանոնք կը փոխէ ի պահանջել հարկին: Բնորոշեցէք անանկ կիներ, որ քեմիզեաւ չէ և ստէյլ չապիկ չի փոխեր: Եթէ գտնալու ըլլաք, ինծի ալ իմաց տուէք, որպէսզի դամ համբուրել ճակատը, իբր պիպար օրինակը իր սեռակիցներուն:

Այս տարի և մինչեւ ի կատարած աշխարհի:

Լսւ.	Օր.	ՆԻՍԱՆ	ԱՊՐԻԼ	ԲԵՊԻՒԼ ԷՎՎԷԼ	Տաիկ.	Գառնի.
		ՕՐ 30		ՕՐ 29		
14	1	ԴԵ. Դ. օր Զատիկ:			55	108
15	2	ՅԵ. Ե. օր Զատիկ: Ի քաղաքս ինչ և ի զիւղօրէս տօն վասն արաօրէից:			55	109
16	3	ՈՒՐ. Զ. օր Զատիկ: Ահեկան (օր 30): Յն* Տօն Պա- լէլիլ սպաղմային:			50	17
17	4	ՇԲ. Է. օր Զատիկ: Յիշատակ գլխատման Յովհաննու Մկրտչին:			57	171
18	5	ՅԼԻՐ. Բ. օր Զատիկ: Նոր կիւրակէ կամ կրկնադա- տիկ: Յն. թովմայի առաքելոյն: Հր. Երմիայի վասն մահ- ուանն Յեսուայ:			57	175
19	6	ՐԵ. Թ. օր Յինանց:			58	175
20	7	ՅԴԵ. Ժ. օր Յինանց: Աւետումն Ս. Աստուածածնի: ⊕ Ծն. Լս. ժամ 12, ռուլէ 8 Հոգմունք եւ անծնել			58	175
21	8	ԴԵ. ԺԱ. օր Յինանց: Յայտմ Ահեկան (օր 30): Տճ Բեպիւլ ախրը (օր 29): Տար. Ծննդ կարող Բագ. Ռուսմանիոյ. 1839 ⊙ Ի՛ Յուն ժամ 1, ռուլէ 11 Տճ. Պուրճի Սէլի			1	170
22	9	ՅԵ. ԺԲ. օր Յինանց: Հր. Ետա (օր 29):			5	177
23	10	ՈՒՐ. ԺԳ. օր Յինանց: Լա. Սուրբ Դէորդ:			5	177
24	11	ՇԲ. ԺԴ. օր Յինանց:			5	177
25	12	ՅԼԻՐ. Գ. ԺԵ. օր Յինանց: Տօն Աշխարհամարտն, որ է կանաչ կիւրակէ: Լա. Մարկոսի աւետարանչին:			5	179
26	13	ՐԵ. ԺԶ. օր Յինանց:			7	177
27	14	ԴԵ. ԺԷ. օր Յինանց: Տճ. Չայրը ֆուրթունար:			7	177
		⊙ Առ. Բռ. ժամ 15, ռուլէ 45 Ախորժեղի օր			7	177
28	15	ԴԵ. ԺԸ. օր Յինանց:			8	178

Լսւ.	Օր.	ՆԻՍԱՆ	ԱՊՐԻԼ	ԲԵՊԻՒԼ ԱԽՐԺ	Տաիկ.	Գառնի.
		ՕՐ 30		ՕՐ 29		
29	16	ՅԵ. ԺԹ. օր Յինանց:			9	178
30	17	ՈՒՐ. Ի. օր Յինանց:			10	178
1	18	ՇԲ. ԻԱ. օր Յինանց: Լա. Մայիս, և Թօն առաքելոյն Փիլիպպոսի և Յակօբայ:			11	178
2	19	ՅԼԻՐ. ԻԲ. օր Յինանց: Կարմիր կիւրակէ:			12	177
3	20	ՐԵ. ԻԳ. օր Յինանց: Ա. Ադամ (օր 30): Լա. Դիւտ Խաչ:			12	177
4	21	ԴԵ. ԻԴ. օր Յինանց: Տար. Ծննդ. Մուհամմէս Ալի Շահին Պարսից 14 Բէպիւլ ախրը 1289 = 20 Յունիս 1872				
5	22	ԴԵ. ԻԵ. օր Յինանց: Յն* կիւրակէսեկոստէ: Հր. Երկ- րորդ Խամբարուղ:			10	179
		⊕ Լր. Լս. ժամ 19, ռուլէ 6 Պայծառ օր				
6	23	ՅԵ. ԻԶ. օր Յինանց: Յն* Ա. Գէորգ: Տճ. Խաբէլէղ:			17	1
7	24	ՈՒՐ. ԻԷ. օր Յինանց:			17	5
8	25	ՇԲ. ԻԸ. օր Յինանց: Յն. Մարկոսի աւետարանչին:			18	5
9	26	ՅԼԻՐ. Ե. ԻԹ. օր Յինանց: Տօն Երեւման սրբոյ Խաչին:			19	5
10	27	ՐԵ. Լ. օր Յինանց: Յն. Շմաւոնի Տեառնեղբոր:			5	0
11	28	ԴԵ. ԼԱ. օր Յինանց:			5	7
12	29	ԴԵ. ԼԲ. օր Յինանց:			55	7
13	30	ՅԵ. ԼԳ. օր Յինանց: Յն. Յակօբոսի գլխադէր առա- ⊕ Վր. Բռ. ժամ 4, ռուլէ 36 Ախորժեղի օր			55	8

ՍՈՒՏՆ-ԻՐԱԻ

Ա Պ Ր Ի Լ

Ապրիլ . . . :

Ո՞վ չի փափաքիր, ո՞վ չուզեր ապրիլ ու վայելել աշխարհը իր պէսալիսութիւններով, ո՞վ հոգի չիտալ վայելելու կեանքը իր բոլոր գեղեցիկ փուլերուն մէջ, ո՞վ Բնութեան մէջ գարնան պէս աղուոր ի՞նչ կարելի է գտնել, ըսէք խնդրեմ, գարունը որ աղուոր հարսի մը պէս պծնուած զմեզ կը գրկէ և կը շրջապատէ իր գունազեղ ծաղիկներով և կը հմայէ մեզ իր գինովցնող բոյրերովը :

Նախախնամութիւնը կարծես ապրիլը՝ Ապրիլին սահմանած է, և տնա այս ամիսին մէջ է որ մարդ կը զգայ ապրիլը, կեանքը կը վայելէ և թէ այդ ամիսին մէջ կը վայելէ այն բոլոր անուշութիւնները, որոնք մարդուն բարօրութեան, վայելքին համար ստեղծուած են :

Զմրան տաղտուկներէն վերջ, սալօնի կեանքին անմիջապէս յաջորդը եղող գարնանամուտի այս չքնաղ ամիսը՝ կարծես պաշտօն ունի թարմացնել մեզ, նոր կեանք տալ, նոր ոյժ մեր ֆիզիքականին : Յորդառատ անձրեւները, որոնք պաշտօն ունին ոռոգել բնութիւնը, և ծառերուն տալ իրենց կանաչ հանդերձանքը, ալ աւելի հեշտալի կը դարձնեն կեանքը :

Հիմա ամէն դէմք կը ժպտի, ամէն տեղ հրճուանք մը, խինթ մը կը նշմարուի, ամէն ոք նորէն ծնածի թարմութիւն մը կը զգենու, վերջապէս է՛ն աննշան

ճճիէն մինչեւ մարդը կօրհնեն զԱստուած իրենց նոր կեանք պարգեւելուն համար :

Մինչ այս մինչ այն, զարմանալի է դիտել թէ՛ մարդիկ այս ամիսին առաջին օրին, ինչո՞ւ զիրար խափելու ետեւէ կըլլան միշտ :

Թուականը չեմ յիշեր, սակայն շատ հին ժամանակներէ ի վեր, մարդիկ հակամէտ են և կամ սովորութիւն ունին զիրար խափելու, իբր թէ ուրիշ ատեն պակաս մնային նոյն բանը կրկնելէ :

Ապրիլ մէկի առաւօտուն իրար խափելու սովորութիւնը քիչ մը կը նմանի տարեգլխուն թղթախաղով բաղդ փորձելուն :

Այդ իրիկունքը, ամէն մարդ ազատ կզգայ ինքզինքը դրամով ո՛ր եւ իցէ խաղ մը խաղալու, իբր թէ տարւոյն ամբողջ շրջանին յաջող կամ անյաջող էլքը ճշդելու՝ sonder ընելու մտօք : Մինչդեռ նոյն բանը ամէն օր կը կրկնուի :

Ճիշդ նման է նաեւ Ապրիլ մէկի մարդ խափելու սովորութիւնը, իբր թէ ուրիշ օրերու մէջ և կամ ամբողջ տարւոյն շրջանին մարդ ուրիշը չի խափէր :

Զարմանալի չէ՞ք գտնէր քիչ մը ասիկայ : Սակայն այսպէս է pas à dire :

Սա չըլլալիք կիները, որոնք ամէն օր ամէն ժամ զմեզ խափելու ետեւէ են, և պիտի մնան ալ այդ ունակութեան տէրը, նոյն իսկ Ապրիլ մէկին այնպիսի ջերմ վերաբերում մը կուեննան, և այնպիսի հնարքներով կուզեն խափել իրենց դէմին՝ որ կարծես թէ լուրջ դործ մը կը կատարեն, և երբ լաջողին, ինչպէս միշտ, ալ ուրախութիւնսին չափ ու սահման չունենար, և յաղթանակը տարած ըլլալու իրենց գոհունակութիւնը և խինթը օրեր ամիսներ կը տեսնեն :

Աւելի որոշ դադափար մը ապու համար Ապրիլ մէկի խարէութեանց վրայօք, հոս մէջ կը բերեմ մէկ երկու սրամիտ անէքթոտներ, որոնք իբր նմոյշ կրնան իրենց օգուտը ունենալ, ուրիշ առթիւ աւելի արթուն աւելի մտայի ընել ենթակաները:

Կնոջը վրայ գուրդուրացող և անոր գեղեցկութեանէն յախշտակուած ամուսին մը, երբ իր դրասեհեակը նստած, առաւօտեան թերթը աչքէ կանցնէ, յանկարծ գրագիրը նամակ մը կը ներկայացնէ իրեն և դուրս կելլայ:

— Եկուր նայիմ ... ո՛վ բերաւ ... պատասխան կուզէ՛ կոր, կըսէ բաթրօնը ակնոցը քիթէն հանելով և անապարանօք բանալով պահարանը:

— Ո՛, բան մը չըսաւ բերողը, անմիջապէս գնաց:

— Լաւ, կըսէ ու կսկսի արագ արագ կարգաւ պարունակութիւնը:

Միւսիւ Գ...

«Բարեկամութենէ աւելի մարդասիրական պարտա՝ կանութիւն մը կատարած ըլլալու համար՝ կը փութամ մէկ երկու վայրկեան զբաղեցնել ձեզ նամակովս:

«Ատրինէն՝ Ձեր հրեշտակը, հիմա այս վայրկեանիս «չիք երիտասարդի մը հետ այսինչ պանդուկը իջաւ, «տեղ մը ուր քաջ դիտեմ թէ՛ ու և է գործ չունի և «ոչ աղական:

«Եթէ հիմա, նոյն իսկ այս վայրկեանիս հասնելու «ըլլաք, պիտի կրնաք նոյնիսկ ձեր աչքերով տեսնել «տխուր իրականութիւնը:

«Հաղար ներողութիւն անգաղանապահութեանս՝ «համար:

«Շնորհակալութեան հարկ չիկայ, պարտականութիւնս է:

«Տիկնո՛ջ գացած պանդուկը այս ինչ փողոցն է:

1/14 Ապրիլ 190. Ձեր ծանօթ մէկ բամեկա՛լը

X. X.

— Սուտ է. կարելի չէ. Ատրինէն. Աստուած չընէ. բայց աս մարդը ինչպէս կը համարձակի գրել ինծի, բան մը կայ աստեղը ... Երթալու եմ, ձեռքով բռնելու, աչքովս տեսնելու եմ իրողութիւնը: Վայ քեզի Ատրինէ, վայ հալիդ եթէ իրաւ է: Իտէպսիդ, ինծի, ինծի՛ պէս ամուսնոյն հէ՛, ինծի պէս անմեղին: Ինչըդ պակաս կընէի Ատրինէ, ինչ ուզած ես և չեմ առած, ինչ ըսած ես և ես չեմ ըրած, ինծի՛ հէ՛ ... Ախ ... գլուխս կը ճաթի կոր, (նորէն կը կարգայ):

«Եթէ հիմա այս վայրկեանիս հասնելու ըլլաք ...»:

Այո՛, այո՛, հիմա, նա՛ կերթամ կոր ... կըսէ և իսկոյն զանգակին կը դար:

Դրագիրը երբ ներս կը մտնայ, կը շուարի տղան, ի տես բաթրօնին անձանաչ դէմքին, և չի կրնար բան մը, բառ մը արտասանել:

— Շո՛ւտ, սըտեղէն ինծի առապա մը ...

— Վայ Ատրինէ վայ ... ինծի պէս մարդուն հէ՛:

Ու մէկ կողմէն գաւազանը կը փնտռէ, մոռնալով գտակը գրասեղանին վրայ:

Դրագիրը երբ կառք բերելու համար դուրս կ'ելլար, յանկարծ դէմ առ դէմ կուգայ բուն իսկ բաթրօնին տիկնոջը հետ, որ պզտիկին ձեռքէն բռնած սանդուխտներէն վեր կելլար՝ ժպիտ ի չըթուէս:

— Հոս է ... կը հարցն խնդալով, ներսն է:

— Այո՛ Տիկին, ներսն է, բայց շատ բարկացած

կերելի, չեմ գիտեր ի՞նչ է պատճառը, քիչ մը առաջ մէկը նամակ մը լրբաւ, իրեն յանձնեցի, կարդալէն վերջ տնտանիքի վիճակի մը մատնուեցաւ, և հիմա իսկ կտուր մը ուզեց մեկնելու համար:

— Չուզեր, ետ դարձիր, կրտէ Տիկինը շարունակ կելով իր խնդուքը, մինչ բաթոնը կրակ կտրած ի սենեկին դուռը կը բանայ և ...

— Ատրինէ՛, կը ձայնէ գիւհարի մը պէս պոռալով:

— Ի՞նչ կայ, ո՛ւր կերթաս կոր, ի՞նչ վիճակ է աղ կըսէ Տիկինը տնտարբեր:

— Ո՛ւր կերթայի կո՛ր, ո՛ւրկէ կուգաս կոր, ըսէ շուտ հիմա խօսք կուզեմ, ո՛ւր էիր, ո՛ւր է, ա՛ն ուր է:

— Ո՛վ կուզես ձանքմ, ի՞նչ կըսես կոր, ի՞նչ եղար:

— Օթէլը ... ան միւսիւն ...

— Համմէ՛ ... նասըլ օթէլ:

Բաթոնը ռախց ցլուխ կը թողայ և չի կրնալով ոտքի վրայ կենալ՝ ներս կը մտնայ սենեակէն և հոն քանաբէին վրայ կիյնայ չնչասպառ:

— Չեմ հասկնար կոր, ըսէ նայինք, ո՛ւր կերթայի՛ր կոր, չէնէ մի ինձմէ գաղտուկ տեղ մը ռանտէվու ունէիր, և ես վրայ հասայ ... հէ՛ ... չես խօսիր կո՛ր:

Պզտիկը հայրիկին վիզը կը նետուի և ...

— Պապա, ինձի ասոր շատ շատ շօքօլա պիտի առնես, մայրիկին ըսի, պապաիդ ըսէ ըսաւ ... հապապաս ... կըսէ, պզտիկը համբոյրներ դնելով անոթ քրտնած այտերուն վրայ:

— Ատրինէ, ըսէ շուտ ըսէ, համոզէ ինձի թէ ատանկ բան չիկայ, չէնէ պիտի մեռնիմ, հոս նստած տեղըս պիտի լմնամ:

Գրագիրը դրանք բանալիին ծակէն կը դիտէր ատանկ բան մը հասկնալու, մինչ ամուսինը կը շարունակէ, հիմա առած նամակս ...

— Ինտո՞ր նամակ, ի՞նչ նամակ, չեմ հասկնար կոր:

— Նամակը ... դո՛ւն, միւսիւն ... օթէլը ...

Տիկինը չի կրնալով գտալ ինքզինքը կը պոռթկայ:

— Իրաւ կատարեալ ամուսին մըն ես եղէր հոգիս, արդէն կը սիրէի, հիմա՛ ալ աւելի պիտի գուրգուրամ վրադ, ինձի այսչափ կը սիրե՞ս եղեր:

— Համմէ՛ ... աղէկ, գիտնալով հանդերձ ի՞նչպէս կը համարձակիս:

— Կայնէ որ ըսեմ ...: Նախ այդ նամակը ես գրեկ տուեր եմ հոգիս ... և

— Նամակը դո՛ւն գրել տուէր ես ...

— Այո՛, ես գրել տուի, քեզի Ապրիլ մէկի խաղ մը ընելու և թէ միւս կողմէ հասկնալու համար թէ՛ ինձմով կը վերաբերուի՞ս այսպիսի պարագաներու մէջ թէ ոչ, անտարբեր կը մնաս: Տես այսօր Ապրիլին մէկն է:

— Ատրինէ՛ ... Ապրիլ մէկի համար ուրիշ յարմար խաղ մը չի գտա՞ր հոգիս ... սա վիճակս նայէ անգամ մը ...

— Կատակ ըրի, ի՞նչ կայ ... և այս կատակովս հաակցայ թէ՛ գիւս որչափ կը սիրես ...

— Ատրինէ, սէրս, այս ձև կատակով չես կրնար հասկնալ, այս կարգի կատակներով ամուսիններու պատիւին ոյժը և աստիճանը կը հաակցուի, կըսէ բաթոնը դաս մըն ալ ինք տալ ուզելով կնոջը, մինչ պզտիկը կը կրկնէր:

— Պապա, շօքօլա, հայտէ պիպիշ տուր քի շօքօլա առնենք:

Երջանիկ ամուրը գիրկընշխառն համբոյրներ կը փոխանակեն տաքօրէն, մինչ գրագիրը նորէն բանալիին ծակէն ... շղիկ կը վազցնէ ընտանեկան այս ճիւղէն երուն ի տես:

Ասիկայ կանացի խաբէութեան է՛ն թիթեւը կրնայ համարուիլ՝ որ իր մէջ կատարեալ սուտ մը կը կրէ, բայց ինչ պիտի ըսէք հետեւեալ օրինակին ալ, որ ան ա՛յլ իր կարգին կանացի սուտ մը ըլլալով հանդերձ, ուրիշ բառով կրնանք զայն սուսն-իբաւ կոչել, քանի որ կատարին տակ իրականութիւն մը թաղչած կայ:

* * *

Առաւօտուն կանուխ, դեռ լուսը չի ձեղքուած, Բ. գիւղի քովընտի փողոցներէն միոյն մէջ, մաքուր հաղուած երիտասարդ մը, իր մետաքս հովանոցին տակ պատսպար տուններն ի վեր նայելով ժուռ կուգար, մանաւանդ անկիւնի տունին երբ կը մօտենար, հոն կանգ կ'առնէր և ուշի ուշով պատուհաններէն վեր կը ձգէր իր անհամբեր նայուածքները և մերթ դրան կը դարձնէր իր աչքերը:

Անձրեւը անընդհատ կը տեղար, և ոչ ոք կ'երթեւեկէր այդ փողոցէն, ամէն տուն իր հանդարտ քունին մէջն էր դեռ:

Տաք վայրկեանի չափ այսպէս վեր վար ման գալէ ետքը, անծանօթ միւսին յանկարծ կեցաւ և վեր նայեցաւ, դէպի պատուհանը:

Ճերմակ գիշերնոցին մէջ կէս տէքօլթէ, դեռատի կին մը մօզերը երեսին վրայ ցիր ու ցան, կերեւայ պատուհանը վարի սենեակին՝ որ փողոցին վրայ կը նայէր՝

— Լեւոն...

— Արաքս...

— Կեցիր... ձայն մի հաներ, հիմա դուռը պիտի բանամ, ըսաւ կինը. եւ իրօք քիչ ետքը տանը դուռը մեղմիւ բացուելով, միւսին սիւլիւկի մը պէս ներս անցաւ: Դուռը կրկին վրայ գալով իր ետին պահեց և մօթալի գաղտնիքը:

Սենեակին վարագոյրները իջած էին հիմա և կինն ու միւսին բազմոցին վրայ քիթ քիթի սկսած էին տեսակցիլ:

— Հէլէ չիգայի՞ր... խաչ քի մէյմընալ երեսդ չէի նայեր Լեւոն...

— Կարելի՞ բան է հոգիս, խօսք տամ եւ չիգամ, բայց կաղաչեմ Սուքիաս աղան...

— Ասիկայ հազիւ երկու ժամէն կ'արթննայ, արդէն գիշերը ճիպնիկիդ դիտմամբ բաց ձգեցի քի, սիւլրիսինէկէն անհանգիստ ըլլայ տէ առտուան դէմ քունը տանի...

— Չի գտնուած ես Սրաքսի. հաւատայ որ մեծ բաղդ է ինձ համար ձեզի պէս կին մը...

— Բիւթիւն ուշտուրմասիօն խօսքեր, ամէն էրիկ մարդ տա լեղուն կը գործածէ...

— Հաւատայ խօսքիս Արաքս, իմ տեղս ուրիշը ըլլար և թէ խենդի մը պէս քեզի չը սիրէր, քու ամուսնոյդ ներկայութեանը այս տունը չէր մտնար...

— Պարապ խօսք, այս տեսակ պարագաներու մէջ է՛ն մեծ դերը կնկան վրայ է, կնիկը ուղենէ քեզ ձեռք կուտայ, չուզենէ չիտար:

— Իրաւունք ունիս այդ մասին հոգիս, բայց եւ այնպէս սիրտս անհանգիստ է, միշտ վախու մէջ եմ, որ հիմա ձեր ամուսինը վրայ պիտի հասնի...

— Դուռը կղպեր եմ, հոգե մըներ, կըսէ Տիկինը մազերը վեր առնելով:

— Բայց չի՞ կրնար ըլլալ որ կոտրէ, վերջէն...

— Ան միջնեւ որ արթննայ, հազա, թքնէ, սանդուխներէն վար իջնայ, դուն ճատտէն կը բռնես...

— Հապա չկարենամ, բան մը ըսէ որ սիրտս հանգիստ ըլլայ, տես քրտինք կը թափեմ կոր Արաքսի...

— Ո՛ւֆ, անմատա թավշանի պէս վախկոտ ես եղեր, եո հոս եմ, ի՛նչ կը դողաս կոր, բան ըսէ նէ առաջ ինծի պիտի ըսէ դուռը բանալուս համար, ետքէն քեզի՛ ներս մտած ըլլալուդ համար...

— Սո՛ւս, նայէ վերի սենեակը մարդ կը պատի կոր, կաղաչեմ ես վաղ եկայ աս սիրահարութենէն, դող կելլամ կոր, կըսէ միւսիւն մահման քրտինքները սրբելով:

— Կատուն է ճանճմ, ա՛յ, աս մինչեւ վերջը վա՛խուդ վրա՛յ պիտի խօսինք...

— Ի՛նչ գիտնամ սիրտս կը նետէ կոր, դէշ կելլամ կոր Արաքսի...

— Է՛հ, ալ հէրիք է, մեղք քի էրիկ մարդ պիտի ըլլաս, ըսէ նայիմ, հիմա մտնք մեր գործը նայինք, կիրակի գիշեր ո՛վ էր թեւինդը...

— Հի՛չ, ո՛վ պիտի ըլլայ, քուզինս.

— Աս ով հարցունեմ նէ քուզինս է կըսես, յո՛յն սպասուհիներուն աքսատէրֆօսին պէս, չօդ չէյ, մէկ քուզինդ մէկալին չըլմանիր կոր, քանի կը տեսնամ նէ թիւռիւ թիւռիւ սուրաթներ դէմս կելլան կոր...

— Սո՛ւս, նա ոտքի ձայն կայ, խաչ որ ոտքի ձայն կայ, ես երթամ Արաքս...

— Նստէ, երթալու ըլլաս նէ մէյ մըն ալ երեսդ չեմ նայիր. հիմա կուզես նէ գնա:

— Աստուած իմ, աս ի՛նչ փորձանք բան ես եղեր դուն, նա պէ հէրիֆի ողուն տիւզճէ բըթըր բըթըր վար կիջնայ կոր սանդուխներէն...

Տիկին Արաքս անգամ մը կը ցնցուի:

Իրօք Սարգիս աղան էր որ բանթուֆներսով, հազալէն, աքալէն, վար՝ ճիշդ իրենց գանուած սենեակը կուգար, ըստ սովորականին սուրճ առնելու համար:

— Լմնցանք Արաքսի Լմնցանք, մեռա՛յ սատկեցա՛յ, կը հեկեկէ միւսիւն չորս կողմը նայելով, մուկի ծակ մը զտնելու և անկէ դուրս սարդելու համար:

— Սո՛ւս, ինծի ալ շաշըրտմիշ մընէր, կը սաստէ Տիկինը ամուր մը թեւէն քաշելով:

— Պէ հոգի՛ս ասկէ անդինը կա՛յ, իշտէ եկաւ, մէկ վայրկեանէն ձեռքին մէջն եմ:

— Եկո՛ւր, շուտ սա եիւքը մօտիր...

— Եիւքը՞...

— Հա՛, հայտէ շուտ ծռէ...

— Չեմ սղմիր կոր Արաքսի...

— Մա՛ր կըսեմ կոր, կծկուէ...

— Էյ կաքէ՛ն...

— Ես սինյէ ետքը կը մոմտամ, կըսէ և եիւքին բանալին առնելով երբ տագին կուգար, Սարգիս աղա ղէմը կ'ելլայ մաղը պեխերուն խոռոնուած:

— Ի՛նչ է ատ Արաքսի, թէլաշ մը ունիտ, քէնտի կէլէն միսաֆի՛ր կար ի՛նչ կար...

— Հապա՛, հիմա, գիշերուըէ ի վեր մէկտեղ էինք:

— Հէ՛, չեմ հասկնար կոր, հէմ ալ հէրարէթի կը խորաթես կոր...

— Իշտէ տահա նասըլ ըսեմ, մարդ ունէի, բարեկամ մը...

— Բարեկամ, նա՞սըլ բարեկամ,

— Հապա՛, դուն վրայ հասար նէ բոնեցի ժողապըղը...

— Տօ... Լա... պը... վայ սարսափելի, հէմ ալ կըսես կոր, և չիտակ ան կողմը կը յառաջանայ:

Ալ կընաք երեւակայել մէջի մուկին վիճակը և բարկութիւնը, այն խոտտովանութեան համար զոր չէր քաշուեր ընել իր տարփուհին:

— Ա՛ս ինչ է, գոցէ նէ՞, պիտի կոտորեմ, առաջ լապը՝ ետքէն ալ գլուխդ, ալ մէջինը ի՛նչ ընելիքս տեմ կոր, վայ անամօթ վայ, ինծի հէ՛, ինծի պէս կանը...

— Նա բալլինքը կուզես նէ տամ, մի կոտորեմ հա՛, հա՛ հա՛. կսկօի խնդալ և բազմոցին վրայ նետուի...

— Գլուխս կը ճաթի կոր Արաքսի, հոս բալլայ, չեմ հասկնար կոր, մէյ մ՛ալ սըլըլըս սըլըլըս խնդաս կոր:

— Հապա, չի խնդա՞մ, դուն քի խուռնաղ եմ յի խուռուլմիշ կըլլաս, հիչ օրացոյցը չի նայեցա՞ր սօր ի՞նչ է, Ապրիլին մէկը չէ...

—

— Հա՛ հա՛ հա՛, խաբեցի՛, խաբեցի՛, ըսելով եակին մէջ կսկսի ցատկըտել:

— Կնիկ, իրաւ խաբուեցայ ամա, դուն դուն գալ տարի տահա հաֆիֆ շախայով մը ինծի խաբէ, քիւ, կըլլար քի խըռսէս տօլապը կոտորէի տէ եմ մառանկողին փարան վրայ տայինք...

Եւ կամ պատիւըդ Ամբակում աղա,

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

— Սիրոյ մէջ ապագան՝ անցեալը կը մոռցնէ:

— Այն սէրը որ շուտ կը ծնի, ամէնէն դժուար բուժելին է:

— Սէրը այն թեւն է՝ որ Աստուած մեզի տուած է, մինչեւ իրեն բաբձրանալու համար:

— Անկարելի է ըլլալ, թէ սիրահար և թէ խելացի միանգամայն:

— Օրիորդ մը իր ամուրիութեան մէջ հանելուկ մ'է, որ ամուսնանալէն վերջ կը լուծուի:

— Այր մարդուն շուքը հարիւր կիներէ կարժէ:

— Միշտ գեղեցիկ մարմին մը, գեղեցիկ հոգի մը կը մատնէ:

— Այր մարդուն խենդութիւնը, հարիւր կնոջ խելացիութենէն աւելի կարժէ:

— Աշջկան մը պարտքը՝ հնազանդութեան մէջ կը կայանայ:

— Կինը՝ կատարելագործեալ ստատանայ մըն է:

— Կիները երբ չի կրնան իրենց խօսքը քալեցնել, լալով կը յաղթեն:

— Այն կինը որ անուշահոտութիւն չի գործածէր, առաքի՛նի և մաքուր է:

— Կնոջ բնաւորութիւնը և ջուրերու վազքը միշտ փոխուելու ենթակայ են:

Լսմ.	Օր.	ՄԱՅԻՍ		Տարի.	Երկր.
		ՕՐ 31	ՄԱՅԻՍ		
14	1	ՌԻՐ. ԼԻ. օր Յինանց: Գն. Երեմիայ մարգարեին:	52	9	
15	2	ՇԲ. ԼԵ. օր Յինանց: Գն. Գիւտ Նշարաց Աթանասի հայրապետին:	50	10	
16	3	ՆԻՐ. Զ. ԼԶ. օր Յինանց: Տոմ Մարերի (օր 30):	57	11	
17	4	ՔԵ. ԼԵ. օր Յինանց:	57	12	
		Տար. Ծննդ. Է. Գանակ. Ալփոնս Թ. Թագաւորին Սպանիոյ. 1886			
18	5	ՊԵ. ԼԶ. օր Յինանց:	58	13	
19	6	ՊԵ. ԼԹ. օր Ինանց:	59	14	
		Տար. Ծննդ. Նիկոլա Բ. Կայսեր Ռուսիոյ. 1868			
		⊗ Են. Լս. ժամ 20, ռուպէ 26			
		Ախորժելի օր			
20	7	ՆԵ. Խ. օր Յինանց: Համբարձումն Քրիստոսի Տեառն մերոյ յերկինս: Վիճակ: Գն* Է Լս* Համբարձումն Քրիստոսի ՏՃ ձեմագիւլ Էվվէլ (օր 30):	1	15	
21	8	ՌԻՐ. ԽԱ. օր Յինանց: Պահք: Յայտ Մարերի օր 30):	5	16	
		Գն. Յովհաննու աւետարանչին: Հր. Սիվան (օր 30):			
22	9	ՇԲ. ԽԲ. օր Յինանց: Գն. Եսայեայ մարգարեին:	5	17	
		⊗ Յերկաւորն ժամ 00, ռուպէ 27			
		ՏՃ. Պուրճի ձեվզա			
23	10	ՆԻՐ. Է. ԽԳ. օր Յինանց: Երկրորդ Ծաղկազարդ:	5	18	
		Տար. Գան. Կարոյ Թագ. Ռուսմանիոյ. 1866			
24	11	ՔԵ. ԽԴ. օր Յինանց:	0	19	
25	12	ՊԵ. ԽԵ. օր Յինանց:	7	20	
26	13	ՊԵ. ԽԶ. օր Յինանց: Հր. Սալւած, Կամ Պէնտէկոստէ, որ է Կիւլ պայրամք աւուրս երկուս:	7	21	
27	14	ՆԵ. ԽԷ. օր Յինանց: Երկնային վիճակ. Ի յիշատակ վիճակաւ ընտրութեան Մատթայի առաքելոյն:	8	22	
		Տար. Թագաւոր. Նիկոլա Բ. Կայսեր Ռուսիոյ. 1897			
		⊗ Առ. Բռ. ժամ 8, ռուպէ 6			
		Ախորժելի օր			
28	15	ՌԻՐ. ԽԸ. օր Յինանց:	9	23	
29	16	ՇԲ. ԽԹ. օր Յինանց:	10	24	

Լսմ.	Օր.	ՄԱՅԻՍ		Տարի.	Երկր.
		ՕՐ 31	ՄԱՅԻՍ		
30	17	ՆԻՐ. Ե. օր Յինանց: Հոգեգալստեան: Պէնտէկոստէ: Բարեկենդան Ներկական պահոց: Գն. Է Լս. Է Լս. Հոգեգալստեան:	11	25	
31	18	ՔԵ. Բ. օր Հոգեգալստեան պահք: Գն* Տոն Ս. Երրորդ. Է Ուտիք է յայտ Էթնէկի. Լս* Բ օր Հոգեգալստեան:	15	26	
1	19	ՊԵ. Գ. օր Հոգեգալստեան: Պահք: Լս. Յուսիս:	15	27	
2	20	ՊԵ. Գ. օր Հոգեգալստեան: Պահք: Ա. Շաբաթ (օր 30):	15	28	
3	21	ՆԵ. Ե. օր Հոգեգալստեան: Պահք: Գն* Կոստանդիանոսի Է Լէդիմեայ:	10	29	
		Տար. Ծննդ. Ֆրեսերի Բ. Թագ. Տանիսարմայի. 1843			
4	22	ՌԻՐ. Զ. օր Հոգեգալստեան: Պահք:	17	30	
		⊗ Լր. Լս. ժամ 7, ռուպէ 58			
		Պայծառ օր			
5	23	ՇԲ. Է. օր Հոգեգալստեան:	17	31	
6	24	ՆԻՐ. Ա. Կիւրակէ Յարութեան, Է յիշատակ Ներայ մարգարեին: Գն* Տոն ամենայն սրբոց Է Բարեկենդան առաքելոց: Լս. Ամենասուրբ Երրորդութեան:	18	32	
		Տար. Գան. Եօրիսու Ա. Թագ. Յունաստանի. 1863			
7	25	ՔԵ. Սրբոց Հովհաննանց Կուսանաց: Առաջին պսակ. ՀԱՐՍԱՆԻՔ: Գն. Պահք Առաքելոց (օր 35):	19	33	
8	26	ՊԵ. Սրբոց Գայիանանց Կուսանաց:	50	34	
		Տար. Թագաւոր. Ֆրանս-Եօղէթ Կայսեր Աւստրիոյ իբր քաղաւոր Հունգարիոյ. 1867			
9	27	ՊԵ. Պահք:	51	35	
10	28	ՆԵ. Սրբոց Յովհաննու Կարապետին Է Աթանասիոսի եւ Էպիսկոպոսին. Լս* Տոն Խորհրդոյ Ամենասուրբ Հոգեգալստեան: Կիւլ փանդըրը:	55	36	
11	29	ՌԻՐ. Պահք: Լս. Բառնարայ առաքելոյն:	55	37	
		⊗ Վր. Բռ. ժամ 9, ռուպէ 13			
		Պարզ Է Զիւմ			
12	30	ՆԵ. Սրբոց Հօրն Մերոյ Գրիգոր Լուսաւորչին յիշատակ էլից Ի վերապէն:	55	38	
13	31	ՆԻՐ. Բ. Տոն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ սրբոյ Էջմիածնի Կատարի հանդէս յամենայն եկեղեցիս:	50	39	

Մայիս...:

Կը նային չորս ղիգ ու մահկանացու, կը տեսնե՞ս
աս անուշութիւնը որ բնութենէն կը կազմուի, կը տես-
նե՞ս սա ծաղիկները, մանաւանդ վարդերը որոնք այս
ամիսին մէջ կ'արթննան, կը բացուին, և իրենց զգլխի
բոյրովն ու թոյրովը կը հմայեն քեզ, կը դիւթեն:

Մայիս...:

Ինչ որ է նշանածութիւնը ամուսնութեան մէջ,
նոյնն է մայիսը ամիսներուն մէջ: Չեմ գիտեր ինչ մը
կայ այս չքնաղ ամիսին մէջ՝ որ կը դիւթէ քեզ կը հմա-
յէ, կը գինովցնէ պարզապէս, անկէ բաժնուիլ չեա ու-
ղեր, անոր անցնիլը չեա փափաքիլ և կուզես որ անոր
մէջ օրը, տարիներու տեւողութիւնը ունենայ:

Ծիւղ չէ՞ նմանութիւնը երբ քօի թէ նշանածի ա-
նուշ բեռիօսին պէս է անիկայ և ինչպէս երկու խօսե-
ցեալներ իրենց կեանքը սէրը և գորգորանքը միմիայն
այդ անուշ օրերուն մէջ կը գտնան, նոյնպէս մարդս
մայիսին նշանածը կրնայ համարուիլ, ուրիշ բաժնուիլ
չուզեր, և բուն իսկ անուշութիւնը անոր հետ, անոր
մէջ կը գտնայ:

Սովորաբար մենք՝ հասարակ մահկանացուներս, կա-
րելի է այնքան չենք վերաբերուիլ ամիսներու թաղու-
հիին՝ մայիսի հետ, որչափ դասակարգ մը գրչի մարդիկ,
որոնք հոգի կուտան անոր և հոգեկան նուաճներու կը
մատնուին անոր սկիզբէն մինչեւ ետեւներորդ օրը:

Ասոնք բանաստեղծներն են:

Բանաստեղծը և ֆոլիֆօն (կէլինճիք չիլէի) այնքան
սերտ յարաբերութիւն ունին իրարու հետ, որ երկուքը
մէկ կ'արթննան, կը բացուին:

Քօլիքօն՝ մայիսին է որ բակլտի արտերուն մէջ կը
բացուի, ինչպէս բանաստեղծը նոյն ամիսին է որ աւելի
ծնունդ կուտայ իր մտաւորականին ու կը բանայ իր
մտքին կոկոնները, հոգ չէ թէ ատոնց մէջ անբոյր, ան-
ռոյն ծաղիկներ ալ գտնուին:

Արդ, քանի որ մայիսը մեզ նիւթ կուտայ բանաս-
տեղծութեան վրայօք խօսելու, ուստի նախ նկարա-
գրենք զայն իր իսկական փուլերուն մէջ:

Ամէն մարդ բանաստեղծ չի ծնիր, իսկպէս ամէն օք
Ռօքֆէլլէի չի կրնար ծնիլ: Բանաստեղծը վերջէն կը
պատրաստուի և այնքան ինքզինքը կուտայ այդ վերա-
շական թռիլին, որ վերջ ի վերջոյ իր գաղափարներուն
պէ՛ ինքն ալ կը բարձրանայ, երկինքները, լուսինը
պլպուլները այնքան կ'երգէ կը գովէ, կուլայ կը հա-
ռալէ մինչեւ որ ինքն ալ կը վերանայ ու կը վերնայ...
կը մեռնի:

Բանաստեղծը մեռեր է կըսեն և անոր սուգը կ'ող-
բան իրենպէսները:

Բանաստեղծը ճողեր է կըսեն գրական մարդիկ և
եղունդի տակ լու մը ճղմելու պէս ցաւ մը իսկ չեն
զգար:

Սակայն պէտք է դիտնալ թէ, բանաստեղծը սովո-
րական մահկանացու մը չէ, անիկա իր յատուկ քալ-
ուածքը ունի, ուրոյն նայուածքը և ինքնատիպ կեանք
մը: Թէ ինչպէս:

Բանաստեղծը նախ ուշ կ'արթննայ և ուշ կ'ելլայ
անկողնէն... որովհետեւ զրամ վաստակելու համար կա-
նուխ չ'էկայ երթալու հոգը չունի (°):

Բանաստեղծը մազերը կ'երկարէ, և բնաւ մկրատ դպցնել չի տար... որովհետեւ սափրիչի մը 5 զրշ. տալու համար իր գրպանները բան մը չեն ըսեր այդ մասին:

Բանաստեղծը չափ բան չուտեր, միշտ քիչով կը գոհանայ... որովհետեւ օրուան մէջ իր աշխատութիւնները զինքը չեն յոգնեցներ օրպէս զի ախորժակը սրուի:

Բանաստեղծը միշտ կը սիրէ մինակը պարտիլ և առանձնութեան սիրահար է... որովհետեւ իր թեթեւ բնոյթին և ցափռաւոր գաղափարներուն երեսէն բարեկամ չի կրնար ունենալ և վայելել անոնց ընկերակցութիւնը:

Բանաստեղծը սիրահալ կեանք մը կ'անցնէ ու միշտ մեղամաղձօտ կ'երեւայ, որովհետեւ անանկ ըմբռնած է որ, բանաստեղծները պէտք չէ խնդան ու ղուարճանան, անոնց կեանքը բոլի մը պէս ըլլալու է՝ տխուր և մութ:

Ինչպէս, տեսաք բանաստեղծը բռնի տառապող մըն է, զրկուած աշխարհի բոլոր վայելքներէն, անիկայ զոհ մըն է սխալ գաղափարականի մը, ծուռ ըմբռնումի մը պատիժն է որ կը կրէ խեղճը և վերոյիշեալ մասնաւոր ունակութիւններէն՝ ձեւերէն զատ, դեռ կարգ մը արտառոցութիւններ ալ կը հնարէ որպէսզի à la première vue կարեւոր ըսել տալ տեսողին:

Գիտես քի սա տղան բանաստեղծ է հէ՛...:

Բանաստեղծին դրամագլուխը իր մաղածածկ զըլուխն է, պարզ քօթիւմ մը, տասնոց մատիտ մը և... ֆապրիքաներով թուղթ:

Ամէն բանէ կը ներշնչուի բանաստեղծը. սոխակին դալլալէն մինչեւ էշուն զռայր, ծովուն ալիքներէն մինչեւ փողոցէն անցնող տիղմը, կոյսէն մինչեւ բոյսը, վարդն ու մարդը, նոյն իսկ սիւրճիսիւքիսի վրդրթը կրնան օրերով անքուն ձգել բանաստեղծը և հարիւրներով թերթ թուղթ մրտեղ տալ իրեն:

Վայ այն ծնողքին որ բանաստեղծ զաւակ մը ունենալու դժ... բաղդութիւնը ունեցած է:

Այն ծնողը որ բանաստեղծ տղայ մը ունին, պէտք է Ալէմ տալի լաջ յունոցը մազլլին աղօթելու առ Աստուած՝ որպէսզի ուրիշ հատ մըն ալ պարգեւէ, քանի որ անիկայ իրենցը չէ, այլ՝ բնութեան զաւակը, աւելի՛ հոգին որսը:

Բանաստեղծ տղան իր հօրը նեցուկը, տանը օգնականը և իրեններուն հացը բերողը չի կրնար ըլլալ երբէք, գործի մը չի կրնար ձեռնարկել և հետամուտ ըլլալ, անիկայ կ'ուզէ պարտիլ լեռներն ու դաշտերը, երգել բնութիւնը չի մոռնալով սակայն ընտանի սեղանը և օխանոց հացը:

Ինչպէս շատերու մարմինը դուրս կուտայ մայիսին, նոյնպէս այս ամիսին մէջն է որ բանաստեղծը իր գանկին ծորակը կը բանայ՝ դուրս տալու համար այն բոլոր ցարւառքները որոնք չըլլան նէ ալ կ'ըլլայ:

Տեսէք յետագայ խօսակցութիւնը որ կ'անցնի մօր մը և իր բանաստեղծ զաւակին միջեւ:

— Տղաս, աս նիչէէտէք պօշ պիտի պարտիս... վալը քեզ Դամիանիսին տալիս տէ գործ մը գտնայ եալրում, կըսէ մայրը զաւակին, ինչ սա, գրասեղանին առջեւ նստած ապսը մատները մաղերուն մէջ կը... քէթիլը,

— Բանաստեղծին մայր իմ անուց.

Գործ գրադում չի գար ի յուս...

— Օֆ աման տղայ, բան մըն ալ ըսէ տէ տիւզ ըսէ հասկնամ, աս պիր տիւզ պէյիթլի կը ղուրցես տէ չեմ հասկնար, կովերու պէս երեսդ ի վեր կը նախի:

— Ոն խօսիլը յսակ աղուոր

Պէսէ և ըլլալ ոսանաւոր:

— Ինծի նայէ ետքուեա, հայրդդ ալթրիս գործի չ'երթար կոր, կէս մը քէօթրիւմ ըսել է, տուն նայէ եկա՞ր հասար, պէտք է քի գործի մը ըլլաւ տէ տուն տեղ նայիս, գուն իսէ, եկլ էսիօր, հիչ անտեղուանքը չես...

— Մայրս, կատակը մէկդի, ես իրաւ որ շուկայի կեանքը չեմ սիրեր և թէ չեմ կրնար գործի մը ձեռնարկել, սակայն մեր տանը հացը գըլիս ծայրն է, ես վաղը գրած ոտանաւորներս ժողովեմ, քեզի տամ, տար գրավաճառներէն որուն որ կուզես ծախէ, եթէ տարին երկու օրինակ ծախելու ըլլանք, կրնանք ապրուել, կը վստահեցնեմ քեզ...

— Ծօ աղայ, ես էլմաս մասնիներս տարի տէ փարայ չի տուին, քու պէյիթներդ որի՞ տանիմ, ո՞վ փարայ կուտայ ատոնց...

— Ինչ կըսես մայրիկ, կատակ կը հասկնաս կոր ըսածս, արցակներով ոտանաւորներ գրած ունիմ, որոնք մէկիկ մէկիկ քու աղամանդներէդ շատ ու շատ աւելի կ'արժեն, կուզե՞ս, անգամ մը փորձէ...

— Կը վախնամ կոր քի վաքօռիս փարան գրայ կերթայ ետքուեա, եկուր գուն վաղ անցիր տէ գործի մը եզիր, երկու օրս հացին ճամբան կանանք, կը կրկնէ խեղճ մայր, որ ման գաւակ ծնած օրը ուրախութեանէն խելքը թռուցած էր:

Հետեւեալ առաւօտուն, խեղճ կինը արեւին հետ դուրս կելլայ, փողոց կիյնայ և շիտակ կը դիմէ վաճառականի մը, որ ի տես կը ճանչնար: Վաճառականը խաւ քեցով իր պիւրօրին առջեւ նստած՝ օրուան լրագիրը կը կարդար ակնոց ի վրին, երբ միւսիւ բանաստեղծին մայրը ներս կը մտնայ, ձեռքին մէջ բռնած տղուն զօռլու ոտանաւորներու արցակը:

— Աֆ կընես էֆէնտի քեզի իրիճա մը ունիմ...

Բաթօնը չի լսելու զարնելով թերթին միւս կողմը կը դարձնէ:

— Իրաւ քի թաճիլութին է տուածս, ամա ինչ ֆայտա, զաւկիս համար ելեր եկեր եմ...

Մարդը պահ մը ակնոցը վար առնելով կնկանը կը նայի, ով գիտէ, թերեւս ստուգելու համար թէ այդ կինը աղուսը է՞ թէ տգեղ:

— Ինչ է ան, ինչ կուզես առաւանցով, կըսէ յանկարծ, տեսնելով թէ կէս գիշեր սուսաթլը ճատը մըն է տիկինը:

— Հիչ էֆէնտիս, ինչ պիտի ուզեմ, առաջ օխճութինըդ, ետքէն աղուս գրած պէյիթները բերեր եմ քի մէյ մը աչքէ անցունես տէ դօրծիդ կուգայ նէ քովդ առնես:

— Տղադ աչքիս է.

— Վրան քարի, ինչ է ինչ չէ, ատանկ աչլիս տայիր բաներ չունի, հիմա ինչո՞ւս պէտք, խելքը միտքը պէյիթ շինելու ետեւէ է...

— Իչտէ կնիկ ես ալ ատար համար կըսեմ կոր, էկլիր պէյիթ կը շինէ կոր նէ՝ անանիներուն աչլիս կըսեն:

— Ես ինչ գիտնամ էֆէնտիս, ծառուրները մատուրները մաղկորուն մէջը կը խոթէ հապուէ կը գրէ:

— Բէք աղիկ ամա՞, մենք գործի մարդ կուզենք, հոս դպրատուն չէ, հոս թիւճա ի տեղ է, տէֆթէր պոնել գիտէ:

— Աման էֆէնտիս ատ ալ խօսք է, քսան հատ պարակ պիլլօրները թէփաին տիր ծառքը տուր, ներալվէններէն կելլայ կիջնայ չի կոտրած տէ, տէֆթէրը չպիտի կրնայ պոնել...

— Կնիկ ինքզինքիդ եկուր, ես ատ պիչիմը բռնել չեմ ըսեր կոր, թիւթճարի թէֆթէր գրել գիտէ՞.

— Օ՛, ավուճով դպրատունի փարայ եմ տուեր, զանէր չգիտի գիտնայ, հապա՛, ըստբութալը սոյն գիտէ, հէ՛մ աղ սա էվէլութիւն մը ունի քի, գործերը պիւթիւն պէյիթով կը գրէ, խորաթան ալ պէյիթլի է. վաճառականը հետաքրքիր ըլլալով անշամ մը տեսնել տլան, կը յանձնադարէ հեաեւեսլ օրը ներկայանալ իրեն:

Այդ գիւրը ուրախութեամբ կ'անցնի, մայր ու արդայ կը լիստան յաջող գործ մը գտած ըլլալնուն համար, և հետեւեալ օրը երկուքը մէկ մը ներկայանան վաճառականին, ուր աղան ներս մանալուն պէս խօսք կ'առնէ.

— Պասիւ ե ինձ կրկնել ձեզի բարի լոյս Սպասելով որ ցերեկէի ինձ մեծ յոյս:

— Նասը՛ւ, կըսէ վաճառականը քթին տակէն խըն. դալով, ի՞նչ ըսիր...

— Իշտէ տեսա՛ր աղուս գորքը... անանկ կը խորաթէ քի տէյմիսին չի հասկնար, ետլրո՛ւմ:

— Օղլում դուն ո՞ր դպրոցէ՛ս, ի՛լած ես:

— Շաս դպրոցներ մտած ելսմ եմ արդեհ Դիւր կը գրեմ, չեմ հասկնար ես արեհն:

— Հասկցանք, դուն կերեւայ թէ բանաստեղծ ես օղլում, դուն տունը նստէ տէ գիրք չիսէ, պէյիթ չիսէ, դուն գործի չես կրնար յարմարիլ:

— Երբ մեզ կրսեմ, կարող չես մեզ յարմարիլ՝ Մօրս կ'իյնայ գետին փռուիլ ու մարիլ...

— Կուզէ մարի կուզէ ստան բունէ, հայտէ օղլում հայտէ, հոս քեզի համար գործ չիկայ, կըսէ ու կ'անակը կը դարցնէ գործին զբաղելու:

Միւսիւ բանաստեղծը այս խօսքերէն առնուելով կը ներշնչուի ու կ'աւելցնէ.

— Աւելի լաւ ե ինձ համար գրել,

Քան քե ձեր մօսը սուրհ եւ ջուր կրել...

Ու մօրը թեւէն քաշելով դուրս կ'ելան վաճառատունէն:

— Ծօ աղաս ի՞նչ եղաւ, հիչ բան մը չի հասկցայ կըսէ մօրը դողէն չըթններ իրար դարնելով.

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, ասոնք գիրէն ու գիրքէն բան չեն հասկնար, ինծի պէս բանաստեղծ մը զիջանի գրագրութեան և ինք դժկամակի՛ր...

— Աման ետլրուս, տուն խըրս մեղաք, արունդ կը դառնայ, փոխեմ թէփէն, պալխա թիւճար չիգայ չէ՛ ես, չօք չէյ, աճապ որի՛ն քովը երթաս նէ քեզի ծառքի վրայ չեն պոներ, աս հերիֆը խըյմէթդ չի կիտցաւ եօխսա...

— Աման մայր անօթի եմ, տեղ մը նստէինք հաց ուտէինք...

— Ետլրուս քովս էվէլ փարայ չիգայ, մէկ վառօռի մը փարայ ունիմ, չե՛ս կրնար կտործիկ մը սապուրներ...

— Կը մարիմ կոր մայր...

— Էյ կայնէ, գրածներէդ մէկ քանին ծախենք նէ ըլլա՛ր...

— Ինչու չէ, բայց որո՞ւ...

— Կայնէ սա պալխալին երթանք ըսելով, մայր ու աղայ նպարավաճառի մը խանութը կերթան:

— Ագչամլար հայըր օլսուն ուստա, (աղուն դառնալով) ի՞նչ էր ծօ գրածիդ անունը.

— Հովու երգութիւն...

— Հա, ուստա՞, ի՞նչ թանկ հովուներ քու թին վե-
րիսէք, պիղէ պիր սառաւելա սալաթաք եաբա՞րսըն...
— Նասը՛, նէ իմիշ...
— Շէյ, օղլումըն եաբաղը տըր...
— Թաղէ իսէ ալըրըմ...
— Թաղէ է՛ ծօ՛...
— Ի՛նչ կըսես մայր, ատոր թաղէն պայաթը կըլ-
լա՞յ... անտիպ է.
— Տիպսիդ իմիշ...
— Նէ՛ սէօյէյօրսուն մատամ, նէ՞ տիր սաթաղըն
հէլէ կէօթէր...
Ու խեղճ միամիտ մայրը ձեռքը բռնած արցակ մը
բանաստեղծութիւններէն երկու թուղթ կը քաշէ ու
նպարավաճառին երկնցնելով.
— Նա՛ պուշկար տըր...
Մարդը կսկսի գահ գահ խնդալ ու...
— Էյ պուշկար նէ՛ իմիշ մատամ, պոնքա քէհատ
լարը օլմասըն...
— Օղլումուն միտքինտէն չըգան պէյիթլէր...
— Էյի՛ ամա, օղլուն ֆիքրինտէն չըգարմըշ, պէն
ֆըշըտան չըգարաճաղըմ, պէօյէ շէյէ փարայ վէրէն եօգ
— Մայր, ըսէ որ բարձր բանաստեղծութիւններ են
անոնք...
— Ըանըմ պուշկար եիւքսէք շէյլէր իմիշ, ալ տա
սագլա...
— Սանճը սըթմա քէսէ՞ր մի...
— Նէ տիյօրսըն պաղալ, խեղքի՛դ եկաւ...
— Հայտէ մատամ իշիմիդ վար, դալապալըդ էթ-
մէյինիդ, ըսելով ճաւրու կը դնէ,
— Ի՛նչ տղայ, պախալը պիլէ երկու սարտէլա չի
տուաւ գրածներուդ, նասը՛ կիւզէնիմիշ կըլլա՞ս կոր...

— Ո՛ւֆ, անօթի եմ մայրիկ, սըւոնք ծախենք...
— Էյ ծօ որի՛ ծախեմ.
— Դուն գիտես որ քանի գիշեր քնատ մնացած
եմ ատոնք արտադրելու համար.
— Քէշկէ գիշերները մշիկ մշիկ քնանալուդ, ցո-
րեկ աշկով փորդ կշտացնելու գործի մը հավէս տալիր
տէ, ասանկ անօթի շուներու պէս սօխախին օթթան չի
մնայինք.
— Երկինք... լուսին... անէութիւն... միջոց...
Ու խեղճ տղան անօթութենէն կը մարի կիյնայ,
մինչ օգնութեան հասնողները երբ մօրկանը կը հարցնեն
պատճառը, սա կը պատասխանէ.
— Տղաս բռնիմ գիտնական է, գրած պէյիթները
սաթըշի պերինք տէ ույմիշ չեղաւ...
— Պէզէթէնը տարի՛ք միջ մը...
— Քա նա՛սըլ Պէզէստէն, պախալը պիլէ վրանիս
խնդաց,
— Վա՛խ եավրում վա՛խ, բանաստեղծ է եղեր տէ
անօթութենէն մարեր է...:

* * *

Արդեօք Մայիսը կարելի չէ նմանցնել ցոփ պէրուհիի
մը, որ իր գունազեղ զգեստներով, զգլխիչ բոյրերով և
անուշահոտութիւններով իրեն կը քաշէ երիտասարդնե-
րը՝ հմայելով թմբեցնելով զանոնք: Միթէ նոյնը չընէր
ամիսներու թագուհին:
Վարժարանէն նոր ելած պլանպիէներ, այս ամիսէն
չլացած ու չփացած, թողլով պահ ապրուստը հացը,
կ'երթան իյնալ բնութեան ծոցը Մայիսը երգելու: Թըղ-
թեր կը մրոտուին, մեկաններ կը վառնուին, հառաչ,
բացաքանչութիւն, ողբ ու լաց, խինդ ու ծիծաղ զի-

բար կը գրկեն, գիրար կը կտրեն անդադրում չարժող
գրչին տակ, և այդ թուղթերը, այդ բանաստեղծու-
թիւն ըստած գլխու ժողով արտադրութիւնները երբ որ
մը ծախու հանուին, ծաղու առարկայ կըլլան, կը լքուին
և փոսպանին շերտ մը հացին չեն փոխարինուի:

Բանաստեղծութիւնը կը հասկնամ, կը իրեմ, կը
պաշտեմ բնութեան երգերը և կը մեծարեմ անոր եր-
գիչները, բայց երբէք չեմ հասկնար և չեմ ընդունիր,
որապահիկին կարօտ և ընտանիքին հացին պատասխա-
նատու երիտասարդներու՝ բաներնին գործերնին ձգելով
ատոր նուիրուիլը՝ երբէք:

Բանաստեղծութիւնը տեսակ մը աղետալ պետութիւն
է, անոր հետեւողները պէտք է ապահոված ըլլան իրենց
ներկան և ապագան, պէտք է ըլլան այնպիսի գիրքի
տէր անձնաւորութիւններ, որոնց կեանքը զբօսանք մը
ըլլայ և գլխովին նուիրուած՝ գիրքի ու գիրքի՝ ըստ
հաճոյս:

Ապա թէ ոչ ան՝ որուն վզին պարտքն է ապրեցնել
իր ընտանիքը, նեցուկը ըլլալ իր տանը, ահա այդ կար-
գի միւսիւններուն համար կըսեմ, լաւ կընեն պատմա-
նիի չրախութիւն ընել շարժական մէկ երկու մէճի-
տով, քան թէ մաշերնին երկարելով թուղթեր մրտաել
երգել ու գրել: Ի՞նչ գիտնալու է թէ, երբ միտքը կը
գործէ, անդին ստամոքսն ալ չի՞ գաղբիլ, չի կենար:
Մեր մէջ դեռ է՞ն բարձր գրուած ոտանաւոր մը, շերտ
մը հաց չի կրնար բերել՝ կասեցնելու համար ստամոք-
սին ձայնը՝ որ հաց հաց կը պոռայ...

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

— Այր մարդը մէկ ակնարկով կը պահանջէ, իսկ
կինը մէկ ակնարկով անձնատուր կըլլայ:

— Կին մը ամէն բանի կը ներէ, բայց իրէն չը
նկրողին՝ երբէք:

— Լուրջ ձեռնարկներուն է՞ն ծխողելին ամուս-
նութիւնն է:

— Սէրը և ոսկին երբ մարդ իւրացնէ, հոգարտու-
թիւն մը կուգայ վրան:

— Սէրը չքաւորութենէ չը մեռնիր, հապա՝ լքումէ:

— Սիրուհի մը իրը կին ընտրելը գինին ջուրի
փոխելու կը նմանի:

— Բնութեան մէջ է՞ն ծանր մարմինը այլեւս չը
սիրուելիք կնոջ մարմինն է:

— Սէրը թռչուն մ'է որ մինակ կանացի սիրտե-
րու մէջ կը գեղգեղէ:

— Ամուսնութիւնը, նա մանաւանդ պսակը մութ
ճամբայ մըն է, ուր կը մտնեն նորապսակ ամուսնիները,
առանց գիտնալու թէ ուր կ'երթան:

— Նշանածութիւնը տեսակ մը կանխալծար է, որ
ի հարկին ետ կ'ընայ առնուիլ:

— Աղջիկ մը սիրելը բնական է, իսկ ամուսնացած
կնոջ մը դարպասելը՝ մահացու մեղք մը:

Լսմ.	Օր.	ՀԱՅԻՐԱՆ	ՅՈՒՆԻՍ	ՀԷՄԱԶԻԼ ԱԽԸՐ	Տալի.	Խորհրդ.
		Օր 30		Օր 29		
14	1	ԲԵ. Սրբոց մանկանցն Բեթղեհէմի, և Ահապիսի վկային. Մովսիսայ քահանային և Կողբափոսի զինաւորին: ՀԱՐՍԱՆԻՔ:			57	1
15	2	ԳԵ. Սրբոց կուսանացն Նուենայ և Մանայ: Տոմ. Մարգար (օր 30):			58	2
		Տար. Գան. Վիլնէլմ Բ. Կայսեր Գերմանիոյ. 1888				
16	3	ԳԵ. Պահ. ք.			59	3
17	4	ԵԵ. Սրբոց իշխանացն Սահակայ և Յովսէփայ. և վկայեցն՝ Մարգարի և Բաղդոսի:			60	4
18	5	ՈՒՐ. Պահ. ք. Լա. Տոմ սրտին Յիսուսի: ⊕ Ծն. Լա. ժամ 5, րոպէ 56 Անձնական			61	5
19	6	ԵԲ. Սրբոցն մեծին Ներսէսի հայրապետին մերոյ և Խաչայ եպիսկոպոսին: ՏՃ. ձեմովիւ Լաւր (օր 29):			62	6
20	7	⊕ ԼԵՐ. Դ. զկնի Հոգի Բարեկենդան պահոց Լուսուարէի: Յայտմ. Մարգար (օր 30): Հր. Թամուղ (օր 29):			63	7
21	8	ԲԵ. Պահ. ք. Սրբոցն Եպիփանու Կիպրացոյն, Բարեկայ հայրապետին և երեց աշակերտացն նորին:			64	8
22	9	ԳԵ. Պահ. ք. Սրբոցն Կոստանդինոսի թագաւորին և մօր նորա Հեղինայ: Ամառնամուտ և արեւադարձ խեցդեանի, ցերեկն սկսանի կարճանալ, և գիշերն երկարել: ՏՃ. Տապը Սայֆի, սկիզբն առատութեան ջուրցն Նեղոսի (Նիւ միւսարէք): ⊙ Ի խեցդեանին ժամ 8, րոպէ 33 ՏՃ. Պուրճի Սէրէման			65	9
23	10	ԳԵ. Պահ. ք.			66	10
24	11	ԵԵ. Պահ. ք. Սրբոցն Թեոդիտոսի Գաղատացոյն, և Թալիւկայ բժշկին. և Եփեմ կուսանացն որ յԱհիւրիս կատարեցան: Յն. Սրբոց առաքելոցն Բարթոլոմէոսի և Բառնաբայ: Լա* Ծնունդ Յովհաննու Կարապետին:			67	11
25	12	ՈՒՐ. Պահ. ք.			68	12
26	13	⊕ ԵԲ. Դիւտ Նշարաց Սրբոյ Հօրն մերոյ Դրեդորի Լուսուարցին: ⊕ Առ. Բռ. ժամ 1, րոպէ 11 Պարզ եւ ՏՈԾ			69	13

Լսմ.	Օր.	ՀԱՅԻՐԱՆ	ՅՈՒՆԻՍ	ՀԷՄԱԶԻԼ ԱԽԸՐ	Տալի.	Խորհրդ.
		Օր 30		Օր 29		
27	14	⊕ ԼԵՐ. Դ. զկնի Հոգեգալտեան:			70	14
28	15	ԲԵ. Սրբոց վկայեցն Անտոնինոսի, Թեոփիլոսի, Անիւրատոսի և Փոռնոսի: ՀԱՐՍԱՆԻՔ:			71	15
29	16	ԳԵ. Սրբոցն Դանիէլի մարգարէին և երեց մանկանցն Սեդրաբայ, Միսաբայ և Արեղնագոյի: Լա* Առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի:			72	16
30	17	ԳԵ. Պահ. ք.			73	17
1	18	⊕ ԵԵ. Սրբոց թարգմանչացն մերոց Սահակայ և Մեսրոպայ, Կոտարի հանդէս յամենայն դարոցս: Լա. Յուլիոս. Պահ. ք. Ա. Նախայ (օր 30): Լա. Այգեկութիւն Ս. Առաքելութեան:			74	18
2	19	ՈՒՐ. Պահ. ք. Սրբոցն Տրդատայ թագաւորին, Աշխէն տիկնոջ և Խոսրովիդեանոյն:			75	19
		⊕ Լր. Լա. ժամ 18, րոպէ 46 Տօնագլին օր				
4	21	⊕ ԼԵՐ. Ե. Դիւտ Տիպ Ս. Առաքելութեան: Տար. Հաստատութեան Միացեալ Նահանգաց Ամերիկայի. 1777			76	21
5	22	ԲԵ. Սրբոցն Կալիստոստոսի, և քառասուն և ինն վկայեցն, և Դուկիանոսի քահանային: ՀԱՐՍԱՆԻՔ:			77	22
6	23	ԳԵ. Սրբոցն Զաքարիայ մարգարէին: Հր. Ծոմ վասն առմանն Երուսաղէմի:			78	23
7	24	ԳԵ. Պահ. ք. Յն* Ծնունդ Յովհաննու Կարապետին:			79	24
8	25	ԵԵ. Սրբոցն Եղիսէի մարգարէին:			80	25
9	26	ՈՒՐ. Պահ. ք.			81	26
10	27	ԵԲ. Սրբոց երկոստասն առաքելոցն և Պօղոսի երեքտասներորդ առաքելոցն: ⊕ Վր. Բռ. ժամ 11, րոպէ 30 Ջերմ եւ պարզ			82	27
11	28	⊕ ԼԵՐ. Զ. զկնի Հոգի Բարե. պահոց Վարդապետի:			83	28
12	29	ԲԵ. Ա. օր պահոց Վարդապետի: Յն. Առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի:			84	29
13	30	ԳԵ. Բ. օր պահոց Վարդապետի: Յն* Երկոստասն առաքելոց:			85	30

Չարժանալի է. հապուղի կին մը որչափ մեղի մօտենայ այնքան կը տաքցնէ մեզ, այնքան կ'երէ կը մրկէ, և սակայն արեւը՝ մեր կենաց աղբիւրը, հակառակն է պէտք է ըսել, անիկայ մենէ բոլոր հեռանայ այնքան կը ջիւղուցանէ մեզ:

Կիները արեւէն սա տարբերութիւնը ունին որ, իրենց աղբու նայուածքները որչափ մօտէն մեր վրայ ձգուին, այնքան կը քաշեն զմեզ կը հրապուրեն, մինչդեռ արեւին ճառագայթները որոնք շատ ու շատ աւելի շինիչ և կազդուրիչ հանդամանք մը բռնին, կը փախչինք անոնցմէ և միշտ շուրջ կը վնասենք, հեռուանցմէ:

Յունիս... Ահա ամառուան երեք քոյր ամիսներէն առաջինը՝ յորում մարդ տանիքի տակ չի կրնար անցնել ոչ ցերեկը ոչ ալ գիշերը, այլ միշտ կը փափաքի լացօդեայ երկինքը վայելել, օդասուն ծառաստաններուն ներքեւ, ջուրերու եղերքը կուգէ բազմիւ զով զեփիւր ոին տալով ինքզինքը: Ահա ինչու բարեկեցիկ դասակարգը ընդհանրապէս քաղաքէն դուրս՝ գիւղերը կը սիրուին Վոսփորի եղերքն ի վեր կամ Մարմարայի ծովու չիպանները և կամ հողէն դուրս օտար երկինքի տակ՝

Բարեկեցիկ ընտանիքի հայրեր կամ տէրեր, Յունիս ամիսին է որ առանց ընկալուած խմելու կամ ոտքերնին ջուրը դնելու ջուրերու պէս կը գրտնին, որովհետեւ այս ամիսին մէջ է որ կին օձը գլուխը կը վերցնէ իր անվերջ կուզեմները թափելու:

Չեմ գիտեր ի՞նչու կանայք այնքան աւելի պէտքը կըզգան օդափոխութեան, ծովին ու հովին և այս պէտքը իրականացնելու համար հնարք և միջոց չի պակսիր իրենց:

Ասդին խեղճ մարդամեքենաները՝ գիտնալով կարծեալ զինքնուր զալիքը, մէկ կողմ ձգելով պարտքն ու տալիքը սառաֆին կը դիմեն ըլլալու համար անոնց դասալիքը:

Երբ հարցուի կուզեմնի տիկնոջ մը թէ ի՞նչ բան զինքը կը մղէ օրը օրին խնդիր բնելու օդափոխութիւնը, անպատճառ քարէ արձան պիտի կտրի և չպիտի կրնայ համոզողական պատասխան մը տալ, այլ միմիայն օձի պէս պիտի սահմակի, դիւային ժպիտներ պիտի յօրինէ և վերջապէս տեղի պիտի տայ ըսելով « քէֆս անանկ կուգէ... »

Այս սա կանացի քէֆը որ ոչ մէկ բանով կը յագեցնայ, ոչ մէկ բան կրնայ կշտացնել այդ աչքը և ոչ մէկ զրամատուն կը բաւէ լիւսլի հասնելու համար խնդրանքներուն:

Կինն է որ ընտանիքի հիմերը կը քայքայէ կըսեն, և պէտք է հաւատալ թէ ամէն կին՝ իր կեցակեցիներէն, լոկ փնտոյներ:

Կերեւի թէ ժամանակաւ կիները ծով մօտելու սովորութիւնը հունէին, ապա թէ ոչ իմաստունին գիրքին մէջ գրուած պիտի ըլլար՝

« Ով իմ սիրուհիս, երկրի ջուրերուն մէջ փնտռեցի քեզ ու չգտայ, ծովի ջուրերուն, վէտ վէտ ալիքներուն հարցուցի ու անոնք ոտքերուս առկ փչրուցան լուռ ու մունջ: »

« Ով իմ սիրուհիս, գիշերը լուսնին և ցերեկը արեւին տակ ջուրերուն ու ձուկերուն հարցուցի զքեզ,

ու անոնք իրենց խորհրդաւոր ու միօրինակ վաղքին մէջ բան մը չըսին ինծի... »

Երանի ինծի որ ոչ ջուրերուն և ոչ ալ ձուկերուն հարցնելու պէտք ունիմ իմ սիրուհիներս գտնելու համար, անոնք ամեն իրիկուն դէմն են, կամուջին վրայ, չոգենաւին մէջ՝ մանաւանդ Գառը գիւղի, Հայտար փաշայի շոգենաւները, ուր կը գտնուին ի խնդիր ծովու լոգանքին, կազդուրելու համար իրենց բէմպէզօր մօրմինը անցին :

Դիտեցէք իրիկունները ճիշդ ժամը իննէն վերջ կը սկսին երկնայ, թուալէթներով, կառսօնէ գլխարկներով ու բաց գոյն սկառքիներով, առողջ, երեսնուին կարծիքը տեղը, քալուածքով մը որուն տակ հողը կարծես «ուֆ» կը պոռայ և սակայն լոգանքով դարմանուովն պէտք ունին... :

Ասոնք եւրոպացի օտարուհիներ են, որոնց համար բան մը չեմ կրնար ըսել, քանի որ մենէ չեն, իմ ըսեալիքս սա մեր մահուտ տուտուններուն, անցեալ կատարեալ օրիորդներուն համար է, որոնք այս եղանակին էօտտէկի պէս ծով կը վազեն՝ մարմինն ոյժ, երեսնին դոյն, ոսկորներնուն վրայ ալ քիչ մը միս հրաւիրելու համար, որ սակայն չեն յաջողիր զաւայրները :

Ծովու լոգանքը իբր դեղ կ'ընդունիմ, սակայն այդ վայրը ժողովուրդ ու ժամերով անոր ասոր միսը ուտելը ոչ ես կ'ընդունիմ ոչ ալ Տօքթ. Մէզառօվիչը : Քիչ մը վարը պիտի պատմեմ, և երկուք երկուք ալ չորս կ'ընէին աղէկ գիտեմ որ «էյ չատ ապրիս Լիւս, հախ ունեւուրդ պիլէ մ'ըներ, իրաւունք ունիս» պիտի ըսէք :

Ուստի ավանքի մուզիգա :

* * *

Եւտի Գուլէի և Եէնի Գառուի մէջտեղը չեմ գիտեր որ գլուղին ծովաբաղնիքին մօտն եմ, օրը շաբաթ է և իրիկունն ժամը տասը :

Երբ ծովաբաղնիքին մօտն եմ կըսեմ չի նախանձիք հա... ուր որ կին կայ՝ հոն է Լիւսն ներկայ : Այ անոնց հետ խմորուած ըլլալովս, ինէ չեն քաշուիր և բնականաբար տեսնողներն ալ նախանձելու չեն իմ վախած այս առաւելութեանս համար, կամք Տեառն օրհնեալ եղիցի... ինչ ըսենք :

Բաղնեպանուհին Եղիսարէթ տուտու, կունա ու կոր ու ծովին հօտն մտա գիրուկ կին մը խառ եաղսը մաղերով նստած անկիւն մը, մատներուն մէջ մխացող սիկառովը ծածկոցները կը կոկէր հոս հոն :

Ու ծարը կը բրդի պանեօներուն :

Պասմա թուալէթներով օրիորդներ, գլուխին մէկ մէկ ֆիշիւ առած ծուռ էօքչէ սքառքիներով քիթերը քօշէի պէս ծակ ծակ և ձեռքերնին մէկ մէկ ծրար անխնամ ու թափթփած : Յետոյ աւելի տարօք մայրերը խըվընճըխ միտէն ու սխտորու բաշայէն ուռած մարմիններով, և որոց մարմինը վիզերնէն վար մէկ մէթր չամ չաւրի կիջնէ մինչեւ համամ բոմուդի տոտիկնին այնեկաչի սկառքիներով, կապերը սեւէն կանաչի դարձած ու գլուխին մէկ մէկ ճերմակ պոյամա՝ մազերնուն հետ կատարեալ քօթիւմ քօմրէ :

Ու ճիշդ կէս ժամէն բաղնիքին ներսը կը լեցուին աւելի կամ նուազ թուալէթով վերոյիշեալ մօսուացուցեհն ու չըբըլ չըբըլ արարողութիւնը կըսկսի :

— Բայրիկուն կայ վրադ Եսթեր հանրմ, հեռուէն տեսայ ամա աչկա չի դօրեց :

— Բարին կլտդ քուրուկ, քանինձի՝ մտնալդ է աս :

— Էյ առտու իրիկուն համրեմ նէ, իմա տասնըհինգ

մը եղաւ, Չարուհիս իլէն Սուրբուհիցաս տահա էվէլ մտան:

— Բա մարիկ, առ ծովն ալ աղէկ, աղէկ ամա, տաղտաղան մէշկս կը կոյրէ կոր քիչ մը, չէ նէ լոռաբուծալը ետրամիշ կըլլայ կոր: Ես փառղին չեմ ամա, Յուսեփ աղան վրայ եկած կը տեսնայ կոր ինծի:

— Կ'երեւայ քի քուկին աղադ ալ իմինիս պէս խաստպի ճընս է, միս կըսէ կ'երթայ. հերու սուլու սաթլըճանէն պառկեցայ նէ, խապիլը հանար նէ պաճախէս փեղ պիտի տար քի խոյինի պէս ուռնեամ տէջի:

— Սման քորուկ, բէք թօհաֆ ես, իմըս ատ տէրէճէն չէ ամա, էյ էրիկ մարդ եմ իշտէ, կիտես եա...

— Վուշ մաշալլահ, Չարուկդ ալթըլս եկեր հասեր է, խերը տեսնաս:

— Ընհ... խերը տեսնողը պիտի տեսնայ, ասանկ թէբէլի թափուլի պէս միմտիս մեծցուր, հոգիդ հանէ տէ, սողրամ ծանրութիւնովը ոսկի տիր կռնակը՝ չըռբըսըդին մէկուն տուր:

— Հախ ուրիս ամա, հիմաճուկուան կարդուողներուն դանցան աս է, ինչ պիտի ընես. իմինս միտքդ չէ, մինչօք չօճուխին պաղըռտախին չուպուխները ծառքով հէտիյէ բրի, երկու հարիւր սէքսէն օսկի ալ թըռալիս մա տալէս ետքը:

— Եւսմուռճախը վերցունէ սուռաթնին, կնիկ չեն առներ կոր՝ սառաֆի ճամէքեսն կը վերցունեն կոր հիմա, քիպար տօլանորըծիներ:

— Բա աման, հիմա լախըռտըն ձգէ տէ, արեւը կ'երթայ կոր ճուրը կը պաղի, չըխմանիս ընենք սաաթ մը առաջ:

Այսպէս իրարմէ բաժնուելով իրենց բջիջները կը քաշուին հանուելու համար, մինչ մէկ կողմէն յաճա

խորդները ամէն աղգէ կը լեցուին՝ բաղնիքին շուրջը:

— Բալէ ցարուք եարին պիղտէ կիռէճէյիզ, օ...

— Բաթլամիշ չես ըլլար կոր ես, լաթերով մըտնալու չեմ, պիրազ պէքլէ:

— Բալէ նախին պէքլէթիյօըմ ցօծուքլառ քրիմաս մա թու թէու...

— Բար պէրէյիբ տէ ատ բիճերը կըլսդ չի հանէլը բօստալ շուն, թափչանի պէս տօբին երկու աճամ պէրես նէ կ'ենէ ատտար եալու չըլար, քիւֆէ տէվիրմիշ ըրին կիտես քի մարիկ, խեղքիս կուգայ:

Բաղնիքին մէջտեղը սանկ մարմնինն ցուցադրելու տէրտ քաշողները կ'սկսին տատանիլ ջուրերուն վրայ, ուր կը գտնուի չէօքիւկ չէնեէ Մարիճան:

— Բա պուլիցա՝ եալաշ, սուլար իւսթիւմէ կէլիյօր, մեղայ:

— Իւղէռաիռիտօըմ, նէ՞ զառաօի վառ, տէնիզ սուլու բիս թութմաղ:

— Բա հասկցա՞յ ամա վրադ խալիի պէս տուրս է տուեր, աս ալ քաշուելու պահն չէ, համամճի՝ տուտու սուրը ըսէ:

— Բա զարարսըղ կէնճ է, մեր մոշոնալիին կէնճն է, սա ուր է՞ կուլիպէիս օլուխները չինողին:

— Հասկցանք ամա, թեին չարաաթլամա եալըն չէս տեսնար կոր, ըղըլ ըղըլ կը պանի կոր, քէօռնայ աշկը:

— Բէ քօղէս Զուճպուլիշա, միռա էնթռա ալուա:

— Սի... ամանեանս:

— Սէն պիր եանա չէթիլ, կերած ապուրը նայէ, Աստուծոյ ճուրին ալ խըռ կը հանէ կոր տէ, սէն պիր եանա ըսաւ, ինչ խառնախօս ըսաւ:

— Աննաշտիռամայօըմ, պէն պիր եանա սէօյլէշմէտիմ, պէնիմ գիդ տա պանեօ եափիշտիռաճաք:

— Երկու լուսըդ վաղէ թեիդ եախըն պէս, առ-
օշ ճառարսի, հայտէ մենք կը ժանանք կոր նէ պաշլըճա
էրիկնուս խաթերը համար է, ասո՞նք ինչ չըխար ունին
ածապ քի ասանկ կը պատուտուն կոր:

— Իսա աւան դուն ալ, բէք թօհաֆ ես Մարիճա
հանըմ, կրսէ որացին, որ նոր մանալու վրայ է եզերքը
կայնած պուռնուղը ուսին, զահէր անոր էրիկը մարդ չէ:

— Տառնճայի չըռօզ է տառցեր, ասոր ինչի՞ն ասն-
քի, աս է քսիս:

— Հա աւա՞, չէր երբէքտէ պիր ասլան եաթար
կրսն, ի՞նչ կիտես, պէլքի էրիկը կը հոտմտայ անանկ կը
սիրէ...

— Կռոզս ասնի սուռաթը, սուոր հալը նայէ մէյմը:

Այ հիմա տես քանը հիանալի է: Ծուռուժուռ մար-
միններու բանօռամա մը կատարեալ՝ բաղնիքին մէջը:
Նիհար, մտտ, գէր, տակաւ, բոլորը կը տատանին ջու-
րին վրայ, ալյանդակ կռիմաներու շարժուձևեր ընելով
ու միշտ ազի ջուրը փայլով բուֆ, բուֆ: Հաւատացէ՛ք,
էրիկմարդ բարեկամներս, կնոջ մերկէն աւելի ազեղ
պատկեր կարելի չէ երեւակայել, և քաջ գիտեմ թէ դուք
որ ձեր ճամբուն վրայ կամ գէմը հանդիպած ան սիւս-
լիւ սիւսիւ կիներու արտային թուալիթէն շրացած շո-
ղիք կը վաղցնէք, մէկ երկու քալ առաջ կ'անցնիք
որպէսզի անգամ մ'ալ տեսնելու բաղդը վայելէք, հա-
ւատացէք կ'ըսեմ, եթէ ծովուն ջինջ ջուրերուն մէջ
տեսնէք այդ մանկէն զանդուածները, այն ատեն երբ
հանդիպիք՝ ձեր ճամբան կը փոխէք, փողոց կը դառ-
նաք, գանելով այդ սիրտ խառնուուք պատկերներէն:
Ծալ ծալ միտեր, հոս հոն աւելորդ չիւրնքըներ, վեր-
ջապէս արտառցուլթեան տիպար աւագըջութիւն մը:

Մէկ կողմէն նոր եկողները, միւս կողմէ ջուրէն ել-

լողներու խաղուցի պուռնահան կը շարունակուի ալս-
պէս, երբ բացէն, դուրսը մի քանի չորածճի աղաք՝
խալիկ նաւակով բաղնիքին շուրջը կը սլքորկան, ներ-
սը կէս տէջլթէ նազէնիմները ծակէ ծակ կը փախին,
մինչ աղաքը դուրսէն՝ տախտակներու բացուածքէն կը
դիտեն կիսը իր էն լղրճուկ քօսթիւմին մէջ՝ որ է միսը:

Մէկ կողմէ պանեօ առնողները կը քաշուին բաղ-
նիքէն՝ տեղ տալով նորեկներուն. որոնք բաշա բաշա կը
վաղնի կը հասնին ձեռքի բաքէթին անպակաս ու կը
նետուն ծով ուր ջուրն է դով: Ասոնց մէջ մ'յոք մը իր
հասուկ աղջկանը ետեւէն կը հասնի ու չիտակ բլիջը
կ'առաջնորդուին, ուր իրմէ առաջ աղջիկը կըսկսի հան-
ուրտութի:

— Օխ... վախտին եկեր մտեր կ'ելլաք կոր Ուրա-
նիա խաթուն, մենք քիչ մը ուշ մնացինք, բիճիս քօ-
լաներէն կլոխ չառի՞ քի...

— Աման դուն ալ, վաղուան թող մնար:

— Թամամ, կտար մաթահը քիմ սապու ընէ, իրի-
կունը չարչիէն կալուն չի տեսնայնէ՞ թավանները կու-
լուս կը թափէ, ի՞նչ եուժուճախ մըն է քի...

— Փառանձեմին պանեօն քանի՞ եղաւ թորոտիա
հանըմ:

— Սուս աղջիկ, սուս, կեցիր նայինք, կէօյամ
վրայ կայ տէրի կը տատանինք կոր, ամա մըսխալ մը
պիլէմ վրայ չի դրաւ չօճուխս:

— Նշանածը ի՞նչ ճուրբերն է...

— Կետինին տիպը ասնի շան լակոտը, հիմա ալ
էլեր է քի զայիֆ է տէյի. քա ոտքիդ տապանները
պաղնեմ, ֆիլոմէնս զայիֆ է, Աստուծու հոգի պիտի
տաս, չիտակ ըսէ:

— Է՛յ չէ... քար պերնիս, պալըխ էթի կըսեն նէ
իշտէ լեցուկէկ տահա՞ ինչ կուղէ կոր:

— Ի՜նչ գիտնամ քուրուկ, միա կ'ըսէ կ'երթայ, հէ՛մ ալ անցածն օր տղուն մարը ուռուժիզովը անկածս ձգել տուեր է քի, կէօյամ աղջիկս չամ թախտասի է եղեր տէ, տունի հարուի կուգայ եղեր... նայէ նայէ էլերը ինչ խալթեր կուտեն... սա տուն կիտես քի պըլտըրճինի պէս մեծցուցեր տէ ինտոր կերցունելս չեմ կիտցեր մախսըմըս:

— Էյ աղէ՛կ եա, ատտսը չիչմանն ալ սահճի բէք մախպուլ պան մը չէ:

— Քա կուստօ՛ կը փնտռես ատոնց քովը, թէքէս լախի պէս սուռաթ, ֆըլիի պէս վուճուտ կ'ուզէ կոր:

— Էյ ալրտ մըներ քուրուկ, պէլքի ծովը ետրա միչ կ'ըլլայ տէ, եռմուռճախին պապանձելիք պերանն ալ կը կղպուի:

— Աստուած հոգիս Աստուած, քա տն չէ եա', կը վախնամ քի մախսըմիս անկածը կ'իյնայ տէ սիրտին կը դնէ տէյի, չէնէ իմ հոգս է...

— Էյ պարէ կիտէ՛ կոր չօճուխիկը:

— Չէ', վրան պարի, կիտնա՛յ նէ...

— Արեւը սիրեմ, սա նայէ, աղջիկս է տէյի չեմ ըսեր ամա, վուճուտը պալ մոմիէ թալիեր են կիտես քի սուոր վրայ օսկոռ մը կը տեսնա՞ս կոր, կլխաւորիտ սի՛րուն ըսէ:

— Օսկոռ աչկը, չէ'... մեղա՛յ... պըլտըրճինի պէս լոխմա է, քա հոգդ տուն ալ, ատ ալ տէրտս ըլլար, կուզէ նէ առնէ, իր թոսպաղի սուռաթը թող նալի տէ անկէ ետքը էլին աղջկանը մահանա տնէ...

— Թոսպաղի ամա ճէպը լեցուն է շան զաւկին, իշտէ ատոր համար...

Մինչ երկու ճատալողները կը տեսակցին այսպէս՝ խօսքի նիւթ օրիորդը ջուրը կը նետուի ու կ'սկսի շարժ

ժուճեւերը ընել պանեօին մէջ, ծովերու պէս՝ ինչպէս կ'ըսեն՝ մաղերը ետին ջուրերուն վրայ փռած:

— Քա Ուստի՛կ, Ուրանիաին հետ խորաթողը մա՛րն է:

— Հապա, ծուռ ճիվ Թոռտիա կըսեն նէ իշտէ ատ է:

— Վա՛յ... էյ աղջիկը, մենք ան տեսնալու ենք, չէ նէ յիւսիւ Օգոսէնը խըյամջթը կը բուրցընէ, եանի պօմ պօշ ճուղապըզ տատնանք նէ:

— Ատ ալ պանս ըլլար, ես հի՛սա կը հասկնամ, ըսելով Համաճի Եղսաբեթին կը մօտենայ:

— Քա տֆ կընես Եղսաբեթ տուտու, պան մը պիտի հարցունեմ ամա, աճապ ճուղապ պիտի տա՞ս:

— Հարցու եավրուս, ինչու չի տամ, կիտցածս կը ղուրցեմ...

— Սա ծուռճիվ Թոռտեաին աղջիկը կայ եղեր, սա լօղացողներուն մէջէն ո՞ր է:

— Ո՛րը, սա Օգոսէնին նշանածը:

— Հա, վու՛յ ապրիս, քար պոնես օսկի կըյրի... իշտէ ան:

— Եա՛ սա կարմիր չուպուխու բէշտիմալլըն, տիօ ըկին սառըլմիչ է եղեր նէ ան է:

— Վու՛յ, շատ ապրիս, շնորհակալ եմ, ըսելով կըրօ կին իր ընկերոջը կը մօտենայ:

— Քա նա, սա կարմիր բէշտիմալլըն է եղեր:

— Ո՛րը, տիրէկը պոներ կայնէր է նէ:

— Հա՛, հա՛...:

— Էյ բաթլամիչ ըլլատ Օգոսէն, էյ բաթլամիչ ըլլատ... քա ատոր ինչի՛ն մայիլ է եղեր տէ պերնի ճուր կը վաղցունէ կոր, իրաւ հագուածը պան մը կերելայ կոր դուրսը ամա, էյ համամըլը բէք առկոց առակ

պան է եղեր... հի'... էյ չէ', տիրի տիրի աղան չեմ
մրկեր, ինչ ըսեն նէ ըսեն:

— Քա մարիկ, դուրսը տեսանք նէ ան ինչ կէտի-
տէի խախտութիւն էր, հաթ թա կիտես, լի խըռաւն պիլի
եղաւ չէ, Աստուած բարի տրու ու տրուիկ տայ բախնք,
իւրենսմիչ եղանք ժամուն տուորը ըսաւթ եկած ատեն-
նիս...:

— Պէ՛ ճանըմ, հիմակուն բախալիները տեսա՞ր մի
դուն... ախ կէտիւն տիպերը մտնայ իճատ ընող բոս-
տալը, աս ասանկ եողանի պէս վուճուանին կը խար-
լային կոր տէ վերերնին վարերնին մէկ չըտքը կերեալն
կոր, համար հաղար շահիտ կուղէ քի հասկնայ միսն է
մի բաժակն է մի տէյի...:

— Քեզի պան մը ըսեմ քուրուկ, ես աս գործին
մէջը պաղ ճուր պիտի լեցունեմ, տուն ինչ կըսես...:

— Էյ եանի աղուն համար ժամ չինածի խըտալ
կ'ըլլաս, ան է քի մեզի մախառստան խալիքը, կացիք
վուճուաը նայեցէք տէյի՝ նէ, ես սուան իրաւը դուրցի-
լու տէ, ետքէն թէփէս ծակելու վախիթ չունիմ, տե-
սածիս պէս կը նախելմ, ինչ կուղէ նէ ան ընէ, կնիկը
ինք պիտի առնէ, որին ումուռը:

— Քա նայէ նայէ, ճուրէն կ'ըլլայ կոր, նայէ ինչ
չուպուխի պէս կ'երեւայ կոր... հի'... երկու աչկի
չեւայ Օգսէն... աս բանկալի մոմն ալ կնիկ տէյի կ'ըլլի
պիտի փաթթէր:

— Վայ մեղքիւ, զահէր մարն ալ հէքիմին տարեր
տէ ճար մը աիլէկ է ըրեր նէ, ծովին պանեօն թէրթիւ
նն ըրեր քի փորճիկ մը միս կապէ տէյի...:

— Վայն ի հալուն, միս կապէի նէ ես կապելու էի
քի էօտէկի պէս պիր տիւղ ծովին երեսները պտըտի
եմ էրկանըս ուղուռին:

— Էյ իշտէ տեսանք ես, հայտէ սըվըը զնենք
պէլի չըլլայ, հիմայ մարը ֆառդին երթայ նէ, պաղնի-
քը կ'ըսունուս կը քակէ:

— Էյ հա ես երթանք, աս իրինկուն եկուր տէ
Օգսէնին լախըտաըն պանանք, չըսէ քի՝ քառսուն տա-
րին հեղ մը անկարեա մը տուի տէ, չըրաւ տէյի:

— Հա եա', զաթը ես ալ գործ ունիմ, բաթի-
ճանները փորեք տրեր եմ, երթամ փորը շինեմ քի իրի-
կուան կայ նէ բանայիր չի պանայ:

— Ես ալ տաստառակներուս ճերմակ չէրիտ առնեմ
պըտոր... ըսելով երկուքը մէկ դուրս կ'ըլլան վերջին
անգամ մ'ալ նայելով աղջկանը, որուն նոյն ատեն գըլ-
խուն անուշ ջուր կը թափէին «հարանութեան ըլլայ ի-
շալլան» ըսելով:

Կէս ժամ վերջ, արեւը իր մնաք բարովը կը դնէ
դէպի հորիզոնին ծոցը, ոչ ոք կը մնայ բաղնիքին մէջ,
բացի Եղիաթէթ տուտուէն որ զբամները գողէս հանե-
լով Մարտիրոս աղբը՝ բաղնիքին ձեռքը կը համրէր
մամուկ մատներով:

X

Յարգելի մայրեր, ձեզի խրատս ըլլայ, մանաւանդ
դուք որ աղջիկ դաւակի տէր էք ու անոնց տերտը ու-
նիք սրտերնիդ: Երբէք մի կարծէք թէ ձեր հոգեհատոր-
ները բաժակներով շտկուտելով, արդի երիտասարդ-
ները կրնաք խաբել ու գլուխնին փաթթել ի խնդիր
ամուսնութեան, որովհետեւ ինչպէս վերը տեսաք, հի-
մակուան երիտասարդները միջոց չեն խնայեր մօտէն,
չատ մօտէն, նոյն իսկ ձեր չի տեսած կողմերը քննելու
զննելու և ըստ այնմ արտասանելու Մեծ աշուն: Հիմա

ամէն մարդ գիտէ թէ օրուան մատմադէլներուն հարիւրին ութսունը լիւրացայի չիշէի պէս բամպակը ես ու կլլողը շատ քիչ . . . :

Ու երբ «աղջիկս կարգեցի» քեզիս խուռում խուռում սլարծիք, մատ ու կէս կեռացան ձգած կուրծքերնէդ ի վար, օր մը կ'ըլլայ, ան ու աս կուգան ընկուղին բռն միջուկը մօտէն կը տեսնան ու խօսք խառնելով նշանաւոր բօնիսան կ'ըլլայ:

Կ Ա Ր Դ Ա Յ Մ Ի Մ Ո Ռ Ն Ա Ր

— Պզտիկ հաճոյքները կրնան շատ մը ցաւերու ծընունդ տալ:

— Հարուստ ազահ մը կը նմանի անպտուղ ծառին:

— Հեռատեսութիւնը շատ մը բարիքներէ նախընտրելի է:

— Խնայողութեամբ մարդ կրնայ դրամ դիզել քան թէ աշխատութեամբ:

— Աւելի լաւ է խել խօլ պարել, քան թէ հանդարտ նստիլ ու արտաոգութիւններու վրայ մտածել:

— Մտքով հարուստը աւելի կարժէ քան քրտակով հարուստը:

— Յաճախ զուրցուած մեծ մեծ խօսքերը առանց սուտի չեն կրնար ըլլալ:

— Սրտեր կան որոնք մարմարէն ալ պաղ կ'ըլլան:

— Կաղին հետ կաղ, կոյրին հետ կոյր, համբին հետ համբ պէտք է ըլլայ մարդ ի հարկին:

— Շատ անգամ սխալ գրուած ստորակէտ մը մէկու մը մահուան պատճառ կ'ըլլայ:

— Աչքերը ոչ ինչ կարեւորութիւն կունենան երբ նոյնիսկ ուղեղը կոյր է:

— Կարգալ բան մը առանց հասկնալու, կը նմանի պարապ տեղը եղած օրսորդութեան յոգնութենէն զատ օգուտ մը չունենար:

— Կղզիի մը մէջ բնակողը անպատճառ պէտք է լողալ գիտնայ:

Լաս.	Օր.	ԵԷՄՄՈՒՋ ՕՐ 31	ՅՈՒԼԻՍ	ՐԷՃԷՊ ՕՐ 30	Տսմկ.	Խորհրդ.
14	1	ՊԵ. Դ. օր պահոց վարդավառի: Տար. հաստատութեան Պետութեան Գաղղիոյ. 1789			57	70
15	2	ՍԵ. Դ. օր պահոց վարդավառի: Տամ. Հրոտից (օր 30): Ֆին* Կիւն Տփոյ Ս. Աստուածածնի:			57	71
16	3	ՈՒՐ. Բ. օր պահոց վարդավառի: Լա. Տոն հանգեր. ձից Ս. Աստուածածնի:			58	72
17	4	ՏԲ. Յիշատակ տալանակին հնայ և տոն նորոյս Ս. Եկեղեցւոյ, Նաւակառուի:			59	73
		Տն. Լա. ժամ 17, րոպէ 21 Պարզ և ջերմ				
18	5	ՆԻՐ. վարդավառ: Տոն Այլակերպութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի: ՏՃ. Րէճէպ (օր 30), իւշ պայտ:			1	74
19	6	ՔԵ. Բ. օր վարդավառի Յիշատակ մեռելոց: Հր. Ար (օր 30):			5	75
20	7	ՊԵ. Դ. օր վարդավառի: Յայամ: Հրոտից (օր 39): Ֆն. Սրբաշնչին Կիրակեայ: Լա. Մարգարեալայ կուսին:			5	76
21	8	ՊԵ. Պահք:			5	77
22	9	ՍԵ. Սրբոյն Եսայիայ մարգարէին: ՏԱՐՍԱՆԻՔ. Լա. Մարիամու Մազդազնեացւոյն:			5	78
23	10	ՈՒՐ. Պահք: ՏՃ. Լէւիէ բեզարայ Գանտիլ կիճէի: Օ Յ'Ասիսն ժամ 19, րոպէ 42 Տն. Պուրճի Էսէ			7	79
24	11	ՏԲ. Սրբոյն Թաղիկոսի առաքելոյն մերոյ և Սան- դրիսայ կուսին: Ֆն. Եւփիմեայ կուսին:			7	80
25	12	ՆԻՐ. Բ. զկնի վարդավառի: Լա. Յակոբ Արփեայ տաք: Սա. Բո. ժամ 18, րոպէ 27 Տոնապին օր			8	81
26	13	ՍԵ. Սրբոյն Կիպրիանոսի եպիսկոպոսին, և քառասուն և հինգ վկայիցն. և կուսանացն Յուստինեայ, Եւ- փիմեայ և Քրիստինեայ: Լա. Աննայի ժօր Ս. Աստուածնի:			9	82
27	14	ՊԵ. Սրբոյն Աթանասիոսի եպիսկոպոսին, և տասն աշակերտացն, և հինգ վկայիցն: Հր. Մամ վասն գե. րութեան և տեղման Երուսաղէմի, որ է Դարա պրմ:			10	83
28	15	ՊԵ. Պահք:			11	84
29	16	ՍԵ. Սրբոյն Նախաշարցն Աղամայ, Արեի, Անթայ, Ե- նովայ, Ենովայ, Երի, Մելքիսեդեկի, Արաշամու, Իսահակայ, Յակովբայ, Յովսէփայ, Մամիսի, Աշա- րանի, Եղիազարու, Յեսուայ, Սամուէի, Սամիսի, Յեփթայայ, Բարսիայ, Գեղեմնի և այլոց նախա- շարցն: Լա. Մարթայի քեռն Դաղարու:			11	85
					12	86

Լաս.	Օր.	ՅԷՄՄՈՒՋ	ՅՈՒԼԻՍ	ՐԷՃԷՊ	Տսմկ.	Խորհրդ.
		ՕՐ 31		ՕՐ 30		
30	17	ՈՒՐ. Պահք: Յն. Մարիանեայ կուսին: ՏՃ. Եվփէի էյեամ իւլ պահուր: Սամ եէի:			12	87
		Տար. Գամ. Վիգորիո Էմմանուէլ Գ. Թագ. Էսալիոյ. 1900				
31	18	ՏԲ. Սրբոց որդւոց և Թուանց Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին, Արիստակիսի, Վրթանիսի, Յուսկանն, Գրիգորիսի և Դանիէի:			12	88
1	19	ՆԻՐ. Գ. զկնի վարդավառի: Ա. Դամար (օր 30):			13	89
2	20	Լա. Օգոստոս:			16	89
		ՍԵ. Սրբոց Մակարայեցւոցն՝ Եղիազարու քահանային, և Շամուէնեայ և Եփթն որդւոց նորին: ՏԱՐՍԱՆԻՔ: Յն. Եղիա մարգարէին:				
		Տար. Լա. ժամ 4, րոպէ 3 Պարզ եւ հողմային				
3	21	ՊԵ. Սրբոց երկուստան մարգարէիցն՝ Ովեսայ, Ամփ- այ, Միքիայ, Յովէլեայ, Արգիւս, Յովսանու, Նաու- մայ, Ամաիկումայ, Սոփիանայ, Անգեայ, Զաքարիայ և Մաղաքիայ:			17	90
		Տար. Մննդ. Հօբն Լ. Թագ. Նորվէկիոյ. 1872				
4	22	ՊԵ. Պահք: Յն. Մարիամու Մազդազնեացւոյն, և			18	91
5	23	Կիւն Նիխարաց Փոկասու Հայրապետին:			19	92
6	24	ՍԵ. Սրբոց Սոփիայ և Երեց դատերացն Պիստոսի, Ել- պիսի և Ագապեայ:			19	93
7	25	ՈՒՐ. Պահք: Լա. Տոն Այլակերպութեան Քրիստոսի: ՏՃ. Սիւրբ Էյեամ իւլ պահուր:			21	94
8	26	ՏԲ. Սրբոց Անանի Տրիփոնի, Պարսամայ և Ոնոփրի- սի ճգնաւորացն: Յն. Աննայի մօր Ս. Աստուածածնի:			25	95
		ՆԻՐ. Դ. զկնի վարդավառի: Տար. Բո. ժամ 19, րոպէ 7 Տօմազին օր				
9	27	ՍԵ. Սրբոց Թեոդոսի Թաղաւորին և Եփթն մանկանցն Եփեսոսի: Յն. Պանդալէանի լժշէին:			25	96
		Տար. Թաղաւոր. Էսուսի Ե. Թաղաւորին Անգղիոյ և Կալսե Էնգիլասանի. 1902				
10	28	ՊԵ. Սրբոց Կիրակոսի, և մօրն Յուզիմայի, և վկա- յիցն Գրիգորիսի, Պողոթոսի և Գրիգորիսի:			25	97
11	29	ՊԵ. Պահք: Լա. Յիլմանեայ կուսին:			25	98
12	30	ՍԵ. Սրբոց Վահանայ Գողթնեացւոյն, Եւգենեայ կու- սին, և Հօրն Փիլիպպոսի, և մօրն Կղզեայ և Երկուց եղարցն Սերգեայ և Ապիստին, և Երկուց ներքինեացն: Յն. Շիղայի առաքելոյն, և Բարեկենդան Ս. Ածածնի:			27	99
13	31	ՈՒՐ. Պահք: ՏՃ. Միքաէ կիճէի:			27	100

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԳԻՇԵՐԸ

ՅՈՒԼԻՍ II

Հեղցուցիչ տաք գիշեր մը, ամպամած անաստղ և ծանր:

Բացի Բերայէն՝ միւս բոլոր արուարձանները Պօլսոյ մէջ, անհանգիստ քուն մը կը քաշեն: Գոց վարագոյրներու ետին veilleuse ալ չիկայ, դուրսի վայրագ և աշտի հսկողութեան ուշադրութիւնը չի հրաւիրելու համար:

Ճնշուած և թանձր մթնոլորտին մէջ, մահասարսուռ անշարժութիւն մը, քստմնելի և գերեզմանային լռութիւն մը՝ կ'արգիլէ է՛ն խիզախ և է՛ն յանդուգն քաղաքացիին, պահ մը դուրս նետուիլ անկողնէն ու դիտել միջոցին մէջ անցածն ու դարձածը: Մեղմ և ընդհատուած շնչառութեան մը ընդհանուր շշուկը՝ սեռ նեակներու սահմանափակ քառակուսիին մէջ կը խեղդուի:

Փողոցներու մէջ շուներն անգամ անհանգիստ են այդ գիշերին, այդ կենդանիներն անգամ անորոշ վիճակ մը, սրտի սեղմում մը կըզգան գոգցես և առանց կենալու կամ կծկուելու պատի մը խորշին մէջ և կամ պատշգամի մը տակ, պոչերնին կախ, ցռուկնին տնկած վեր վար կ'երթեւեկեն, ատեն ատեն ոռնալով, լալով, սարսռադղեցիկ հադիւններով:

Գիշերային խօսքը, պահակները, սև սև գերեզմանային ուրուականներ՝ մութին մէջ սիկառնին կածկլտելով փողոցները կը կրկնեն, ատեն ատեն ականջ դնելով

— 101 —

ցածուկ տուներու պատուհաններուն, որոնցմէ թեթև հազալու ձայն մը զիրենք կը քաշէ, ներսի խօսուըտուքէն գէթ թիւթիւնի մը փարայ կորզելու համար վատօրէն:

Ու գիշերուան մօտ՝ երկինք, քանի կերթայ ալ աւելի կը թանձրանայ, ամրան տաքը ալ աւելի կը ճնշէ մթնոլորտը, քունները կը խանգարին, ոչ ոք կարող է հանդարտ անցնել գիշերը Մորբէոսի գիրկը:

Բերան դեռ արթուն է:

Շանթաններու ալքօլահոտ սրահները դեռ կաղերու լոյսին և ծխախոտի մութներուն մէջ կը շարունակեն իրենց զեղխ թիւերը երգերուն:

Հոն թուրք փախան պէյի մը, բողբ մը թեւերուն մէջ իր յետին լուման կը մսխէ լպիքը համբոյրէ մը և կամ ձեռքի սեղմումէ մը շլժորած:

Անդին օտարահպատակ երիտասարդ մը, բիբը բերանը, մինչեւ աչքերը իջեցուցած քսաքէթին տակէն կը դիտէ բեմին վրայ սրունքները շարժող պիւրուհին և ո՛վ գիտէ կը յիշէ իր ծննդավայրը՝ ուրկէ բաժնուած է բաղդախնդրութեան համար:

Աւելի վարը ծերուկ մը նստած է, մօտը դրուած թէյը խառնելով կը զբաղի. որո՞ւ կըսպասէ, ի՞նչ գործ ունի այդ շուայտ մթնոլորտին մէջ... ոչ ոք գիտէ:

Շանթէօզները յաջորդաբար բեմ կելլան, իրենց բաց թուալէթներով և անճոռնի խուլոտ ձայներով զբօսօնելու ներկաները որոնք ալ քաշուելու վրայ են:

Կէս գիշերը կ'անցնի:

Դուրսը, ֆայթօնները կը սուրան ոմանք տուն, շատեր ալ տունէն դուրս ուրիշ տանիքներու տակ առաջնորդելու համար:

Ռէվէլապէճներու կտուցները մոմի պէս չիտակ կը

վառին, իրենց շուրջ նուրբ շղարչի մը պատրանքը յօրինելով և որոնց տակ կառապաններ կապասեն՝ Շանթանէն դուրս նետառող զոհերու յետին քառորդ մէծիտը շրթելու, ձիերու կերէն աւելի՝ պաղ գարեջուր մը կուտալու համար:

Ատեն ատեն հեռուն հորիզոնին վրայ վայլակներ
կը նշմարուին, որոնք կը քարական, բռօժեթի օղակներ
պէս բաց կապոյտ գոյնով մը կը փափկին ու կը մարին,
Օգին նեղութիւնն է, մթնոլորտին ճնշումը որ կ'ե-
լեքարականայ կը բռնկի միջոցին մէջ, կը վառի...

✱ ✱ ✱

Երևալ քէօլը կրակներու մէջ է :
Օդային կազի կտուցները, ելեկտրական լամպար-
ները և անթիւ մոմերու լոյսերը ցերեկուան պէս ըրած
են Արքունական այդ վայրը :

Քննադատող Հիկայ, Սուրբաշենյան Ժննչեւ յետին պահա-

Մէջէ մէջ սեռեակները լեցուն են Նախարարներով,
Պալատականներով, ներքինիներով և ետէքներով,
որոնք հրամաններ կ'ատանան, կը վազեն, կերթան, կու-

Մապէճնձիններ առիթ չեն վախճաններ ամէնապղտիկ հրամանը տեղը տանելու գործին մէջ ։ Վերջը, զառիվերին վրայ կեցող ձիերը փրփուրներու մէջ, զեռ շուրջներին չ'առած կրկին կ'ենթարկուին հեռաւոր վաղքի մը, նամակ մը կամ հրաման մը հասցնող եակէրի մը սուր մտրակէն քշուած ։

Թուրքիոյ ճակատագիրը կը պոռթկայ:

Երևալովի պաւտը դժոխային գեհեմին պէս կ'սկսի
բռնկիլ վատիլ ու մխալ :

Ահ ու սարսափը իր ճիրաններուն մէջ առած մեծամեծ մտքերը, կը ճնշէ, կը սեղմէ, կ'սպառնայ:

Հեռադիր ըր . . . :

Սելանիկի բանակը կը հեռագրէ ծրագիրը, և կը պահանջէ Սահմանադրութեան հռչակութիւնը:

Գլուխները կը տաքնան, իրարանցուծը կը կրկնա-
պատկուի: Հրաման կ'երթայ միւս բոլոր նախարարնե-
րուն ժողով դումարել մեծ դահլիճին մէջ՝ պատասխա-
նելու համար ան ճակատագրային մեծ հեռագրին զոր
Բանակը ողկած է ըննապետութեան:

Մեծ եպարքոս Ֆէրիա բաշա քունէն ընդոտտ ար-
թընցած պալատ կը շտապէ, ինչպէս նաեւ միւս վիւգէ-
լան և մեծամեծները, բոլորն ալ կէս ժամուան մէջ
երլուրդ կը հասնին վերջնական որոշում մը տալու
համար:

Սուլթանը այնքան բարկացած է, որ նոյն իսկ Սբապ
Իզզէթ փաշա չի համարձակիր քուլը երթալ հրաման մը,
հրահանգ մը ստանալու և կամ առջի պէս խորհուրդ մը
տալու համար:

Սմբողջ նախարարները յողով մը կը գումարեն,
մինչ Սուլթանը բառավանքի մը ետեւէն կը հետեւի իրենց:
Սեւանիկ-Պոլիս հեռագրին գիծը անդադրում կը
բանի . . . :

ՀՐԱՄԱՆԸ, ԻՐԱՏԷՆ...

ՀՐԱՄԱՆԵՔ, ԻՄՏՏԵՔ...
Եւ սակայն սեւը վայրկենաբար ճերմակի վերածե-
լու անկարելի խնդիրը դեռ կը ծածուի նախարարաց
խորհուրդին կողմանէ։

Վայրկեանները ժամեր, ժամերն ալ օրերու չափ կոր-
կարին և դեռ հրամանը չի պարթկար:

Նախարարաց խորհուրդին մէջ, անոնք որոնք կառավարութենէն կ'օգտուէին և կը շորթէին երկիրը, շերմապէս կը հակառակին Սահմանադրութեան և մինչև իրենց վերջին շունչը կը մաքառին անընդունելի ընելու համար այդ փրկարար Ազատութիւնը:

Բանի վայրկեանները կ'անցնէին, այնքան կ'նճռոտ հանգամանք մը կ'առնէր ճակատագրային այս խնդիրը:

Ազատական և բռնապետական կարծիքները գաղափարները իրար կը բաղխէին, կարծիքները անձրևի պէս կը տեղային վեհագոյն այդ ժողովին մէջ, մինչ Սուլթանը համբիւր ձեռքը, ալ աւելի խոհուն ալ աւելի հեռաւ տես, մտիկ կ'ընէր իր նախարարներուն փոխանակած խօսքերուն, ատեն ատեն ինքն ալ միջամտելով յայտնուած գաղափարներուն:

Հեռագրին գործիքը անդադրում կը բանէր թեթեթեթ, և սրտերը իրենց կարգին կը թքթքային կը տքտքային յեղաշրջման այս անակնկալ սպառնալիքին առջեւ:

Իզդէթ փաշա, դուրսը սօֆային մէջ կ'երթեւեկէր յաջորդաբար վառելով մարելով պատրաստ սիկառներու շարք մը:

Միջոց մը Բաղդադ փաշան դիմաւորելով:

— Ինչ լուր փաշա, կը հարցնէ Իզդէթ աջ ձեռքովը մօրուքին թելերը կ'զելով, ինչ որոշում կը յուսաս որ տրուի...:

— Չեմ գիտեր, սակայն խնդիրը շատ ծանրակշիռ է, հակառակ բառերին շատ զօրաւոր կը տեսնեմ... արդէն բանակն է հեռագրողը, կ'ըսէ Բաղդադ յօնքերը վեր առած:

— Անէ՛ծք... մերինը ո՞ր կողմէն է արդեօք, ես անոր վրայ վստահութիւն ունիմ, ինչպէս ամէն կ'նճռոտ

դէպքերուն, նոյնպէս այս անցողական շարժման կրնայ դիմադրել...

— Չեմ կարծեր, բերանս վրայ չ'երթար փաշա, սակայն...:

— Սակայն ինչ, կը յուսամ թէ բանակ մը կամ երկուք յաջողին վերիվայր չ'ընել մեր այսքան տարուան թլանները...: Կը տեսնեմ թէ դուն ալ շատ փոփոխափառ ես:

— Որչափ ալ հաստատամիտ ըլլամ, որչափ ալ պաշտպանել ուզեմ մեր արդի ռեփիմը, ձեռքէս ինչ կուգայ, ահա ներսը նախարարներու խորհուրդը կայ, նոյն իսկ թագաւորը, անոնց հետ կը խօսրդակցի, հարկաւ երկրին ի նպաստ որոշման մը կը յանգին...:

— Երկրին ի նպաստը ինչ է, մեզի ի նպաստ կը վախճամ կոր ըսելու... միթէ Երլաքը և անոր պաշտօնէութիւնը երկիրը չ'են ներկայացներ:

Նոյն ատեն ներքինի սպասաւոր մը, ըստ սովորութեան ափսէի մը մէջ մէկ քանի գաւաթ քօնեակ կը բերէ հրամցնել Իզդէթի որ խօսքը ընդհատելով կուլ կուտայ հատ մը, հատ մըն ալ:

— Խմէ Բաղդադ, խմէ, ասանկ պարագաներու ասկէ աւելի կազդուրիչ ըմպելի չ'իկայ:

— Բայց... կըսէ Բաղդադ քայլ մը ետ քաշուելով:

— Բայց մայց չ'իկայ, խմէ, այս պահուս երբ մահու կենաց կամուրջէն կ'անցնինք, տոկալու դիմադրելու համար ալքօլէն սրտոտ ընկեր մը կարելի չէ երեւակայել, թէեւ կը վախճամ կոր այս անգամ, բայց բնաւ կասկած չ'ունիմ մեր զօրութեան վրայ սակայն չեմ գիտեր ինչո՞ւ գլուխս կը ճաթի կոր, կը օտրտում, դող մը պատած է մարմինս...:

Մինչ երկու մապիցնիները այսպէս քօռիտոռին մէջ կը տեսակցէին, ուրիշ մը հոնկէ կ'անցնի շտապաւ:

— Ի՞նչ լուր, դեռ ժողովը կը շարունակուի կոր հարցոց իզգէթ նորեկին թեւէն բռնելով:

— Այո, փաշա, ժողովը դեռ կը շարունակուի կոր:

— Դուն ո՞ւր կերթաւ կոր հիմա...:

— Մասնաւոր ետէր մը զրկելու Սայիտ փաշային որպէսզի շուտով գայ Էրկայանայ խորհուրդին...:

— Սխ անկլոֆը... ասի սատանան... այդ լուրը բնաւ գործին չեկաւ, բայց և այնպէս՝ գնայ մեր Տէրովը իրաւէն գործադրելու...:

Իրարանցումը քանի կերթար կ'աւելնար, ամէն ոք պոռթկալիք ճակատագրին կըսպասէր: Արեւ իր համախարհային լոյսով չէր կրնար լուսաւորել Նըլաւըզը այն աստիճան՝ որչափ կը վառէր հիմա: Բոլոր ելեքտրա կան թիկերը կը գործէին, կազերը ալ աւելի վառ լոյսով մը կարծակէին և գիշերը ցերեկի փոխուած էր Պէշիք-Խաչի բարձունքը:

Նաւամուտոյցէն Նըլաւը տանող զառիվերը կառքերով, ձիերով լեցուն էր, անդադրում երթեւեկութիւն մը կար, գացող եկողներու ահազին հոսանք մը վարէն վեր, վերէն վար կընթանար միշտ աւելի արագ միշտ աւելի խիտ:

Շէշիի կողմերէն քուրէ մը կայծակի տրագուծեամբ հասաւ Պալատ: Չիկըր ստակելու աստիճան հալածուած էին մարակին տակ և փրփուրները ծովի պէս քրտինքներու մէջ ձգած էին զիբենք: Կարճահասակ մէկը իջաւ կառքէն և քօլթուք գարուէն ներս սպրդեցաւ՝ անհետացաւ ներսի մէջէ մէջ ներքնասենեակներուն կողմը:

Սայիտ փաշա տարիներէ ի վեր առաջին անգամն էր որ Նըլաւը կը կանչուէր կարծիք յայտնելու, ձիշդ այն մեծանուն բժիշկներուն պէս որոնք ծանրաճանր պարա-

զաներու կը հրաւիրուին վերջին դարձնը տանելու հոգեւարքին:

Իզգէթ փաշա, որուն քովէն անցաւ գնաց ծանօթ նախկին նախարարապետը, աչքերը վաղրի մը պէս վրան ձգելով պահ մը զիտեց անխօս և կրկին Ռադպի դատնալով:

— Աս հէրիֆը ինչու՞ բերին, չե՞ն գիտեր որ Անկլոֆիլ է և եթէ հարկ ըլլայ՝ ամբողջ երկիրը ծովային գաղան կը յանձնէ, այնքան մեծ գաղափար ունի անոր վրայ:

— Չեմ գիտեր փաշա, բայց չեմ յուսար թէ կարենայ ո՞ր և է աղքեցութիւն բանեցնել պատկանելի ժողովին վրայ, ևս հոն դառնուողներու մեծամասնութեան վրայ վստահութիւն ունիմ, անոնցմէ շատերը սիւս պիտի թիւրք են և չեն նախապաշարուած հերոսական թուցիկ գաղափարներով:

— Կը յուսամ, ըսաւ փաշան սիկառ մ'ալ վառելով:

— Յուսա՛լ, նոյն իսկ վստահ եմ ատոր, մեր ռեփիւն անգալտելի է, և անանկ ալ պիտի մնայ, ես ատոր վստահ եմ այնպէս՝ ինչպէս վստահ եմ թէ կ'ապրիմ ու կը չնչեմ...:

Ներսը ձայները կը բարձրանային կը մեղմանային, երաժշտական բարձր հատուածի մը պէս և ամբողջ Պալատը երկրաշարժի հոսանքի մը ենթարկուած կը ցընցուէր, կը դողար...:

Սեւանիկ-Պօլիս հեռագրական գիծը շարունակ կը բանէր, գործիքին վրայ փաթթուած թուղթի ռուլօները լեռան պէս դիզուած էին գետինը և դեռ հրամանը՝ հաւանութեան զիրը, իրաւէն կը յապաղէր:

Գիշերուան ժամը 7ին, ահաւոր վայրկեան, մեծ դահլիճին դուռը բացուելով նախարար մը դուռն ուլաւ ու հոն սպասող ետէրներուն դռնաւորով:

— Մաթպուլաթ միւտիրին հոօս է:

— Այո Տէր, ներսի սենեակներէն մէկը կը գտնուի կաղձ ու պաւ րաստ ստանալու ձեր բարձր հրամանները:

— Լա՛ւ, սա զիրը իրեն տուր և ստիպէ որպէս զ'նոյն իսկ հիմա երուէ Պոլսոյ բոլոր թուրք թերթերու տպարանները և առաւօտեան թերթերուն մէջ հրատարակել տայ. Արքային իրատէն այս է:

Ետէնը համբուրելով ճակատը դբաւ այդ դոց պատահանը որ իր պղտիկ ծաւալին մէջ ահագին Տաճկաստանի ճակատագիրը կը կրէր:

ԲԱՆՈՆԸ ԷՍԱՍԻ

Յուլիս 11 առաւօտուն արշալոյսին հետ իզատ Սազան թուրք թերթերու անունները օդը կը թնդանային: Բռնակալութեան արիւնոտ ճիրաններուն մէջ թմրած ժողովուրդը իր անհանդարտ քունին մէջ երբ լսեց այս մահասարուռ բառերը որոնք մինչև այն ատեն ոչ թէ կրկնել, այլ նոյն իսկ մտքէ իսկ չէր կարելի անցնել, անուշ և դիւթական երազի մը պատրանքով դեռ կ'օրօրուէ անկողիններու մէջ, չի հաւատալով իրողութեան և կամ զառանցանքի վերագրելով խուլ արձագանքը զոր կը կրկնուէր փողոցներու երկայնքը:

Բանուներ Էսասի

Թուրք թերթերը ջուրի պէս կսպառին, ալ նոյն իսկ կարդալ չգիտցող խուժանը իր աղտոտ քնիւն բանալով ուրախ դուարթ կը վճարէր տասնոցը և նոյն իսկ մէկ շաբաթին զոր իրականութիւնն իսկ էր:

Թուրքիա ազատ... ժողովուրդը ազատ, հաւատարմութիւն ի՞նչ բան չէր այն խեղճ ազգութեան համար որ եռեսուն

և աւելի տարիներ բռնակալութեան ճիրաններուն մէջ կը չարչարուէր կը հատնէր...

Արեւը քանի կը բարձրանար այնքան կը տարածուէր այս լուրը, պատուհանէ պատուհան, դուռէ դուռ, տունէ տուն և սիրտէ սիրտ շնորհաւորական խօսքեր կը փոխանակուէին և ուրախութեան արցունքներ կը վաղէին աչքերէ: Խուժք խուժք մարդիկ թերթի ձեռին հաւաքուած կը կարդային, կրկին աչքէ կ'անցնէին այդ կեանք տուող լուրը և պահ մը «Փափաշա-նըմ չօդ եաշա» մաղթանքը փոթորիկի մը պէս կը գոռար մըջոցին մէջ: Մինչ ժողովուրդին այն մասը որ բռնակալութեան օրերուն տղրուկներ էին, ցածոգի խափիւններ, մաթնիւններ, շան պէս կը դողային ու կըծկուած իրենց առուններուն է'ն մութ խորշերուն մէջ, իրենց անցեալ փառքին և շահերուն անդարձ կորուստը կրողային: Բոլիսներ կը նախատուէին հիմա եռուդեռ խուժանին կողմէ, և անոնք՝ որոնք հին ուշիւթի սիւսթէմը դեռ կուզէին շարունակել և ձեռքաւարել ազատութեան խրախճանութիւններ ցուցադրողը, «եռնա» ներու կենթարկուէին և օճերու պէս սողոսկելով կը քաշուէին պահականոցներու խորը:

Երեւոյթը տեղի տուած էր ալ, փրկարար հեռագիրը գոհացում տուած էր Բանակին և ամէն բան գտած էր իր հանդարտութիւնը:

Ազատութեան էն մեծ թշնակին իղզէթ փաշա, երբ տուն դարցաւ կէս մեռել վիճակով, դեռ գիշերա-մին զեղխութիւնները կը շարունակուէին մերկ երգչու-հիններ, միւզիք խաղ եւ ալքօ կաղձ ու պատրաստ իրեն կապաւէին գոգցես օրուան յոգնութիւնը փարատելու համար: Աչքերէն կրակ և սրտէն արիւն պոսթկացող իղզէթ, անմիջապէս հրամայեց վերջ տալ իր խոնախի

«չանթան»ին և ինքը քաշուեցաւ հարէմը, մինչ երկու կիսամերկ օրիորդներ կապառէին «մասաժ»ի, բան մը որ սովորութիւն էր ընել տալ ամեն անգամ որ Սարայէն կը դառնար:

— Կորսուեցէք, աչքս չի տեսնայ ձեզ, մարդ չեմ ուզեր քովս, զիս առանձին ձգեցէք պահ մը, բաւ ու բոլորը մէկ քաշուեցան չի կրնալով կռահել եղածը և բաշային բարկութեան պատճառը: Պահ մը վերջ երբ իզդէթ յաջօրգարար կուլ տուած ալքօէն շիւահար, վրուռած ինկած էր «չէզ լօնկ»ի մը վրայ զգայազերկ, հանրմը մօտենալով:

— Խնայէ փաշա, կրնամ օգտակար ըլլալ սրբո՞մաթիւնդ, սրտենդութիւնդ, փարատելու համար, բաւ իր մերկ թեւերը անոր վիզին նետելով...

— Դժժճք, անէժք... մահ, ալ ի՞նչ կուզես կընիկ, լմնգանք, «մահ» եղաւ իզգէթ...

— Ինչ կրէք բաշա, միթէ կարելի՞ բանէ...

— Իրաւ անկարելի էր կնիկ, Աստուած մը նոյն իսկ չէր կրնար տապալել զիս և կասեցնել ազգեցեալ թիւնս Սուլթանին մօտ, սակայն Բանակը... ախ Բանակը, ու սկսու տղու մը պէս լալ՝ կոկորդիլոսի արցունքներով թրջելով վնոջ թեւերը՝ որոնց մէջ կը հանգչէր գլուխը:

— Ինչ եղաւ բաշա, «ա՛ղ» եղար...

— Ո՛վ պիտի համարձակէր այդ բանը ընել ինծի՞ Աստուած, երկինքը...

— Կը ստակամ բաշա, ոտքերուս տակ ցուրտ գերեզման կը բացուի, քսէ, քեզ համար հողին չիմայող սարուկիդ յայտնէ այն մեծ գաղտնիքը, որ քեզի պէս առիւծը այս վիճակին մասնած է, քսէ ու ես մեռնիմ:

— Մտիկ ըրէ դուրսի պողտուքը, ըսելով իզգէթ կը մարի կիյնայ քեծարեկահոտ կուրծքին վրայ, մինչ դուրսը փողոցին երկայնքը լակոտներ օդը կը թընդացնէին պողտով՝ ԲԱՆԱԿԻՆԸ ԵՍԱՍԻՆ...

ՏԱՐՈՐԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աստաբալիոյ մէջ լեռեալները կարգ մը տարօրինակութիւններ կը կրեն. ինչպէս: Երկրին արեւմտեան կողմը երբ մէկը մեռնի, պարզապէս կը թաղեն. հարաւի բնակիչները իրենց մեռելները կայրեն. իսկ հարաւային արեւմտեան և Արեւելեան կողմի բնակիչները, տախտակի մը վրայ կը դնեն իբեց մեռեալները և արւին կը շրջեն, և կամ մեղմ կրակի մը միջոցաւ կը կատարեն արեւին դերը, և կա՛նք ձգեն որ հողին անոնք, հետոն բացօդեայ տեղ մը. յետոյ ոսկերութիւնք ամփոփելով կը պահեն: Ոմանք միմիայն դանկը առնելով իբրեւ զաւաթ կը գործածեն: Ուրիշ տեղեր ալ կան աշխարհի մէջ ուր մեռելները կուտեն... բարի ախօթակ:

* * *

ՀԱԿԱՅ ԿԱՐԿԱՆԴԱԿ ՄԸ. — Մինչեւ մեր օրերուն աշխարհիս վրայ ամենէն հօկայ կարկանդակը շինուած է Քիշմանի վուռերէն միոյն մէջ: Կարկանդակը ունէր 5 ու կէս սոք բարձրութիւն. (մէկ մէթը վաթսուս) և 3 մէթը շրջագիծ, կը կշէր 2000 քիւօ, կը պարունար 200 քիւօ կարագ, 200 քիւօ ալիւր, 160 քիւօ պտուղ, 720 քիւօ չափիչ, 2600 հաւիթ և 50 քիւօ նուշ: Հալիւ բրած են որ եթէ մէկը այն կարկանդակէն կէս քիւօ ուտէր, ամբողջ տուն եւ մեկ տարի հարկ պիտի ըլլար աւարտելու... Անշուշտ վերջին կտորը... քար պիտի ուտեր խեղճը:

Լսմ.	Օր.	ԱՂՍԹՈՍ ՕՐ 31	ՕԳՈՍՏՈՍ	ՇԱՊԱՆ ՕՐ 29	Տսմկ.	Խորհրդ.
14	1	ԾԲ. Սրբոց հայրապետացն Աթանասի և Կիւրղի, և Դեղորին Աստուածաբանին: Յն. Սկիզբն պահոց Ս. Աստուածածնի:			14	14
15	2	✠ ԿԻՐ. Ե. զինի վարդապետի: Լա. վերափոխումն Ս. Աստուածածնի:			15	15
16	3	ԲԾ. Սրբոցն եւղենեոսի, Մակարիոսի, Վաղերիոսի, Կանդիկոսի և Ակիւղասայ: Լա. Ռոքոսի խոստովանողին:			16	16
		⊕ Յն. Լա. ժամ 7, ռուպէ 00 Անծնեաքն ջերմութիւն				
17	4	ՊԾ. Սրբոցն Անդրէի զօրավարին, և բանակի նորին, և Կալինիկոսի և Դիմիտրիայ վկայիցն: ՏՃ. Շապան (օր 29),			17	17
18	5	ՊԾ. Պահք: Հր. Իլոււ (օր 29): Տար. Ծննդ. Ֆրանսէ-Եօզէ Ա. Կայսեր Աւստրիոյ. 1830			18	18
19	6	ԵԾ. Սրբոցն Ագրիանոսի և Կնոյն Անատոլայ. և Թէոփորոսի և Երեմիոսի վկայիցն: Յայսմ Աւելեաց (օր 5): Ամանոր և տարեմուտ ՏՆԲ=4402 բուն և շարժական թուականին Հայոց: Յն* Այլակերպութիւն Բրիտանոսի:			19	19
20	7	ՈՒՐ. Պահք:			20	20
21	8	ԾԲ. Եփեսոսի Ս. Ժողովոյն երկերեւր հայրապետացն:			21	21
22	9	✠ ԿԻՐ. Զ. զինի վարդապետի: Բարեկենդան պահոց Ս. Աստուածածնի:			22	22
23	10	ԲԾ. Գ. օր պահոց Աստուածածնի:			23	23
24	11	ՊԾ. Բ. օր պահոց Աստուածածնի: Յայսմ: Նաւասարդ (օր 30). և Տարեմուտ ՌՅԾԹ=1359 Լճատատուն և անշարժ թուականին Հայոց ըստ յայսմաւորաց: Ի յետին ժամանակս սովորութիւն եղեւ դնել զսկիզբն թուականին ի Կաղանդոս Գունուարի ըստ հին տոմարին: Լա. Բարթոլոմէոսի առաքելոյն:			24	24
		⊙ Ի Կոյն ժամ 2, ռուպէ 58 ՏՃ. Պուրցի Սիւմպիւլէ ⊕ Առ. Բռ. ժամ 11, ռուպէ 9 Պարզ եւ պայծառ				
25	12	ՊԾ. Գ. օր պահոց Աստուածածնի:			25	25
26	13	ԵԾ. Գ. օր պահոց Աստուածածնի:			26	26
27	14	ՈՒՐ. Ե. օր պահոց Աստուածածնի:			27	27
28	15	ԾԲ. Տօն Շողակաթի Սրբոյ Էջմիածնի. ըստ տեսլեան			28	28

Լսմ.	Օր.	ԱՂՍԹՈՍ ՕՐ 31	ՕԳՈՍՏՈՍ	ՇԱՊԱՆ ՕՐ 29	Տսմկ.	Խորհրդ.
		Սրբոյն Դրեղորի Լուսաւորչին մերոյ: Յն* վերափոխումն Ս. Աստուածածնի: Լա. Օգոստինոսի եպիսկոպոսի:				
16	16	✠ ԿԻՐ. Վերափոխումն Ս. Աստուածածնի:			16	16
17	17	✠ ԲԾ. Բ. օր վերափոխման: Յիշատակ մեռելոց:			17	17
18	18	ՊԾ. Գ. օր վերափոխման: Ա. Նազար (օր 30): ՏՃ. Պէրաթ Կիմէսի Տար. Ծննդ. Վիլհելմի Թագուհւոյն Հոլանտայի 1880 ⊕ Լր. Լա. ժամ 12, ռուպէ 31 Ախորժեկի աւուրք			18	18
19	19	ՊԾ. Գ. օր վերափոխման: Պահք: Լա. Սեպտեմբեր: Տար. Ծննդ. Սուլթան Ապիսիւ Համիս Բ. Կայսեր Թուրքիոյ. 16 Շապան 1258, 10 Սեպտ. 1842 Եւ Տար. Գան. Սուլթան Ապիսիւ Համիս Բ. Կայսեր Թուրքիոյ. 11 Շապան 1293, 19 Օգոստ 1292 (1876)			19	19
20	20	ԵԾ. Ե. օր վերափոխման:			20	20
21	21	ՈՒՐ. Զ. օր վերափոխման: Պահք: Յն. Թադէոսի առք:			21	21
22	22	ԾԲ. Ի. օր վերափոխման:			22	22
23	23	✠ ԿԻՐ. Բ. օր վերափոխման: Յն* Թ. օր վերափոխման:			23	23
24	24	ՊԾ. Թ. օր վերափոխման:			24	24
25	25	ՊԾ. Սրբոց Յովակիմոյ և Աննայի ծնողաց Ս. Աստուածածնի, և Կանանցն Իզաբելեցի: ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ⊕ Վր. Բռ. ժամ 3, ռուպէ 46 Ախորժեկի եղանակ			25	25
26	26	ՊԾ. Պահք: Լա* Ծնունդ Ս. Աստուածածնի:			26	26
27	27	ԵԾ. Սրբոյն Երեմիայ մարգարէին:			27	27
28	28	ՈՒՐ. Պահք:			28	28
29	29	ԾԲ. Սրբոց առաքելոց Թովմայի, Յակոբայ և Շմունի:			29	29
30	30	Յն* Գլխատունն Յովհաննու Մկրտչին և Պահք:			30	30
31	31	✠ ԿԻՐ. Գ. զինի վերափոխման: Դիւտ Դուռայ Ս. Աստուածածնի:			31	31
31	31	ԲԾ. Սրբոց վկայիցն Ստեփանոսի Ունեցւոյն, և Գոհարինեայ. Ծամկոսի, Տուրիկոսի և Ռաֆիկոսի: Յն* Դիւտ Դուռայ Ս. Աստուածածնի:			31	31

ՕՐՄԱՆԵԱՆ ԵՒ ԻՐ ԽՕՍՔԵՐԸ

ՕԳՈՍՏՈՍ

Ամիս մը անցած էր այն օրէն երբ Թուրքիա իր սեւ պատմութեանը նեւերով կարմիր ճերմակ աղաւտ գոյները փաթթուեցաւ:

Վանդակէն արձակուած սոխակի մը պէս ամէնադժգի ժողովուրդ, որոնք բռնակալութեան օրերուն այնքան աշիողորմ տանջանքներու զրկանքներու ենթարկուած էին, հիմա երգ ի բերան կը ցնծալին երկինքներէ դարձելու աստիճան գոչելով՝ «Եաշասըն հիւրրիէթ, եաշասըն Օրտու...»:

Ժողովուրդը կեղեկող բոլիւնները, ժուկ կտրած էին ալ, և հին ուշիմի ջոջերը՝ կատու: Ամէն մարդ իր ինչքին, անձին տէրը դարձած էր, բայց ոչ իր սրտին տէրը, քանի որ վախը տեղի պիտի տար այսօր կամ վաղը՝ Այսպէս կըսէին ամէն անոնք, որոնք իրենց մեռնելիք օրը գիտէին, բայց Թուրքիոյ Սահմանադրական կառավարութիւն մը ըլլալը՝ երբէք: Ընդհանուր սարսափ մը ատեն ատեն հիմնովին կը ցնցէր ժողովուրդին խորախնայնութիւնը, և ատեն եղաւ որ նոյնիսկ նախորդ ուշիմը փնտռողներ ալ եղան, քանի որ ընդհանուր ջարդի մը շուրջը օդին մէջ կը խաղար՝ ահ ու դողի մատնելով ամենազգի հպատակները:

Բայց ո՞վ զով պիտի ջարդեր: Ահա այս էական խնդիրը լուծելու համար ոչ ոքի ուղեղը կը գործէր:

Ալ ամէն բան վերջացաւ, ամենքս եղբայր ենք, կը գոչէին ամէն օր թերթերը և սակայն վախը, ջարդի վիճակը չէր դադարէր սարսափի մատնելու հանրութիւնը:

Յերեկները շուկային մէջ, փողոցները, իսկ գիշերները տուններու դոց վարագոյններուն ետին ամէնուն բերնին և սրտին մէջ, ջարդի սոսկումն էր որ կը կըրկնուէր: Օսմանեան քովիթէն առանց կարեւորութիւն տալու այս ենթադրական տարածանութիւններուն կը գործէր անընդհատ երկրին բարօրութեան և փրկութեան համար, մէկ կողմէն չդադրելով ինքն ալ ջրող պաշտօնական հրատարակութիւններով հանդարտեցնել միտքերն ու սրտերը:

Այսպէս գործերը կ'ընթանային անորոշ ու տարածակացութեան մը մէջ, որուն ելքը Աստուծոյ զատ ոչ ոք չիտէր:

Մինչ այս մինչ այն, դառնանք մեր Ազգին ծոցը և տեսնենք թէ Հայը ի՞նչ եղաւ այդ փրկարար օրէն ամիս մը ետքը: Օրմանեանի անկումէն վերջ Պատրիարքական աթոռը դեռ կը բաղմէր Տեղապահ Դուբեան Սըրբազան, որ աւելի կարողութիւն ունէր քարոզներով յորդորել ժողովուրդը՝ քան թէ վարելու թոյլ սկզբունքովը:

Նախ՝ պահ մը զբաղինք Օրմանեանով, Պատրիարքարանի վիճակին վրայ խօսիլը ետքի ձգելով:

Օրմանեան աթոռագլուրկ ըլլալէն ետք, իր Ըթըռ փողոցի տունը փակուած մնաց. «նօպ տը շամպուր» կոնակը և «թառօշը» գլուխը, օրը երեք ժամ աշխատելով Տարագրելոց և այլ հայիւններու պատրաստութեամբ, որուն մեծապէս կօշնէր կըսէին գաղտնապէս Տիրայր վարդապետ:

Օրմանեանի գաղափարները և կարծիքները հոս մէջ բերելու համար, նոյնութեամբ կը հրատարակենք ծանօթ ազգայինի մը կարեւոր մէկ «էնթէրվիւն», որուն մէջ կը ցոլայ նախորդ Պատրիարքին ամբողջ գործունէութեանց համարը:

Անձրեւոտ օր մըն էր, կըսէ մեր բարեկամ Աղգա-
յինը, երբ գիշեր մը կուրծք տալով ամէն ենթադրու-
թեանց՝ որոնք պիտի տեղային գլխուս հակա-Օրմանեան
կուսակցութեանէն, անվեհեր կերպով ներս մտնայ այն
տունէն, որուն ատեն մը առջեւէն անյնողը պատուանը-
շան մը կառնէր, իսկ ներս մտնողը Պալա կըլլար:

Ապաստաւոր մը կիսով չափ բանալով դուռը, որուն
կռնակէն շղթայ մը կապուած կար, ապուշ նայուածքով
մը հարցուց թէ ո՞վ կուգէի:

— Սրբազանը հո՞ս է ըսի իրեն քիչ մը ծիծաղ և
մտերմութիւն խառնելով խօսքիս մէջ որպէսզի մարդու-
կը չի սոսկայ, քանի որ տանը մէջ ամենքն ալ գիտէին
թէ Օրմանեան թերօրի ենթարկուած էր այդ օրերուն:

Դռնապանը կամ ծառան, որը որ կուգէք, պիշ պիշ
երեսս նայեցաւ անխօս, մինչ ներսէն ուրիշ մէկը հա-
սաւ երկուքիս մօտ և սկսան երկուքը մէկ փորտալ:

— Անգամ մը վերը իմացնեմ, ըսաւ նորեկը միշտ
աչքը վրաս ձգելով և մեկնեցաւ քառթա ձեռքին մէջ
բռնած:

Քիչ վերջը հրամանը արուած էր, նախորդ վարա-
նոտ հարցափորձին անդ սիրալիր ընդունելութեան մը
չնորհիւ սանդուխներէն վեր առաջնորդուեցայ ու սե-
նեկի մը դուռը բացուեցաւ:

Բառակուսի ճոխ սենեակ մը Արեւելեան և Արեւ-
մէներ երկու կողմը, մէջտեղէն վառ ջահ մը կախուած,
գետինը թանկարժէք դորդ մը, սեղան մը որուն վրայ
քսանի չափ թերթեր բէլ-մէլ փռուած էին և աթոռներ-
բու շարք մը: Անկիւնը քանաքէին ծայրը փռուած էր
Օրմանեան ակնոց ի քթին և թերթ մը կարդալով դբա-
ղած: Ձիւս անտնելուն ակնոցը ձգեց քթէն, թերթը վար
դբաւ և զուարթ գէմք մը չինելով,

— Եկուր նայիմ վաղեմի բարեկամ, դաւերը գիշեր-
ները կը սաստկանան, և զանոնք մոռցնել տուող բարե-
կամներ, ճշմարիտ, անկեղծ, մօտ բարեկամներ այդ ժա-
մերուն մէջ ա՛լ աւելի կը վնասուին . . . , եկուր նայիմ:

Այլ առնելով երբ քաշուիլ կուգէի, ան չի թողուց
ձեռքս և զիս քաշեց ճիշդ մօտը:

— Ձեր՝ աթոռէն քաշուելէն ի վեր այցելութիւնս
ուշացնելուս համար ներողութիւն կը խնդրեմ Սրբա-
ղան, ըսի ծալուելով քանաքէին միւս ծայրը և պատ-
րաստուելով ուղղելու հարցումներու շարքս որոց համար
գացած էի իրեն:

— Հոս Օրմանեանին տունն է, այն տունը որ էր
ասկէ ամիս ու կէս առաջ՝ նոյնն է նաեւ հիմա, և այն-
չափ ատեն որ ուղեմ Պոլիս մնալ, սիրելի: Երջանիկ է
չափ ատեն որ սեպ ժայռին պէս կուրծք կուտայ այն
այն մարդը որ սեպ ժայռին պէս կուրծք կուտայ այն
ապտակներուն զորս բնութիւնը կը ղթկէ ծովին ջուրե-
րուն միջոցաւ: Վիճակս ծանր է թէեւ, բայց խիղճս
հանդարտ: Թէ Օրմանեան ինչպիսի կարեւոր գործեր կա-
տարած է իր պաշտօնավարութեան օրերուն, պիտի յայտ-
նուի այն ատեն միայն՝ երբ բանիրուն մասնախումբ մը
յանձն առնէ մանրազնային քննութենէ մը անցնել սա
տոմարները (տոմարներ որոնք հեռուն սեղանի մը վրայ
դրուած կային):

— Ձձեզ անհանգիստ ընել չեմ ուզեր, բայց իբր
ձեր վաղեմի բարեկամը, կուգեմ նոյն իսկ ձեր բերնէն
սեւ կարգ մը խնդիրներու վրայօք տեղեկութիւններ ո-
րոնք կը խեղաթիւրուին այսօր թէ լրագրութեան մէջ
և թէ բերնէ բերան . . . :

— Ամենայն սիրով, մի ըսեր թէ Օրմանեանը եւ-
թեւիլի ըրի, որովհետեւ ո՞վ որ այդ նպատակին համար
եկաւ մերժեցի: Աղգի մը տասերկու տարուան պատ-

սը, ոստիկանական նախարարը, իզդէթ փաշան, և դեռ ուրիշ կարգ մը երկրորդական պաշտօնեաներ, զատ զատ իրենց ազդեցութիւնը կը բանեցնէին մեր վրայ: Անոնք բոլորն ալ կ'ուզէին իմ ձեռքովս՝ նոյն իսկ իմ միջոցաւ կործանել. փճացնել Աղզը, և ասոր համար զատ զատ զիս կը համոզէին, տեսակ տեսակ խօստովներով, որոց բոլորին ալ կեղծիքով, օրօրելով ժամանակ վատակիլ էր իմ ալ բլանս: Աղզը զիս սխալ հասկցաւ, զիս անոնց հետ կարծեց, դաւաճանի տեղ դրաւ զիս, չգիտցաւ իմ անձուէր պաշտօնավարութեանս յարգը և կասկածներու, մտացածին ենթադրութեանց իրադործումը պահանջեց և յաջողեցաւ:

— Ներեցէք Սրբազան որ Զեղի հարցնեմ թէ ստէպ երբեք երթալնուդ պատճառը ի՞նչ էր, և ի՞նչ կ'ընէիք հոն....:

— Պաշտօնական օրերէն և ո՛ր և է կարեւոր խնդրանքի այցելութիւններէս զատ, քանի անգամ որ հոն գտնուած եմ, անպատճառ կանչուած եմ ներսէն: Քանի որ կը հարցնես, գոհացում տամ հետաքրքրութեանդ և ըսեմ թէ ի՞նչ կ'ընէի հոն: Ամէն անգամ ներս երթալուս, թահսինին յարկարափինը կ'առաջնորդուէի, ու հոն կը տեսակցէինք իրեն հետ, երբեմն ալ իզդէթը կուգար մասնակցիլ մեր խօսակցութեանց: Մեր causerieին նիւթը միշտ Աղզն էր, դաւառի մեր զաւակներուն, եղբայրներուն և քոյրերուն խնդիրը կը ծեծուէր միշտ, գաւառի կուսակալի մը արիւնոտ մէկ գիրը կամ հեռագիրը, որուն մէջ հայերու ապստամբութեան, յարձակումներուն, սպառնալիքներուն վրայօք յինծու բողոքներ կը գտնուէր, այդ դրուածքներուն հետեւանօք զիս կը նեղէին ստիպելով որ Աղզս հանդարտեցնեմ, զգաստացնեմ, և համոզեմ հպատակիլ, անձայն անխօս տանելու

կղած հալածանքները, առանց ֆոնսիլներու և օտար տէրութեանց բերանը ձգելու խնդիրը: Եւ ասոր համար նոյն իսկ սա համոզումը ունէին թէ, ես ամենակարող էի խօսք հասկցնելու իրենց և կը թերանալի ազդեցութիւնս ի գործ դնելու մէջ:

— Իրա՛ւ է թէ, Սրբազան, ամէն ներս երթալնուդ հարիւրներով ոսկիներ կը տրուէր Զեղի իբր կաշաք....:

— Թերեւս Սուլթանին իրատէն այդ նպատակին յարմարէր, բայց դրամը ներքին ջոջերուն ձեռքէն չէր ելլար, իբր կրօնաւոր կը վստահացնեմ ձեզ թէ փարայ մը իսկ չեմ ընդունած այդ նպատակին համար, բաց ի տարեկան սովորական նուէրներէն զորս համահաւասար կը տրուէր Աղզապետներուն:

— Կը գուշակէի՞ք թէ օր մը չէ օր մը հին ռեթիմը պիտի տապալէր և Սահմանադրութիւնը պիտի գար փերկել երկիրը և Աղզը իր չարչարանքներէն....:

— Թուրքիան հասուն պաշար մը դարձած էր այլեւս, եռեսուն երեք տարի կոտորուով կոտորուով հասած էր պայթման աստիճանին, բռնապետութիւնը միշտ կը զգուշանար անոր պայթումէն, որովհետեւ անոր մէջի աղտեղութիւնը դուրս պիտի գար և բռնութիւնը անխուսափելի պիտի ըլլար: Սուլթանին չուրջ պար բռնած ջոջերը ամէն ջանք ի գործ կը դնէին օրգէս զի կոտորուն այդ պալարը չի պայթի, ասոր համար անոնք այնպիսի միջոցներու, այնպիսի ձեռնարկներու դիմած էին, որոցմով կը յաջողէին չի պատուել թաղանդը որ շատ բարակցած էր ալ: Ասոր համար ոչ դրամ և ոչ ալ հողի կը խնայէին, նոյն իսկ իրենց մէջէն տալով հաղարներով ղոնք, Ես կուսած էի թէ մեր Աղզին փրկութիւնը մօտալուտ էր ալ, թէ հեռու չէր այն օրը յորում Հայը

պիտի թօթափէր իր լուծը և պիտի հասնէր իր նպատակին, ահա ինչու ինչ մը առաջ ըսի թէ իմ ջանքս էր Ժամանակ շահիլ, բաղդին ձգելով էն գործոն դերը որ չուշացաւ նա... :

— Ինձ այնպէս կը թուի թէ դուք մեծ սխալ մը դործեցիք սահմանադրութեան հոչակուած օրէն իսկ թոյլ գտնուելով և աւելի ճիշդը՝ քաշուելով բոլորովին մինչդեռ այդպիսի վեհ և դերազոյն օրի մը Ազգը Ձեր յորդորներուն, Ձեր բեմական աղատաշունչ յորդորներուն կըսպասէր... :

Օրմանեան կեղծ ժպիտ մը ըրաւ որ աւելի հեզնական էր քան թէ տեղին թոած արտայայտութիւն մը և յարեց.

— Մայր եկեղեցւոյ դմբէթը տկար կ'արձագանդէ այն զօրծիքին պայթիւնը որ կեանքիս վերջ տալու կողմէն էր. կը յիշես զիս սպաննելու փորձը որ վրիպեցաւ տարիներ առաջ, ահա նոյն բանը ալ աւելի հաստատաւ ալ աւելի համարձակ պիտի դործագրուէր պիտի փորձուէր կեանքիս դէմ երբ ուզէի բեմ ելլելով խօսիլ իմ ժողովուրդիս։ Անոնք այսինքն Ազգին մէկ մասը առ համոզումը ունէր թէ ես թշնամի էի իրենց, թէ ի նը պատ թուրքերուն և ի վնաս ազգին կը գործէի, այս գաղափարը արմատացած էր իրենց սրտերուն և երակտութեան մարտիրոսը պիտի ըլլայի։ Ահա թէ ինչու քաշուեցայ ձգելով բաղդին իմ անմեղութիւնս և ուղղամտութիւնս հաստատելը։

— Ինչպէս կը յուսաք թէ Ձեր անմեղութիւնը հաստատուի, ինչ միջոց կայ այդ բանը երեւան հանող։

— Տոմարներս, և ամբողջ տասերկու տարուան գործունէութիւնս ցոյց տուող կենսագրական հատորս

զոր պատրաստելու վրայ եմ։ Անգամ մը որ ատոնք հրապարակուին, վստահ եմ թէ Օրմանեան, որ այնքան նախապինք կրեց, և Քրիստոսի մը պէս խաշուեցաւ, պիտի կրնայ ճակատարաց լսել ներողութեան ձայները և կարգալ յետս կոչումները այն ինտակներուն մէջ ուր արեւն քամեցին և պատիւս աղարտել ջանային։

— Եթէ Ձեր այդ յօդերը իրականանան, կը փափաքէր կրկին պաշտօն ստանձնել ըլլայ, Պոլիս, ըլլայ զաւառը։

— Երանի այն զինուորին որ պատերազմի դաշտին վրայ կը մեռնի սիրելիս, իմա ալ պատերազմ մըն է ընդդէմ զրպարտութեան և թշնամանքի զոր կը մղէ Ազգը։ Փափաքս է կեանքիս փնտցեալ օրերը զոհել Ազգիս և կրօնքին համար ուր որ ալ ըլլայ։

— Ձէք փափաքիր Սրբազան, ճամբարդութիւն մը ընել դէպ ի Եւրոպա, դուք որ այնչափ պէտք ունիք ատոր՝ կաղզուրուելու համար... :

— Տեսաք որ, հին ռեժիմի մեղապարտները, յանցապարտները մէկիկ մէկիկ քաշուեցան Պոլիսէն, ալ աւելի կասկածներ հրաւիրելով իրենց վրայ, Օրմանեան այդ ընել չուզեր երբէք և երբէք, իմ փափաքս է հոս մնալ, հոս տանա չորս պատերուն մէջ, միշտ կաղմ ու պատառստ տալու ինձմէ պահանջուած հաշիւները և բացատրութիւնները որոնք միայն պիտի կրնան սրբել մուրը ճակտիս որ քսել կը կարծեն կարգ մը շահամոլ և քեւանախղիւր լղրճուկներ։ Պիտի ուզէի նոյն իսկ երեսփոխանական պատկառելի ատենանին առջեւ պաշտպանել ես զիս և համոզել զիրենք թէ՛ Օրմանեան կարելին չէ խնայած յօգուտ Ազգին և ի փրկութիւն անմեղ հոգիներու։ Եւ զիտցել որ օր մը պիտի հասնիմ նպատակիս։

— Ձեր պատրիարքութեան օրերուն զՁեզ խնկար-

կողներու այցելութիւնը կընդունի՞ք ստէպ, անոնք հիմա ալ կը փնտռեն արդեօք ձեզ... :

— Իմ պաշտօնավարութեանս օրերուն երբեք չեմ խնկարկուած սիրելիս, նոյն իսկ է՛ն մօտ բարեկամներս իրենց գործին յաջող ելքին համար երեսիս խնդացած են, իրենց գործը քաղցնելու համար ձեռքերս համբուրած և սողոսկած են շուրջս, որոց ամենուն ալ կարողութեանս ներածին չափ հասած եմ և կատարած իրենց խնդիրքը, գիտնալով սակայն թէ իրենց սիրոյ այդ չափազանց արտայայտութիւնը լոկ և քոսի շահու, անձնական գոհացման արդիւնքն է :

— Ներեցէ՛ք Սըրապան աւելցուցի, հարցում մ'ալ և վերջացնեմ, զՁեզ անհանգիստ չընելու համար գիշերուան այս յառաջացեալ ժամերուն մէջ ուր գիտեմ թէ հանգիստի պէտք ունիք : Պիտի ուզէ՞ք վրէժ լուծել ձեր թշնամիներէն որոնք աչքքան հալածեցին զՁեզ և Ձեր պառիւնին հետ խողացին :

— Կը ցաւիմ որ կը կոտորածիս բարեկամս, և կը վարանիս իմ երկայնամտութեանս վրայ : Մտածումք որ կը տանջէ խիղճս, և ցաւը որ կը կեղեքէ հոգիս, այն դժուար կացութիւնն է որուն պիտի ենթարկուին ամէն անոնք որոնք զիս հալածել փորձեցին, երբ արդարութիւնը և ճշմարտութիւնը գայ ուղղել պղտոր մտքերը : Թողունք պահ մը իմ անձս, և խորհինք թէ իրենց խիղճը որպիսի՞ ծանր սանջանքներու պիտի մատնուի, երբ վաղը Օրմանեանի վերադարձած բոլոր զրգարտութիւնները քաղաքիս խառնուին : Արդեօք այդ մարդիկը ի՞նչպիսի ծանրածանր և մաշող խղճի խայթերու պիտի մատնուին : Եւ ըսեմ թէ՛ այդ օրը չատ հեռու չէ :

Ժամը կէս դիշերը անցած էր երբ հրաժեշտ առնելով մեկնեցայ տունէն, գողի մը վախկոտ ակնարկները

սիւնելով չորս դիւս որպէսզի մի գոյց հակառակորդներու կողմէ նշմարուիմ : Ահա Կնքեռվիւս որ նոյնութեամբ պատմեցի, առանց իմ կողմէս բառ մը աւելցնելու, ըսաւ մեր բարեկամը :

* * *

Օրմանեանի խօսքերէն որչափ կռահեցինք, ինքը բոլորովին հակառակը կը արդէ եղած կասկածներուն և խօսքերուն, որոնք զինքը կ'ամբաստանեն իբր Ս. զգին թշնամին :

Մենք իբր եզրակացութիւն սաչափ միայն կրնանք ըսել թէ, Իգմիրեանի անկումէն վերջ, երբ Բաճապետութիւնը և Կառավարութիւնը անյագ վագրի մը պէս իր ճիրաններուն մէջ առած Ս. զգը՝ անխնայ կը յօշոտէր ու կը սպառնար, կեղեքեալ ազգին և արհնարբու բռնակալութեան միջեւ ճիզվիք կրօնապետ մը պէտք էր որպէսզի իր ճիզվիթութեամբ կարենար երկու հակառակ եղբերու առաձգականութիւնը մեղմել և երկուքին միջինը գտնելով օրօրել տարիներու ընթացքին մէջ :

Եւ ահա այդ ճիզվիքը եղաւ Օրմանեան :

Լսմ.	Օր.	ԻԼՈՒԼ ՕՐ 30	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ	ԲԱՄԱԶԱՆ ՕՐ 30	Տառիկ.	Երթիկ.
14	1	ԳԵ. Սրբոց մարգարեիցն եղեկիելի, եղբի և Զաքարիայ հօրն Գովհաննու Մկրտչին: Յն, Սիմէոնի Սիւնակեցի. Եկեղեցական տարեմուտ է նոցա: Լտ* Խաչվերաց:			Դ. 135	
		⊕ Են. Լս. ժամ 22, բույլ 52 Հողմալար ամպ եւ անձրեւ				
15	2	ԳԵ. Պաշք: ՏՃ. Բամաղան (օր 30):			1 135	
16	3	ՆԵ. Սրբոցն Գովհաննու Կարապետին և Յորայ արդա- րայն: Լտ. Եօթն ցաւոց կուսին: Հր. Թշրի (օր 39). և Տարեմուտ 5670 նահանջ թուականի, և տօն է նոցա առուբո երկուս:			2 135	
17	4	ՈՒՐ. Պաշք:			3 135	
18	5	ՇԲ. Նիկիոյ Ս. Ժողովոյն երեք հարիւր ութեւտան հայրապետաց: Տոմ. Հոռի (օր 30):			4 137	
19	6	✠ ԼԵՐ. Դ. զկնի վերափոխման: Բարեկենդան պահոց Ս. Խաչի: Յն* Միքայելի հրեշտակապետին. Ի գիւղո- րէս տօն վառն արտօրէից: Հր. Երմ. վառն սպանման Դոթողայ որդւոյ Ա. քիւմայ:			5 137	
20	7	ԲԵ. Ա. օր պահոց Խաչի:			6 138	
21	8	✠ ԳԵ. Բ. օր պահոց Խաչի: Ենուեղ Ս. Աստուածած- նի յԱննայէ: Յն* Ենուեղ Ս. Աստուածածնի: Լտ. Մատթէոսի աւետարանին:			7 139	
22	9	ԳԵ. Գ. օր պահոց Խաչի: Յն. Գովակիմայ և Աննայի ծնողաց Ս. Աստուածածնի:			8 139	
23	10	ՆԵ. Դ. օր պահոց Խաչի: Գայոմ. Հոռի (օր 30): ⊕ Առ. Բռ. ժամ 2, բույլ 25 Ամպամած եւ խոնար			9 139	
24	11	ՈՒՐ. Ե. օր պահոց Խաչի: Աննամուտ և հոտորա- կած և լինի տիւ և գիշեր հաւատար: ՏՃ. Իթիապը հարիֆի, որ է աշնանային ամիսը, և սկիզբն նուա- ղութեան ջուրցն Նեղոսի (Նիւ միւսարեք): ⊕ Ի կշիռն ժամ 00, բույլ 40 Տճ. Պուրցի Միգան			10 139	
25	12	ՇԲ. Տօն եկեղեցւոյ Ի նուախատիս սրբոյ Խաչի. Նա- ւակառիք. Հր. Բիփուռ. տօն քաւութեան, որ է Զօրայ պայրամի և է նոցա ծով մեծ:			11 139	
26	13	✠ ԼԵՐ. Խաչվերաց:			12 139	

Լսմ.	Օր.	ԻԼՈՒԼ ՕՐ 30	ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ	ԲԱՄԱԶԱՆ ՕՐ 30	Տառիկ.	Երթիկ.
27	14	✠ ԲԵ. Տօն Խաչի: Յիշատակ մեռելոց: Յն. Խաչվերաց պաշք է նոցա պսօր:			13 139	
28	15	ԳԵ. Տօն եկեղեցւոյ:			14 139	
29	16	ԳԵ. Պաշք: Տօն եկեղեցւոյ: Լտ. Միքայելի հրեշտակ. ⊕ Լր. Լս. ժամ 21, բույլ 8 Հողմային պարզութիւն			15 139	
30	17	ՆԵ. Տօն եկեղեցւոյ: Ա. Թիւրայ (օր 30): Լտ. Տօն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մերոյ: Հր. Սուք. քօթ, տօն տաղաւարահարաց, որ է Գամբէ պայրամի, Գօր:			16 139	
	18	ՈՒՐ. Պաշք: Տօն Խաչի: Լտ. Հոկտեմբեր:			17 139	
	19	ՇԲ. Տօն Խաչի: Լտ. Պահապան հրեշտակաց:			18 139	
	20	✠ ԼԵՐ. Բ. զկնի Խաչի: Բարեկենդան պահոց վարա- գայ Սրբոյ Խաչի: Յն. Եւտարքէոսի մարտիրոսին: Լտ. Տօն վարդարանի:			19 139	
	21	ԲԵ. Պաշք: Սրբոցն Մամառայ, Փիլիկաիմոնի և Սիմէ- ոնի Սիւնակեցին: Լտ. Փրանկիստի Ասիդացւոյն:			20 139	
	22	ԳԵ. Պաշք: Սրբոց կուսանացն Փերոնեայ և Մարի- անեայ և վկայուհւոյն Շուշանայ դասեր մեծին վարդանայ:			21 139	
	23	ԳԵ. Պաշք: Յն. Յղութիւն Գովհաննու Կարապետին: ⊕ Վր. Բռ. ժամ 11, բույլ 55 Ախորժելի օր			22 139	
	24	ՆԵ. Պաշք: Սրբոց հայրապետացն Բարդաղմու, Ան- թիմոսի և Երանոսի: Յն. Կիւս պատկերի Ս. Ասնի:			23 139	
	25	ՈՒՐ. Պաշք: Լտ. Պրիծիթայ կուսին:			24 139	
	26	ՇԲ. Սրբոցն Կէորդայ զօրավարին, Աղոկտոսի և Ռոմա. նոսի երգեցողին: Յն. Ննջումն Գովհաննու աւետար:			25 139	
	27	✠ ԼԵՐ. Գ. զկնի Խաչի: Տօն վարդապ. Սրբոյ Խաչի: Առաջին կիրակի Եօթն շաբաթուոց:			26 139	
	28	ԲԵ. Սրբոցն Գալթի Դիմեցւոյն, և վկայիցն Ղամբէոսի և Ղամբէուհայն: ՀԱՐԱՍԱՆԻՔ: ՏՃ. Գառըր կիճէսի:			27 139	
	29	ԳԵ. Սրբոցն Եւտարքէոսի, և կնոջն Թէոփիստեայ և երկուց որդւոցն, և կուսանացն Երմանայ և Նեկ- տարինայ:			28 139	
	30	ԳԵ. Պաշք: Յն. Տօն Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին մե- րոյ: Լտ. Եղուարդայ թաղաւորին: ՏՃ. Դուշ կե- չիմի ֆուրթումար:			29 139	

ՖԵՐՅՈՒՆՏԷ

(ԻՐԱՎԻՊ)

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

Մարմարան կարծես սովալլուկ շան մը պէս կ'ոռնար կէս գիշերուան մօտ։ Դիակներու ծարաւի ծովը կարծես բարկութենէն փրփուրներ կ'արձակէր, որոնք մեռելաթաղի պատրանքը կուտային իրենց ճերմակ պղպղակները խառնելով սեւ ջուրերուն։

Հեռուն՝ կղզիներու ցանուցիւր լոյսերը, մութ երկրնակամարին վրայի աստղերուն պատրանքը կուտային, որոնք մերթ կը մարէին, մերթ կը վառէին յաջորդաբար։ Խոնար օր մը, հովիտ ու մրրկայոյզ, տեղատարափ անձրեւ մը կսպառնար, և արդէն ցատկոտ ծովը յաղթելու համար յորդառատ անձրեւէն ուրիշ բանի չէր սպասուեր։

Հէյպէլիի կոնակի կողմը, ճիշդ Յունաց Աստուածաբանական վարժարանին վարօքը, ծովեզրին մօտ, պղտիկ մալոյկ մը՝ որ չիւղի մը պէս կը խաղար աւաղներուն վրայ փշուռոյ ալիքներէն, կաղմ ու պատրաստ կը կենար։

Գիշերուան ժամը եօթն էր։

Բարակ քուիֆօ մը հագած, սեւ բանթալոնով, գըլուխը բաց երիտասարդ մը՝ արագ արագ քալելով մակոյկին մօտեցաւ, չուվանը քաշեց, անդամ մը ետին նայեցաւ, և իրեն հետեւող՝ չարօաֆին մէջ ամիոյի կին մարդաստուերի մը ձեռքէն բռնելով մակոյկը առաւ, յուժկու բազուկներովը հրեց ջուրերուն խաղալիք այդ տաշար, թեւձայները անցուց և արագ արագ թիավա-

րելով ալիքներուն մէջ անհետացաւ ան։ Մութը իր քառմունքի ծոցին մէջ կուլ տուաւ այդ երկու հոգիները։

Լեռնակուտակ ալիքներու մռնչիւնին մէջէն դեռ կը լսուէր վերջին հեծկառութիւնները հարկմին որ կըսէր.
— Էնվէր... ալլահ աչկընա...
* * *

Մայր և աղջիկ հազիւ ամուսնի մը հիւրեր էին, որոնք ձըղալ օղլու թաղէն եկած հաստատուած էին Հէյպէլիի բարձունքը, ուր սովոր են բնակիլ Թուրքերը ամառանոցի համար։

Ֆէրհունտէ, ամբողջ ձմեռ մը և նոյն իսկ գարնան առաջին օրերուն մէջ հիւանդութենէ տառապած ըլլալուն, բժիշկներու խորհուրդով կղզի բերուած էր օդափոխութեան համար ու ֆաթմա, որուն ամուսինը շատոնց մեռած էր զինքը սնդաւակ թողլով, նախորդ կենդանի ժառանգ այդ աղջիկը, փուշ մը ճնշող բեռ մը սեպած էր, ու միմիայն դրամական ճոխութեան համար կեղծ ու պատիւր սէր մը ցոյց կուտար աղջկան հանդէպ, այն ալ առ երեստ։

Ֆէրհունտէ, հազիւ տասն և վեց գարուններու կոկոն մը, լման լուսնոյ պէս գեղեցիկ, փետուրի մը պէս թեթեւ, հակառակ իր խորթ մօրկանը խստութիւններուն և բռնութիւններուն, իր տկար վիճակին մէջ կը խնդար, կը խօսէր իր թշնամիին հետ, միշտ ներողամտ ողուով մը վերաբերուելով անոր հետ։ Ֆաթմայի միակ և միմիակ փափաքն էր Ֆէրհունտէն ամուսնացնել իր աղբակահներէն Ահմէտ պէյի հետ և այսպէսով ապահովել թէ իր ապագան և թէ աղջկանը ժառանգը որ հիւնք հազարը կանցնէր։ Ֆէրհունտէ, խելացի աղջիկ, զիմնալով հանդերձ իր մօրը սատանայական միտքը ձը-

գած էր որ ան իր ուղածին պէս գործէ, մինչդեռ իրականութեան մէջ, իր սիրեալ տուած ինքնիշխան, պարզ հարկւրապետի մը մէկ հատիկ տղան, որ ան ալ իր կարգին բուռն սէր մը կը տածէր իր հանդէպ:

Յաթմա գիտէր թէ Ֆէրհունատէ խենդի պէս կը սիրէր ինքնը, բայց իր ազդեցութեան վրայ վստահ, յոյս ունէր որ օր մը չէ օր մը պիտի յաջողէր հասնիլ իր նպատակին և ապահովել իր յառաջացեալ տարիքին հացն ու հանգիստը:

Իրիկուն մը Ահմէտ պէյ Տէպարքատէրին զրօտարանը լաւ մը գլուխը տաքցնելէ ետքը ինքնիշխան կը հանդիպի: Երկու ընկալները, որոնք միեւնոյն նպատակի համար իրենց Պոլսոյ տունները ձգած Հէյպէլի եկած էին և որոնք գիտէին թէ միեւնոյն ազդկան դարպասը կընէին. երբ իրար եկան, երկուքին ալ գոյնը մոխիր դարձաւ:

Ահմէտ պէյ, որ դեռ իր հօրը դրամովը կը պարծենար և բանի գործի տէր մէկը չէր. երեսուն տարեկան հազիւ կար, կատարեալ բաղդախնդիր մը, որ ինչչէս բոլոր այդ կարգի շփացածներ, իր հօրը մահուանը կըստէր տիրանալու համար միջակ հարստութեան մը, որուն միակ ժառանգորդն էր:

Իսկ ինքնը, համառ ընտանիքի մը պարկեշտ դաւալը, դպրոցէն նոր շրջանաւարտ, քիչ չափ դարգացած, կատարեալ ժէօն թիւրք մըն էր, ազատ գաղափարներով կիրթ և քաղաքավար, և որ սաշտօնատան մը մէջ միլադիմ տրճանադրուած ըլլալով, տարիներէ ի վեր համեստ ամսականի մը կսպասէր իր ծնողաց բեռ չըլլալու համար:

Ահմէտ պէյ որս տեսնող գաղտնի մը պէս առաջին անգամ իր հակառակորդը տեսնելուն յարձակեցաւ:

Ինքնը պէյ ըսաւ անոր. — Ձեզի հետ քիչ մը տեսնուիլ կուզեմ, կը հաճի՞ք պահ մը ընկերանալ մինչեւ վերի չամբը:

Ինքնը որ գիտէր իր դէմինին ինչ աստիճանի և ինչ քառաքիռի տէր մէկը ըլլալը, խոհեմութիւնը ունեցաւ մերժել այդ մահասարսուռ առաջարկը և առանց կորսնցնելու իր պաղարկունութիւնը պատասխանեց.

— Ձրադած եմ և կը ցաւիմ որ չպիտի կրնամ ընդունիլ ձեր հրաւերը...

— Ձրադած էք, հա՛ հա՛ հա՛, ձեզի պէս խելք մը ինչ զրադում կրնայ ունենալ որպէսզի մերժէ հրաւերս, եթէ կը վախնաս տուտուդ միասին առ...

— Ներեցէք էֆէնտի, խօսք առաւ ինքնը՝ բարկութեան կարմիր այտերուն վրայ. ինչ համարձակութիւն զձեզ մը մղէ այդքան առաջ երթալ ձեր խօսքերուն մէջ, ինձմէ ինչ կուզէք...

— Հայ չոճօխ հայ, չե՞ս հասկնար կոր որ զրօսնուլ կուզեմ իւր քեզի հետ, քիչ մը խմած եմ, և գիտցիր որ ամէն անգամ որ այս վիճակը ունենամ, կը փափաքիմ տալիսաուխներու, հացկատակներու հետ անցնել գլխուս տաք ժամը...

— Էֆէնտի... չափ առաջ կերթաք կոր, ըսաւ ինքնը ոտքէն մինչեւ մագերը դողալով...

— Վա՛յ, բարկացա՞ք պէպէքս, ըսաւ Ահմէտ ձիւաղային ժպիտ մը ու կեղծ խնդուք մը շինելով, ինչ ու.

— Ինչ կուզէք ինցմէ և ինչ նպատակաւ կը ծաղրէք զիս պէյ, ըսաւ ինքնը յուզեալ շեշտով մը և արցունքները աչքերուն մէջ, ինձմէ ինչ վրէժ կուզէք լուծել:

— Հա հա հա, քու ինչի՞դ, միթէ վրէժ լուծելը

այդքան տղայակա՞ն կը կարծես, քեզի պէս տղեկէ մը վրէժ լուծելը միթէ պատուաբե՞ր է ինձ պէս մէկու մը համար...

— Ուրեմն...

— Միայն սաչափը ըսել պիտի ուզէի թէ՛ Ֆէրհուն տէէն իսպառ քաշուիս, որովհետեւ ես պիտի առնեմ ան, Ֆէրհունտէն իմ կինս պիտի ըլլայ...

Էնվէր սկսաւ ջերմէ բռնուածի պէս դողալ, երբ իր սիրունուն անունը լսեց, գանկին մէջ փոթորիկներ յառաջ եկան և աչքերէն կայծեր սկսան ցայտել:

— Լուեցէ՛ք, ձեր ալքովահոտ բերնին մէջ անանկ անմեղ կոյսի մը անունը տեղ չկրնար ունենալ, աւելցուց շէնվէր քայլ մը առաջ անցնելով, Ֆէրհունտէ կը մեռնի և նորէն ձեր ճիրաններուն խաղալիքը և ձեր աղանդներուն կեր չըլլար...

— Յաւազա՛ր, ըսաւ Անմէտ օձի պէս սահմակելով. պիտի ըլլայ, քիչ օրէն պիտի տեսնես, և տեսնելէդ վերջը պիտի համոզուիս: Արդէն ամէն բան գրեթէ լըմընցած է, ես Ֆէրհունտէին հետ թեւ թեւի լուսնի լուսով չամբերուն տակ պտտած ատենս, դուն հեռուէն աղիքներդ պիտի բզքտես, և նախանձը պիտի ուտէ քեզ, պիտի սատկիս և վրադ լացողները միմիայն աչնան տըխուր անձրեւները պիտի ըլլան, ապուշ...

— Դուք ձեր այդ վտիպաքին չպիտի հասնիք, եթէ արդար Աստուած մը կայ մեր գլխուն վրայ, որ երկուքնուս ալ սրտերը կը կարգայ, Ֆէրհունտէն իմս պիտի ըլլայ, իսկ եթէ իմս չըլլայ սեւ հողինը միայն...

— Հա հա հա, պզտիկ սիրահար, որչափ կատարեալ համոզում, այդ դադափարդ թող միթարէ քեզ, մինչեւ որ ան իմ բազուկներուս մէջը նետուի, անկէ վերջ արդէն ըսի ըսալիքը...

Այս վերջին խօսքերը դեռ չէր աւարտած՝ երբ Անմէտ պէյ հեռացաւ Էնվէրի մօտէն, երթալ շարունակելու իր արբեցողութիւնը մինչեւ ուշ ատեն, երբ Ֆաթմա խօսք տուած էր Ֆէրհունտէի վերջնական որոշումը հաղորդել իրեն:

Էնվէր չի հեռացաւ սակայն: Անիկայ գաղտագողի հետեւեցաւ իր ակոյեանին բոլոր շարժումներուն, մինչեւ իսկ անոր, Ֆաթմայի տունը մտնելը:

Խեղճ աղջիկը, արցունքը աչքին, ճնշման տակ էր գաղանջներուն մօտ, երբ Ֆաթմա և Անմէտ, երկուքը մէկ համոզել կը ջանային, մերթ սիրալիր, մերթ խիստ սւ սպառնական խօսքեր թափելով, որպէսզի Ֆէրհունտէ հաւանութիւն տայ ամուսնանալու այդ ճիւղին հետ:

— Տես աղջիկս, տես պէյըդ քեզի որչափ կը սիրէ, քու մէկ ժխտական պատասխանդ անոր մահուանը պատճառ պիտի ըլլայ...: Ի՞նչ հանգիստդ, քու ապագադ պէյին հետ նիքեահիդ մէջ է, եկուր չէ մըսեր, վերջին զղումդ վնասէ զատ օգուտ մը չպիտի կրնայ ունենալ, կըսէր Ֆաթմա կէս մը ծունկի եկած Ֆէրհունտէին մօտը, մինչ Անմէտ սիկառը բերանը, ալքօլէն չլմորած կը սահմակէր անկիւնը, բաղմոցին վրայ ինքնիրենը աչր հանդիսանալով այդ չի բացուած կոկոնին:

Ֆէրհունտէ պաշտօնէն իր տակէն արցունքի կայլակներ կը թափէր անխօս և մատներովը թիւլիւն ծայրերը կը սլորէր. ինչպէս սիրաւ ներսէն:

— Ֆէրհունտէ, աղջիկս, խօսք տուր, աւելցուց Ֆաթմա ձեռքերը աղջկան ծունկերուն վրայ դնելով, ըսէ, տուր հաւանութիւնդ որ երջանկութիւնդ պիտի ըլլայ: Տես բռնութիւն չեմ բանեցներ կոր վրադ, քու կամքիդ կը ձգեմ կոր, որովհետեւ դիտեմ թէ ամօթէդ

սե խիպէդէ է որ չես կրնար կոր այո ըսել անոր առջեւ որ քու սիրոյդ ծարաւի է . . . : Տես սա կտրիճը, տես ինչպէս տխուր ու մելամախճոտ երեւոյթ մը առած է, հոգին բոցերու մէջ է, սիրտն ալ երկաթներու տակ . . . : Անոր փրկութեանը դուռն պատճառ պիտի ըլլաս, ինչպէս նաեւ մահուանը. քու մէկ խօսքէդ կախում ունի անոր գերեզմանին և կամ արքայութեան բացուիլը. մեղքքիր, խնայէ անոր երիտասարդ տարիներուն, և մի ուզեր ասանկ կտրիճի մը արիւնը քսել ձակտիդ, որ անքիժ է գիտեմ՝ որովհետեւ ես եմ մեծցուցեր . . .

Ու դեռ պիտի շարունակէր խօսքը, երբ մէրհունտէ ելեկտրական հոսանքէ մը մղուածի պէս գլուխը վեր առաւ և յարեց.

— Դժոխք, սե մահ, ո՛ւր էք, ինչո՞ւ ձեր դռները չէք բանար առջեւս որպէս զի հոն նետուիմ, երկրաւոր տանջանքներու շարունակութիւնը հող՝ ձեր ծոցին մէջ շարունակելու: Մայր, մայր, եթէ այսքան կանուխ պիտի բաժնուէիր ինձմէ, զիս ի՛նչու ծնար, եթէ քու մեղքերդ ինձի քաւել տալու համար էր որ զիս աշխարհ բերիր, սիրով պիտի տանէի քու սիրոյդ համար, իսկ եթէ ոչ խնայէ ինձի, և զիս ալ առ մօտդ, ես ալ կուզեմ, կը փափաքիմ վերջ տալ այս ապերախտ կեանքին. բաց թեւերդ մայր, բաց բազուկներդ որոց վրայ անցուցի խանձարուրի օրերս, բաց որպէս զի հոն նետուիմ ու հոն գտնեմ երկնաւոր ու յաւիտենական հանգիստ . . .

Պատժա որ ուշի ուշով մտիկ կընէր մէրհունտէի արցունքոտ բացադանչութիւնները, ընդմիջեց.

— Դուռն խենդեցեր ես աղջիկ, դուռն քու երջանիկ ապագադ կործանել կուզես կոր, դուռն չես գիտեր կոր քու երջանկութեանդ ճամբան, մոլորեալ ես, ձիւնա-

խառն մրրիկին իր մայրը կորսնցնող գառնուկին պէս, պարապ տեղը կը մայես կը կենաս կոր, ալ բաւ է, սրբէ արցունքդ, հանդարտէ և խորհէ անգամ մը, դու դեռ տղայ ես, քու տասնրկեց տարիներդ դեռ բան մը չեն դրեր գլխուդ մէջ, չես կրնար կոր մտածել և որոշում մը տալ. դերասանի պէս բերնիդ եկածը առանց չափելութեան կուտաս կոր. եկուր աղջիկս եկուր, ալ բաւ է, եկուր, գիրկս եկուր և տեղի միտար չարագուշակ երազներու, որոնց մէջ կը տանջուի պէյը. անիկայ քեզմով պիտի ապրի, անիկայ քու սիրոյդ ծարաւի է, և յաղեցուր անոր պապակը, քու շրթներովդ «քուկինդ եմ» ըսէ անոր և անա աշխարհի էն երջանիկը դուռն պիտի ըլլաս.

Ու դեռ պիտի շարունակէր խօսքը, երբ յանկարծ Ահմէտ բուռն շարժումով մը մէրհունտէի վրայ յարձակեցաւ, բռնեց անոր թեւերէն եւ աչքերը՝ որոնց մէջէն կատաղութիւն և մահ դուրս կուգաին, աղջկանը վրայ ձգեց սլահ մը:

Էնվէր, որ քիչ հեռուն չամի ծառի մը վրայ ելած ճիւղ սննուկին մէջ կը նայէր, տեսաւ թէ իր սիրուհին՝ Ֆէրհունտէն հակառակորդին թեւերուն մէջ էր ալ . . .

Այսքանը բաւական էր իրեն համար: Վրէժը պէտք էր որ իր տեղը գտնար:

Մէրհունտէ երբ տեսաւ որ իր ատած Ահմէտը զինքը կը բռնաբարէ և կուզէ բռնի կերպով չահիլ իր սիրտը, սկսաւ պոռալ.

— Օգնութիւն. օգնութիւն . . .

Մինչ Ահմէտ պէյ վայրագ գազանի մը պէս կոռնար.

— Ըսէ՛ չար սիրտ աղջիկ, ըսէ, կուզես որ մեռնիմ, մեռնիմ որպէսզի Էնվէրը վայելէ քեզ, այո՞, ասանկ կուզես. ո՛չ երբէք, Էնվէրը պիտի մեռնի ու ես

քու տէրդ պիտի ըլլամ, իմ պիտի ըլլաս չար աղջիկ, բայց հիմայ հասկցայ թէ մինչեւ որ անոր մարմինը աշխարհս ու անունն ալ միտքէդ չանհետանան, ես չըպիտի կրնամ հասնիլ նպատակիս: Ուրեմն վաղը, վաղը պիտի իմանաս գոյժը, երկու օր պիտի լաս անոր համար, իսկ երրորդ օրը իմ պիտի ըլլաս, պիտի մոռնաս անցեալը և ապագան իմ պիտի ըլլայ. դուն զիւ յամառէ, քու այդ յամառութիւնդ անոր մահուան պատճառ ըլլալէ զատ ոչ մէկ բանի պիտի ծառայէ, դուն անոր դահիճը պիտի ըլլաս, և ես քու հրամանովդ անոր արիւնը պիտի մտնամ, մեղքը վիղդ: Եթէ այսօր համակերպիս և ընդունիս զիս և սէրս, փրկած պիտի ըլլաս ան զավալը պղան՝ որուն ժամերը համրուած են այս վայրկեանէս: Ըսէ, խօսէ, քու մէկ խօսքդ կեանք մը պիտի փրկէ, քու մէկ «այո»դ ինչէրի հոգին պիտի ազատէ...: Վաղը սեւ լուրը շուտով պիտի հասնի աւանջիդ, անիկայ իր կեանքը վրայ պիտի տայ և դուն կրկին իմ պիտի ըլլաս, բայց հիմա երբ բերնովդ հաւանութիւն տաս և համոզուիս ինձ հետ կապուելու, այն ատեն երկուքդ ալ փրկուած պիտի ըլլաք: Գոնէ դուն որուն համար կը սիրեմ կըսես, ան մեղքցիր խնայէ անոր...:

Յէրճունտէ թոթուեցաւ, ոտք ելաւ և Աստուածային ոյժ մը կարծես մղեց զինք հրելու գինով հսկան, որ բազմոցին վրայ տապալեցաւ գնդակահար անասունի մը պէս...:

— Ըրէ, ուղածդ ըրէ պէյ, դուն ինչէրէն աւելի ուժով ես, դուն անկէ ալ աւելի կարողութիւն ունիս ուղածդ ընելու և զայն մեռցնելու: Ինչէր կը մեռնի, հակառակը չեմ պնդեր, անիկայ իր կեանքին վերջ կուտայ քու ձեռքովդ, բայց մի կարծեր թէ Յէրճունտէն քու կը

կըլլայ կամ պիտի ըլլայ: Եթէ ինչէրը գերեզման պիտի դրկես, հողը անյագ է և ընդարձակ, քիչ օրէն զիս ալ կընդունի իր ծոցին մէջ: Ինչէր պիտի մեռնի ինձի զոհուած ըլլալու անիրաւութեամբ, ու ես պիտի մեռնիմ այդ անիրաւութիւնը փրկելու համար: Մուշանար դընայ, զարկ անիկայ և դարձիր իմ դիակս գրկելու արիւնտ ձեռքերովդ...: Սէրը, ա՛հ, ճշմարիտ սէրը թիթեռնիկին (բէրվանէ) պէս է, անիկայ կրակը կը սիրէ, բոցերուն շուրջ կը դառնայ, մահը զինքը դէպի իրեն կը քաշէ ու հոն կ'աւանդէ իր հոգին. ահա մենք ալ այդ բերվանքներուն պէս մահը կը սիրենք, անոր շուրջ կը դառնանք, անոր կը մօտենանք մինչեւ որ նըպատակնուս հասնինք, քու ընելիքդ բարիք մը պիտի ըլլայ, որով զմեզ աւելի շուտ պիտի միացնես, եթէ ոչ հոս, այս կեղծ ու պատիր աշխարհի վրայ, դէժ հանգերձեալին մէջ...:

Յաթմա որ ուշի ուշով կը դիտէր Ահմէտի չար ժուձեւերը, սոսկաց:

Ահմէտ, ինքզինքմէն ելած էր ալ, անիկայ կատարեալ վաղը մը դարձած էր հիմայ, աչքերէն կայծեր դուրս կուգային, ցից մազերը կը մխային և կուրծքը փքոցի մը պէս կ'ելեւէջեր:

— Պէյս պէյս խնայէ, խօսք առաւ Յաթմա, աղջիկս կարելի է մինչեւ վաղը փոխէ իր միտքը, հիմա տես որչափ յուզեալ է այս գիշեր, ես անիկայ կը համոզեմ, և վաղը կրկին երբ այցելես իրեն՝ բոլորովին փոխուած պիտի գտնես զինքը: Խօսք կուտամ կոր քեզի, Յէրճունտէն քու կը պիտի ըլլայ և պիտի մոռցնէ քեզ քաջածնեբդ, ինչէրին ալ արիւնը մի մտնար ու դործը ինձմէ դիտցիր...:

— Յաթմա, կրկնեց Ահմէտ, զիս քնացնել կուզես,

զիս համոզել, լուրջեմ կուզեա, հէրիք որչափ քու խօսքերուդ խարուեցայ, հէրիք որչափ թմբեցուցիր զիս քու լաքլաքինքովդ, ալ բաւ է, ալ չեմ խարուիր, ես գիտեմ ընելիքս, այս աղջիկը ոճրադործ պիտի ընէ զիս, բայց մեղքը իր վիզը, էնվէրը պիտի զարնուի, բայց յանցաւորը առաջի Աստուծոյ Ֆէրհունտէն պիտի բլլայ, ահա ես կ'երթամ, կրկին կըսեմ մեղքը իր վիզը...

Ահմէտ այս խօսքերը լսելէ վերջ մանթօն ուսերուն առաւ ու մեկնեցաւ Ֆաթմայի տունէն:

Ժամը գիշերուան չորսն էր:
Առջի իրիկուան մեղմ հովը փոթորիկի փոխուած էր հիմա, ու երկինքը սեփ սև, պլպուլ մը, աստղ մ'անգամ չէր շողար կամարին վրայ:

Ահմէտի մեկնելէն վերջ, Ֆաթմա չուզելով կրկին յուզել աղջիկը, ձգեց որ ան իր ննջասենեակը քաշուի, որ պարտէզին վրայ կը նայէր, ու ինք ալ կարգ մը խորհրդածութիւններ մոլտալով իր սենեակը ելաւ. դռները դոցուեցան և քստմնելի լուութիւն մը եկաւ գըրաւել քիչ մը առաջուան խլացուցիչ ազմուկը տանը մէջ:

Դուրսը հովը կ'ոռնար, ծառերու ճռնչը և տերեւներու սօսափելներ միայն կ'արձագանդէին հեռուէն, մինչ գիշերապահը իր բիրտ ճովանով հիմա հինգը կը զարնէր:

* * *

Պէտք է խղճալ ու ցաւիլ անոր վրայ, որ կատարեալ ու անկեղծ սէրէ մը չարչարուի:

Էնվէր երբ հեռուէն աչքովը տեսաւ Ֆէրհունտէին վիճակը, երբ աս վերջինը Ահմէտի բաղուկներուն մէջն էր, վարագոյս բարկութիւն մը, անողոք վրէժ մը խկոյն եկաւ բոյն դնել իր սրտին մէջ:

Ժամանակ չի կորսնցուց, նաւամատոյց վազեց, հոն ապուած մակոյկներէն մին քակելով բացուեցաւ դէպ ի նովը, որ այն ատեն դեռ չէր յուզուած և հովը սաստիկ չէր ալիքները գրգռելու համար:

Ուր կ'երթար, ինչ էր նպատակը...
Հէյպլէի տնաչէն եղերքները քերելով մութին մէջ թիավարեց մինչեւ Յունաց Աստուածաբանական վարժարանին ստորոտը, ուր ոչ թէ գիշերուան այդ ժամուն, նոյն իսկ ցերեկին ոչ ոք կը գտնուէր, բացի մէկ ջանի արեղաներէ, որոնք հոտ կառանձնանան աշխարհային խօսուըռտուքներու համար:

Մակոյկը կապեց և դուրս նետուեցաւ:
Էնվէրի աչքերը արիւնարբու գազանի մը պէս կը խայլատակէին մութին մէջ, կը դողար և վրէժխնդիր բարկութիւն մը վազրի փոխած էր գառնուկը:

Արագ արագ վազելով քան թէ քալելով, հասաւ Ֆէրհունտէի տան պարտէզին կողմը, ուր սովորութիւն ունէր կենալ շաբաթը մէկ երկու գիշեր, տեսակցելու համար անոր հետ: Գիտնէն պզտիկ քար մը առաւ, վերջ պատուհանին ապակիին նետեց: Երկու վայրկեան վերջ երբ կը պատրաստուէր երկրորդ անգամ ծանուցանել իր դալուստը, Ֆէրհունտէ ճերմակ չըջազգեստով երեւաց իրեն...

— Էնվէր պէյ... դո՛ւք էք...

— Այո՛, շուտ հագուէ և խոհանոցին դռնէն եկուր զիս գտիր, մարդ չկայ, քիչ մը կրնանք պտտիլ, կարեւոր ըսելիքներ ունիմ...

— Ա՛խ, իմ փափաքս ալ այդ է, ես ալ ըսելիքներ ունիմ... բայց Ֆաթման...

— Ան հիմայ քնացած կըլլայ, շուտ, ատեն մի կորսնցուներ, ժամանակը ուշ է...

Ֆէրնանտէ տեղի տուաւ: Հինգ վայրկեան վերջ մութ դոյն չարչափը պլլուած պարտէզին դռնէն դուրս ելաւ, և երկուքը մէկ դէպի չամբրու անտառակիրն ճամբան բռնեցին:

— Կը սոսկամ կոր պէ՛յ, ըսաւ Ֆէրնանտէ տեսնելով որ Էնվէր՝ անխօս կերպով արագ արագ ճամբան կը շարունակէր՝ անհանդարտ շնչառութիւնով մը:

— Քալէ՛, ըսաւ Էնվէր, խօսք մը, բառ մը չեմ ուզեր որ ընես...

— Ախ խնայէ՛ պէյս, այս իրիկուն սեւ սեւ խորհուրդներ միտքս կը պաշարեն կոր, ո՛ւր կը տանիս զիս, ո՛ւր կ'երթանք կոր...

— Լռէ՛ չուն, գոռաց պէյը, կարծեմ թէ Ահմէտի բազուկներուն մէջ հանգիստ էիր, ու ես գիշերուան այս ժամուն եկայ այդ հանգիստը խռովել, հէ՛, քալէ...

— Դժո՞ղք, ես Ահմէտի բազուկներուն մէջ, ես, ա՛խ զրպարտութիւն, անէ՛ծք անոր որ քեզի այդպէս է հաւատացուցեր, նստինք պահ մը պէյ, նստինք ու իմ արցունքներս պիտի համոզեն թէ՛ անիկայ իր վայրագ նպատակին չի կրցաւ հասնելու ու չպիտի կրնայ ալ հասնիլ, որչափ որ ագրիմ, որչափ քու սէրդ պահեմ սըրտիս մէջ որ քուկդ է միայն քուկդ...

— Սառանայ, գոչեց Էնվէր բղբաւոր տառիման ցասկոտ, հիմա ալ օձի լեզուաւոր զիս պիտի համոզես, աչքերս միայն, աչքերս, անոնց միայն կը հաւատամ, անոնք վկայ են ըսածիս...

— Խնայէ՛, ախ ատ տեսակ խօսքերով արիւնը մի մտնար անմեղի մը, որ ոտքերուդ կ'իյնայ, կ'աղերսէ, կը պաղատի իր անմեղութեանը վրայ վստահ, հողին կուզէ աւանդել քու բազուկներուդ մէջ պէ՛յս... Սուտ է, Ահմէտ ինծի դպած չունի, ես խապառ մեր-

ժած եմ զինքը, և գիտցիր որ այդ ընկուտ համար ինձ մահ կ'ապառնայ, եթէ դուն այսօր զիս չփրկես, վաղը զուցէ դաս գերեզմանիս վրայ աղօթելու...

— Սառա՛կ, դեռ կը յանդգնիս համոզել աչքերս, որոնք կը վկայեն ճշմարտութեան, քալէ՛, պզտիկ մէկ շարժումդ կեանքիդ վերջակէտը պիտի ըլլայ...

* * *

Հիմա Մարմարան կարծես սովալլուկ շան մը պէս կ'ոռնար գիշերուան այդ պահուն: Դիակներու ծարաւի ծովը կարծես բարկութենէն փրփուրներ դուրս կուտար, որոնք մութին մէջ մեռելաթաղի պատրանքը կուտային: Իրենց ճերմակ պղպշակները խառնելով սեւ ջուրերուն, Հեռուն կղզիներու ցանուցիւր լոյսերը, մութ երկնակամարին վրայի աստղերուն պատրանքը կուտային, որոնք մերթ կը մարէին, մերթ կը վառէին յաջորդաբար:

— Խոնաւ օդ մը հովոտ ու մրկայոյդ, տեղատառ տարալի անձրեւ մը կ'ապառնար, և արդէն ցասկոտ ծովը յաղթելու համար յորդառատ անձրեւէ ուրիշ բանի վեր սպասուէր:

Հէյպէլիի կռնակի կողմը, ճիշդ Աստուածաբանական վարժարանին վրայօքը, ծովեզրին մօտ պզտիկ մահկոյիլ որ չիւղի մը պէս կը խաղար աւազներու վրայ փչրուող ալիքներէն, կաղմ ու պատրաստ կը կենար:

Դիշերուան ժամը եօթն էր:

— Ալլահ աչկընա՛ Էնվէր, կ'աղաղակէր Ֆէրնանտէ, Սէլմանը աչքերովը տեսնող դատապարտեալի մը պէս: Ալլահ աչկընա, խնայէ՛:

— Մտի՛ր ցա՛ծ բող, մտի՛ր դադաղիդ մէջ, հողը չի կրնար պարտկել մեղքդ, ծովին ջուրը աղտոտութիւն չի բռներ, մտի՛ր ապա թէ ոչ պիտի սատկեցնեմ...

Ֆէրհունտէ ի դուր կաղաչէր համարելու թէ ինքը անմեղ էճ, եւ թէ սիրաւ մաքուր, Ահմէտը մերժած էր և միմիայն իր պէյն էր խեղալը:

— Մտի՛ր, կը գոռար հրէշը, վրէժը պէտք է իր դերը կատարէր...

Թեւի ուժով բռնունցք մը ակնթարդի մէջ մակոյ կը նետեց Ֆէրհունտէն, էնվէր քակեց չուանը և ծունգի գալով մակոյկին մէջ ըսաւ:

— Ալլահըմ, ա՛ֆ էթ...

Մակոյկը բաւական բացուեցաւ ծովուն վրայ. ալիքները կարծես ուղեւով մասնակցիւ վրէժին, ալ աւելի սաստկացած, ալ աւելի փրփրոտ կսպառնային ժամ առաջ կու տալ իրենց գիշերային որսը:

էնվէր ոտքի ելլելով սա վերջին խօսքերը արտասանեց հեծկտալով:

— Ֆէրհունտէն իմա էր, դուն Ահմէտ զայն յափըշ տակիւ ուղեցիր, երկրաւոր կեանքը ի՛նչ կարժէ մեղ, մահկանացուներու համար, ահա Մարմարան իր անդունդները կը բանայ մեղ համար, վաղը եկուր յաջեցած ջուրերուն հարցուր քու Ֆէրհունտէդ. ոչ դուն եւ ոչ ես կրցանք այս աշխարհիս վրայ տէրն ըլլալ Բաղդէն, ես յաղթանակը տարի, որովհետեւ անմահութեան մէջ անիկայ իմա է...

Այս ըսելուն վրայ, առիւծի մը պէս նետուեցաւ Ֆէրհունտէին վրայ, գրկեց զայն մէջքէն և մակոյկին կողմէն կրթնելով, երկուքը մէկ ինկան անդունդը, սիրոյ անդունդը...

Խռչոյր ալիք մը իր փրփուրներուն մէջ կու տուաւ երկու մարմինները և մուկթը իր քստմնելի ծոցին մէջ պահեց երկու հաւատարիմ սրտերը:

Ճշմարիտ սէրը ի՛նչ ոճիրներ կը գործէ...

Մ Տ Ք Ի Փ Շ Ր Ա Ն Ք Ն Ե Ր

— Ի՛նչ կարժէ ոսկիներու կոյտ մը ագեղ կնոջ մը հետ, քանի որ դրամը կ'անյետանայ իսկ կինը կը կենայ:

— Կիները և խենդերը բնաւ չեն ներեր:

— Կին մը և վառարան մը պէտք է՛ ձմեռը դուրս հանել դռնէն:

— Կինը կը խնդայ երբ կարենայ, իսկ կուլայ երբ ուղէ լալ:

— Աղքատութիւնը և սէրը շատ դժուար է ծածկել:

— Կնոջ սուտը լեզուն է, որով թէ կսպառնայ և թէ կը պաշտպանէ ինքզինքը:

— Կին մը որչափ իր ամուսինը սիրէ այնքան կը հեռացնէ անիկայ իր ունակութիւններէն, բայց ընդհաւ կառակը, ամուսինը որչափ իր կինը սիրէ, այնքան նոր քարբիւններ ծնցնել կուտայ անոր մէջ:

— Ընտանիքին մէջ ծնած ու մեռած բարերարներու և մեծ մարդոց անուններովը պարծենալը կը նըմաւորու և մեծ մարդոց անուններովը անուանելու կը նըմաւորու և նի ծառի մը արմատներուն մէջ փնտռել այն աղնիւ և համեղ պտուղները՝ զորո՞ ճիւղերուն վրայ պէտք էր գտնալ:

* * *

Մեծատուն մը ըսաւ սպասաւորին:

— Ծօ կիրակոս, դնայ նայէ վերջին թռէնը քանիին պիտի մեկնի...

Սպասաւորը երկու ժամէն կը հասնի ու երբ տէրը կը հարցնէ թէ ուր մնացիր, սպասաւորը կը պատասխանէ:

— Ներեցէք տէր իմ, ձեր բարկացում ըլլալը գիտնալով, ուրիշին խօսքին չվստահեցայ և սպասեցի մինչեւ որ վերջին թռէնը մեկնեցաւ և ապա եկայ ըսել թէ...

Լատ.	Օր.	ՔՐԵՐԻՆԻ ԷՎՎԷԼ		ՏԷՎՎԱԼ	Տախ.	Խոր.
		ՕՐ 31	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	ՕՐ 30		
14	1	ՆԵ. Սրբոց Իշխանացն Սահակայ և Համադասայ: Յն. Անանիայ առաքելոյն: ՏՃ. Արեֆէ: ⊕ Ծն. Լս. ժամ 16, ռուպէ 35 Խառնակ օդ			177	
15	2	ՈՒՐ. Պահ.բ: ՏՃ. Շեվվալ (օր 30). և Շեքէր պայ- րամբ, առուրս երես:			177	
16	3	ՇՔ. Սրբոց Եօթանասուն և երկու աշակերտացն Քրիս- տոսի չը. Խեռուան (օր 29):			177	
17	4	* ԼԻՐ. Դ. զկնի Խաչի: Երկրորդ կիւրակէ Եօթն շա- բաթուց:			177	
18	5	ՔՇ. Սրբոցն Փոկասու հայրապետին, և Երանոսի հե- տեւոյն առաքելոց: ՀԱՐՍԱՆԻՔ: Տոմ. Սահմի (օր 30): Լտ. Դուկասու աւետարանէին:			177	
19	6	ՊՇ. Սրբոց կուսանացն Թեկղէայ, Վարլաուայ և Պե- ղաղէայ: Յն. Թովմայի առաքելոյն:			177	
20	7	ՊՇ. Պահ.բ:			177	
21	8	ՆԵ. Սրբոցն Պանդալէոնի բժշկին, Երմոդէայ քահա- նայն, և Եւպրոստէայ կուսին:			177	
22	9	ՈՒՐ. Պահ.բ: Յն. Յակոբայ Տեառնէքօր: ⊕ Առ. Բռ. ժամ 15, ռուպէ 37 Հողմային եղանակ			177	
23	10	ՇՔ. Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետացն մերոց Մե- րօպայ, Եղիշէի, Մովսիսի քերթողին, Դաւթի անյարթ- փելիստիոյն, Գրեգորի Նարեկացւոյն և Ներսիսի Կլայեցւոյն: Յայտմ. Սահմի (օր 30):			177	
24	11	* ԼԻՐ. Ե. զկնի Խաչի: Երրորդ կիւրակէ Եօթն շա- բաթուց: Լտ. Ռաֆայէի Տրեշտակապետացն: ⊕ Ի Կարիմն ժամ 9, ռուպէ 58 ՏՃ. Պուրմի Ագրէպ			177	
25	12	ՔՇ. Սրբոցն Գրեգորիսի Աղուանից Կաթողիկոսին, և Սրբոց հարցն՝ Թաթլայ, Վարոսի, Թովմասու, Անտո- նի և Կրօնիգէայ, և Եօթն Առաքելացն: Օրք յիննալեւան վանն կառարեցան: ՀԱՐՍԱՆԻՔ:			177	
26	13	ՊՇ. Սրբոց Առաքելոցն Անանիայ, Մատթիայ, Բառ- նաբայ, Փիլիպպոսի, Յովհաննու, Շիղայի և Սիղուա- նոսի:			177	
27	14	ՊՇ. Պահ.բ:			177	

Լատ.	Օր.	ՔՐԵՐԻՆԻ ԷՎՎԷԼ		ՏԷՎՎԱԼ	Տախ.	Խոր.
		ՕՐ 31	ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ	ՕՐ 30		
15	1	ՆԵ. Սրբոցն Դիմետրիոսի Արխապագուցւոյն, և առաքե- լոցն Տիմոթէոսի և Տիտոսի:			177	
16	2	ՈՒՐ. Պահ.բ: Յն. Դուկանոսի հարեւրապետին: ⊕ Լր. Լս. ժամ 6, ռուպէ 49 Խառնակ օդ			177	
17	3	ՇՔ. Սրբոց աւետարանչացն Մատթէոսի, Մարկոսի, Դուկասու և Յովհաննու: Ա. Դամայ (օր 30):			177	
18	4	* ԼԻՐ. Զ. զկնի Խաչի: Երրորդ կիւրակէ Եօթն շաբա- թուց: Յն. Դուկասու աւետարանչին: ՏՃ. Գօչ քաթմբէ: ԲՇ. Սրբոցն Դուկանոսի հարեւրապետին, և Յովսէ- փայ Աստուածաշօրն, և Յովսէփայ Արեմաթացւոյն, փայ Աստուածաշօրն, և Եօթն Կաթողիկոսի Սրբոցն:			177	
19	5	ՔՇ. Սրբոցն Դուկանոսի հարեւրապետին, և Եօթն Կաթողիկոսի Սրբոցն: Մարթայի և Մարիամու: ՀԱՐՍԱՆԻՔ: Յն. Յովսէփայ Սրբոցն: Լտ. Նոյեմբեր, և Եօթն Կաթողիկոսի Սրբոցն:			177	
20	6	ՊՇ. Սրբոցն Թէոփիլոսի քահանային, և Զննոնի գի- նուստի, և Մովսէփայ, և Եւպրոստէայ և Թամարայ:			177	
21	7	ՊՇ. Պահ.բ: Տար. Գան. Նիկիոյ Բ. Կայս. Ռուսիոյ. 1894			177	
22	8	ՆԵ. Սրբոց Խաթէթեանց. և Վկայիցն Արաբեկայ և Քրիս- տոսի և երկուց կանանցն Կայսերիկայ և Ակիւրիկայ:			177	
23	9	ՈՒՐ. Պահ.բ: ⊕ Լր. Բռ. ժամ 6, ռուպէ 28, Հողմային եղանակ:			177	
24	10	ՇՔ. Սրբոց Երկրորդացն վարդապետացն՝ Ռեթեոսի, Դիմետրիոսի, Սեդրեստոսի, Աթանասի, Կիւրղի երու- սաղեմացւոյն, Եփրեմի Խորեն Ասորւոյ, Բարսիլի Կե- սարացւոյն, Գրեգորի Նիկացւոյն, Գրեգորի Աստու- ածաշօրն, Եպիփանու Կիւրացւոյն, Յովհաննու Ռե- կեդեանին և Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյն:			177	
25	11	* ԼԻՐ. Ե. զկնի Խաչի: Գիւր Խաչ, Զննոնի քահա- նային և Եփրեմի Կիւրացւոյն:			177	
26	12	ՔՇ. Սրբոցն Անտոստասի քահանային, և Վարոսի, և Թէոփիլոսի քահանային, և որդւոցն Նորա և որդւոցն Եւ- ստիանոսի: ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՏՃ. Գառմի Գառմի Կառարե- ցան: և Սեւերիանոսի Արեւստացւոյն, և Բաբելոնի Ժե- րոյն, և Ռեթեոսի և Յովսէփայ աշակերտացն Նորին:			177	
27	13	Տար. Երմոյ. Եսուրս Ե. Թագաւորին Անգլիոյ Եւ Կայսեր Հնդկաստանի. 1841			177	
28	14	ՊՇ. Պահ.բ:			177	
29	15	ՆԵ. Սրբոցն Յովհաննու Ռեկեդեանին: Տար. Երմոյ. Վ. Կարթի Եւրոպայի Կայս. 1863			177	
30	16	ՈՒՐ. Պահ.բ:			177	
31	17	ՇՔ. Ամենայն սրբոց հնոց և նորոց, յայտից և անյայտից: ⊕ Ծն. Լս. ժամ 11, ռուպէ 18, Հողմ Եւ անձրեւ:			177	

Տ Ի Ե Զ Ե Ր Ք

Ո Ի

ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԵՐ

Ի. ԹԵՆԵՆ ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԵ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Երբ ընդհանուր աշխարհակալութիւնն ու մեծ պետութեան հաստուածն աւերեցին ջնջեցին՝ երկիրի վրայ և հոռմէական կայսրութեան մէջ՝ ընտանեկան կենցաղն ու բնակարանը, բարքերն և ազատութիւնը, մարդ՝ փակուած կաշկանդուած անդարմանելի անկումի մը մէջ և անել բռնակալութեան մը ներքեւ՝ թողուց ամէն յոյս երկրաւոր և դարձուց իր ճիշդն այլուր։ Մտածութիւնը միայն դեռ ազատ կը կենար, և կրօնքներու խառնուրդը, Արեւելքի բացումը, ցեղերու հաղորդակցութիւնը՝ փիլիսոփայութեանց փոխանակութիւնը՝ կը հասնէին սընուցանել զայն և ընդարձակել։ Այսպէս ընդարձակուելով՝ մտածութիւնն հասաւ ժամանեց տիեզերականին ու խնդրեց երկնային աշխարհէն գերադոյն բարին, զոր կը զանար իրեն երկրաւորը։ Մարդն՝ որ երբեմն հայր ու քաղաքացի էր՝ եղաւ կրօնաւոր ու փիլիսոփայ, և միջթարուեցաւ իր թշուառութեանց վրայ անհունին վերհայեցումով։ Բայց անձնւոր ոք ժամանեց հոն իր շաւիղովը։ Մինչդեռ ժողովուրդը, ինքզինքը տուած տեսլիւանց և աւանդութեանց, առասպելներու և մտային յափշտակութեանց մէջ կը փնտռէր գերբնական աշխարհին մուտքը, քանի մը իմաստասէրներ՝ ամբացած հին գիտութեամբ և յունական իմաստութեամբ՝ ձեռք կը բերէին բնական աշխարհի և մարդկային զօրութեան

— 147 —

շացումին մէջ՝ բուժումն իրենց տխրութեանց և ներքին իրենց առաքինութեան։ Այս իմաստասէրներէն զիպուածով մը թագաւոր եղաւ, և ցոյց տուաւ ձեռք վատթարած մարդոց, որ յուսահատ կամ մոլեւանդ էին, թէ որպիսի՝ կըլլայ ստոյղկեանի մը հոգին։ Թագաւորը ըլլալ, ինչ տխուր աստիճան այսպիսի հոգիի մը համար։ Վասն զի՝ իրարու հաւատարմարդիկ՝ ինք կըրնան պահել անձնուրացութեան և համարձակութեան քանի մը նշխարներ. անոնք պէտք չունին հաշուելու ոչ ալ շողօքորթելու. անոնց բարեկամութիւնը իրենց ըլլալ ճշմարիտ, զոր չեն կըրնար ապականել ոչ երկիւղն ոչ փառասիրութիւնը վերահաս։ Բայց թագաւորի մը, որ օրէնքով հասած է բացարձակ իշխանութեան, շողօքորթներէ ու վարձկաններէ զատ ինչ ընդհանուր կենեմէն։ Եւ ատոնցմէ ինչ կընծայուէր իրեն՝ եթէ ոչ ստութիւններ ու վատութիւններ։ Այսպիսիներ ունեցաւ Մարկոս-Աւրելիոս ալ, և ունեցաւ՝ առաջ առաջ իր շուրջն իր քովը մինչեւ իր ընտանիքին մէջ։ Ինք կառավարել կը կոչուէր աշխարհ մը՝ որ իյնալու վրայ էր. — կը վերադառնար երկար ուղեւորութենէ մը, ապառած՝ ազատելէ ետքը պետութիւնը բարբարոս աղբերէն ու ապստամբութենէ, և կուտար իր ութամեայ բացակայութեան համարը. տեսաւ հոն ժողովուրդ մը՝ որ շնորհապարտ ձեւով մը նշանացի կը պահանջէր իր մէջ ութ ոսկի սկուտի գոնգիարիոն մը։ Հիւանդ ճամբայ եղաւ Մարկոմաններու դէմ, և չգտնելով պատճառ զինուոր՝ վաճառեց իր պալատին բոլոր գանձերը՝ ի պէտս ծախուց պատերազմի, մինչ խօլ ամբոյր կըստիպէր իրեն որ իր հետ տանի մոգերու և քաղաքացիներու ջուրը մը։ Յորդորեց զինուորներն հաւատարմութեան և քաջութեան, և Յազիդք՝ յետ դաշինքի՝ յանձն

թիւնն են: Գնա՛ ուրեմն ընդոյր հոգիով մը, վաճառքի
քեզ արձակողն ընդոյր է»:

Բ.

Ի՞նչ է ուրեմն այն հզօր մտածումն՝ որ կազմած է
բովանդակ այս առաքինութիւնն և հաստատ բռնած է
բովանդակ այս վարքը: Միակ գաղափար մըն է ան
գաղափարը բնութեան. — Մարկոս-Աւրելիոսի աչքին՝ աշ-
խարհս չէ բնաւ չեղջ մը արարածներու այլ մի միակ
էակ մը: Զիկա՛յ բնաւ դէպք մը, որ չձգէ իր ետեւէն
ու իր առջեւէն այն անհուն և անլուծելի շղթան՝ որ
կերկարի ժամանակաց մինչև երկու սպառուածները՝
Զի՛կայ բնաւ տարր մը՝ որ կցորդուած չըլլայ մեծ տա-
րածութեան սահմանաձայնութիւնն հասնող անհուն և ան-
եղծական պարունակին: Ամէն էակ և ամէն փոփոխու-
թիւն իրարու կը վերադրին, և անհար է որ թիւ մը
խզի ու մեծ ցանցը չաղդուի անկէ: Այսպէս՝ բովանդակ
տիեզերք կենդանի անհատ մըն է ինքնակաց ինքնափը-
թիթ, որ կարտայայտէ՝ իր յառաջագայտայ ու տեսա-
նելի ձեւերով՝ յառաջագայտ և անտեսանելի օրէնքը՝
որով հաստեալ կը կենայ: Միջոցին տարածութեանէն
կեանքին, կեանքէն զգայութեան, զգայութեանէն մտա-
ծումին՝ արամադրուած է կարողութեան զատակարգ
մը, որուն առաջինը ձայն կուտայ երկրորդին ու երկ-
րորդը կը հարկադրէ առաջինը՝ զօգուած իրարու ինչ-
պէս առնելի մը ծաղիկը պտուղը և կուտը, պէս պէս
վիճակներ, որ կը յայտնեն մի և նոյն զօրութիւնը, իրա-
րու ետեւէ եկած խօսքեր, որ կարտայայտեն մի և նոյն
գաղափարը: Մի միակ կենդանի մըն է ան որուն գոյ-
ծերն են դէպքերը, որուն անդամներն են էակները:

«Մի միակ գոյացութիւն մըն է ան հաղարաւոր անջատ
մարմիններու բաժնուած, մի միակ հոգի մը պարագըծ-
ուած հաղարաւոր բնութեանց: Արուեստական կըլլայ
ոգի մըն է, իմացական հուր մը՝ որ ձեւամուտ կըլլայ
ամէն բանի մէջ, որ կը նոյնանայ ամէն բանի, որ կա-
մէն անհատը ընթացքով մը կը ծնուցանէ ամէն բան» աստ-
ուած մը նախատես ու կարգաւորիչ, տեսակ մը «բուն
սերմնական» և ներգործական, որ բունած է նիւթին
մէջ և կը կենդանագործէ զայն յարածիր: Առաջին
ստոյնկեաններու միջոցով տառօրէն առնուած բոլոր
այս տեսիլները՝ Մարկոս-Աւրելիոսի համար տեսիլներ
միայն: Նա կուտաջադրէ միայն թէ աշխարհս միակ մըն
է, ու օրէնքի կարգ մը կը կառավարէ զայն. և այդ
կարգն ունի բանականութեան մը ներդաշնակութիւնը(1):
Եւ ասոր վրայ՝ որպիսի տեսարան. տխրութիւնն և զրգ-
ուանքը միայն միտքի յիշատեցութիւններով և
քի՛ որ կանխադրադած է մանրամասնութիւններով և
անտես բրած է նկատել բովանդակը: Ամէն ինչ բարի է,
ամէն ինչ զեղեցիկ է: Ո՛վ կըրնայ սանանել այն ստեղ-
ծող և միակ բնութեան, որմէ դուրս բան մը չիկայ:
Ո՛վ կըրնայ դիմադրել իր ճգանց, որոնցմէ դուրս չի-
կայ ուրիշ ճիգ: Ո՛ր զեղեցկութիւն չնուագիր այն
անսպառ զօրութեան հանդէպ, ու
խաղաղական ու անսպառ զօրութեան ի յոյս կը բերեն ա-
րուն կլեւալ ճգունք անդադար ի յոյս կը բերեն ա-
րարածոց յաւէրժական ալիքն և որ միայն կը պար-
զուի այդ ալեաց բխմամբն ու բաղխմամբ: Ո՛վ ինք-
զինքը թափանցուած չըզգար հիացումով և ուրախու-

(1) «Հիւլէ կամ նախախնամութիւն, նախ առա-
ջադրել պէտք էի որ դուն մտնես և օնութեան կառու-
վարուած ամբողջի մը»:

Թեամբ ի տես այն զանխուլ այլ կենդանի կամքին՝ որ հաստատուն կը բռնէ ու կայլակերպէ էակները, որ կը յաղթանակէ զայնս նորոգելուն և յաւերժացունելուն ատեն և որուն բոլոր ընթացքը արեղերական բանին արդիւնքն է։ Ինչ պէտք են ինծի այն կտրատ մտածութիւնները բխրաւոր, որոցմով միտքս կը զբաղի զիս շըրջապատող հատուածներուն . մի միակ մտածում մը ամբողջական ու ճշմարիտ է, բնութեան մտածումը, և միւսներն այնչափ արժէք ունին որչափ կցորդ են անոր։ Ուրեմն պէտք է որ մի միակ մտածում մը ունենամ ինչպէս մի միակ մեծ էակ մը կայ, և հարկ է ինծի անոր կապել մնացածը. պէտք է ինծի դուրս ելնել իմ անձիս անձուկ շրջափակէն ու նկատել տիեզերական աստուածը, որուն մէկ անդամն եմ, ու պէտք է գործեմ և ապրիմ ըստ այդ ըմբռնումին . իմ անձս չէ դոր կը սիրէ նա, այլ բովանդակը . ուրեմն պէտք է որ ես ալ սիրեմ բովանդակը և ոչ թէ զիս, իմ անձս։ Ինք ոչ թէ ստեղծեց մի միակ մարդն առանձինն, այլ մարդոց հասարակութիւն մը, որ իրարու կցորդուած են ընկերական բնադրներով և միեւնոյն բանականութեան ստացումով . ուրեմն առանձինն իմ էութիւնս չէ՝ որուն պարտիմ սպասարկել, այլ մարդոց ընկերութիւնը՝ ոչ որպէս զով են զիս կամ սիրեն զիս կամ զնահատելով իրենց կարծիքն և կոմ ակնկալութեամբ վարձուց, այլ վասնզի ստեղծուած եմք իրարու օգնելու համար « ձեռաց, ոտքի և արտեւանունքի նման » և վասն զի իմացակաւնութիւնն ինք իրմէն իսկ կուսէ բնութեան հակումն ինչպէս ջուրը կը հետեւի գետինին զառ ի վալրին։ Մնչ որ օգտակար է մեղուաց պարին, օգտակար է նաեւ մեղուին։ Դուռն քեզի հաճոյք և զիւր մը ըրէ ընկերասիրական գործէ մը միւս ընկերասիրական գործի մը անց-

նիլը՝ խոկալով Աստուծոյ վրայ։—Այս համակերպութեամբ՝ բնութեան նմանութիւնն առերող բանականութիւնը՝ կը մասնակցի բնութեան վեհափառութեան։ Բանականութիւնը ներգոյ աստուած մըն է՝ մասն տիեզերական մեծ Աստուծոյն» անոր պէս օգոստափառ՝ լոյս մը նուիրական՝ զինքը պահող մեղէն ամանին մէջ կիսովին պարածածկեալ, որ միայն ինքն է արժանին փափագելու և պաշտուելու։ « Եթէ մարդկային կենցաղին մէջ դատար արդարութենէ, ճշմարտութենէ, բարեխառնութենէ, արիութենէ լաւագոյն բան մը՝ բոլոր հոգւովդ դարձի՛ր անոր և վայելէ զայն, ըստ որում գերագոյնն է ան։ Բայց երբ չգտար լաւագոյն բան մը քու ներսդ գտնուած աստուծմէն աւելի, որ յարմարադրուած է քու կրիցդ հետ, որ կը սրբագրէ քու մտացդ ցնորքը, որ զգայական ազդեցութիւններէն դերձած է, որ կը հպատակի սրբոց և որ կը խնամարկէ մարդոց, անկէ զատ՝ միւս ամէն բան եթէ երեւցաւ քեզի համեմատաբար փոքր և նկուսն՝ ուրիշ ոչ մէկ բանի պէտք չէ քեզի տեղի տալ քու հոգիիդ մէջ »։ Մի՛ միակ կատարեալ էակ կայ, որ է Բնութիւնը . մի՛ միակ կատարեալ դադափար կայ, որ է բնութեան զաղափարը . մի՛ միակ կատարեալ կեանք կայ, այն կեանքն ուր բնութեան կամքը մեր կամքը կը դառնայ կրլայ։

Մի միակ կատարեալ միութարութիւն կայ, զոր դարձեալ բնութիւնը կուտայ . «Աւարի սրբոց հետ համաձայն և այն մարդը կապրի համաձայն սրբոց հետ, որ կընծայէ անոնց՝ անոնց վճիռներէն դո՛ հոգի մը.» Իմ վիշտս և ուրախութիւնս մոմտայու արժանի բաներ չեն . ամէն բան ընկղմած է անհուն բնութեան զաղափարին ներքեւ . նա՛ միայն գոյ ըլլալու իրաւունքն ունի . ու ես զայն արտայայտելու և կատարելու համար միայն կր

կենամ աշխարհի վրայ . դիմադրել անոր , արանջել տղայական յիմարութիւն է . անոր ձգանց համակերպելու համար միայն բանաւոր մարդ մըն եմ . « Աշխարհ կը ձգտի ու կը փափագի պատահածին . պէտք է ուրեմն ըսել աշխարհի — քեզի նման կը ձգտիմ ու կը փափագիմ » — « Այսպէս ըլլալով իրերու կարգն՝ իրենց իսկ բնութեան բերումով՝ պէտք էր սնպատճառ որ այսպէս ըլլար . հակառակն ուզել՝ ուզել է որ թղենին թուզ չի տայ . » — Ա՛յ չեմ կըրնար ինծի պատահած չարքն դէմ կ'ըրի երբ ա՛յ կը տեսնեմ որ՝ բովանդակ տիեզերքին համակարգութեամբը՝ այդ չարն ի յաւիտենից իմ ճակատագրիս կապուած էր և զայն մէջտեղէն վերցունելու համար՝ պէտք էր վեր ի վայր ընել տիեզերական օրէնքն ու համակարգութիւնը : Զեմ կըրնար իմ անձիս չարիքին համար վշտահարիլ՝ երբ նշմարեմ ու խելամուտ ըլլամ որ ան ինծի վիճակուած էր բարի բնութենէ մը և բոտ այնմ օժանդակող մըն էր աշխարհի լաւութեան : Ան՝ պատահար մը չէ , վասնզի հարկաւոր է . ան՝ չարիք մը չէ , վասնզի բարիք մը կը բերէ : « Ինչ որ կըլլայ կամ պատահել կերելի արեգակին տակ՝ շատ բնական ու սովորական է այնչափ որչափ վարդը գարնային և միրգերն աշնային . այս կարգին կը վերաբերին՝ հիււանդութիւնը , մահը , չարախօսութիւնը , դաւաճանութիւնները , և ամէն ինչ որ կուրախացունէ կամ կը տորտմեցունէ անմիտները ու « բնգունէ՛ մահն որպէս բնութեան կամեցած բաներէն մին . . . » . նոյն ինքն բարիք մը իսկ է , վասնզի ժամադէպ է տիեզերքի համար , վասնզի սպասարկողն է անոր և վարիչը » — Խունկի շատ հաշուտ միւսն ուչ կ'ընայ , և այս բանին մէջ բնաւ չիկայ տարբերութիւն մը . » — Ինչ որ քեզի կը պատշաճի , ո՛

աշխարհ, կը պատշաճի ինծի ևս. ինչ որ ժամադէպ է քեզի համար, ինծի համար ալ ո՛չ ուշ ո՛չ կանուխ է նոյնպէս: Ամենայն ինչ, ո՛ր բնութիւն, քու եղանակն է բուռ քերածէն պտուղ է ինծի համար. ամէն ինչ քեռէ կուգայ, ի քեզ է, և առ քեզ կը դառնայ. ոմն կը ո՛չը երբեմն, ո՛վ սիրելի քաղաքդ կեկրովսի. ես ալ չեմ կրնոր ըսել՝ ո՛վ սիրելի քաղաքդ Արամաղդայ:»

Լեւմ կրնոր ըսել՝ ո՛վ սիրելի քաղաքդ: Բովանդակին Ասոր մէջ ո՛ւր է վիշտ և վհատութիւն: Բովանդած է անհուն և երանաւէտ մտածումին մէջ՝ ընկուղած է միտքի ամէն մտածում անձնական:

Մեծ ճիգ մըն է աս, և միտքը՝ պաշարուած սահմանափակ գաղափարներով՝ ներքափակուած նաեւ բնականաբար ինքն իր մէջ՝ դժուարաւ կընդլայնի կընդարձակի, մոռնալու համար ինքզինքն անհունին սիրոյն մէջ: Մանաւանդ նուազումի այդ ժամանակա-միջոցներուն՝ մարդ ոչ այնքան կը խոկայ իր մեծութեան քան իր տկարութեան վրայ, և վերստին կիյնայ անդորր տիեզերքի դաղափարէն իր թշուառութեան և ոչնչութեան ուրուականին: Եւ այս անգամ աղբիւր մըն է մըլթարութեան, որ դառն ալ կարեւորութիւն կըրնայ բուծիւն մըն է: Մարդ ի՛նչ կարեւորութեանցն ու անձուկներուն հետ: Ի՛նչ կարեւորութիւն ունին հոգերն օրուան մը և հիւլէ-աբարածի տիեզերական տեւողութիւնն և անորմէ ունեցած թռուտիկ բաժինդ: Խոկա՛ ստէպ եղած և ըլլալիք իրերուն յաջորդութեան և փախստեան արագութեան վրայ, Վասնդի աստի գոյութիւնը կը նմանի գետի մը, որ կը

հոսէ յաւիտենական սահանքի մը մէջ, և կենդանիք կը փոխուին յաւիտենական փոփոխութեամբ մը և պատճառները կերեւութեան անթիւ այլակերպութեանց մէջ, և կա'յ անդունդ մը անյատա'կ, անցեալն և յետոյ ապագան ուր ամէն բան պիտի ընկղմի: Այսպիսի վիճակի մը մէջ՝ յիմարութիւն չէ՝ ուռիլ հպարտանալ և ինքնատանջ թաղծիլ:— «Ամենայն ինչ ի մեզ և մեր շուրջը պիտի անհետի ընդհուպ, մեր մարմինները պիտի անհետին նիւթական աշխարհին մէջ և մեր յիշատակները տեւողութեան մէջ... Ահ, այս ամենայն ինչն որչա'փ անարգ ու արհամարհ է, որչա'փ ապականած կորստական և մեռած»: — «Հովը գետին կը փռէ անտառներու տերեւները, անոնց պէս կը զգեալնէ՝ մարդոց սերունդները, գովեստն ու նղովքը, ձա'յնը ցնծութեան: Այս ամէնը կը ծնին կը ծլին գարունի մը մէջ, ապա կուգայ հովը և կաւերէ անոնք, ու անտառն անոնց տեղ կը բուսցունէ ուրիշներ: Այս կարճ տեւողութիւնն հասարակաց է ամէն բանի, և դուն, ո'վ մարդ, կը խուսես կամ ետեւէն կը վազես ամէ'ն բանէ ամէ'ն բանի, որպէս թէ անոնք յաւիտենական էակներ ըլլային: Քիչ ժամանակէն՝ ահա պիտի փակես աչուքներդ, և զքեզ հողին տուողը լալու համար՝ ուրիշ մը ի գոյ պիտի գայ» — «Մարդկային կեանքի տեւողութիւնը՝ կէտ մըն է միայն. մարդուն գոյութիւնն՝ հոսում մը, իր զգայնութիւնն՝ անկարողութիւն մը. իր մարմինը՝ կառոյց մը որ կ'իյնայ. իր հոգին՝ դարձդարձող շուրջնէն մը. իր բողբոջը՝ նսեմ իմն, և իր համբաւը՝ կոյրերու դատում մը. կարճ խոսք, իր հոգիին մէջ ամէն բան երազ և ծուխ ցնդական է, իր մարմինին մէջ ամէն բան կանցնի ու կը փախչի. իր կեանքը՝ պատերա'զմ մըն է, հիւրի մը բնակչութիւնը, և գերեզմանէն ետքն

իր փառքը՝ մոռացում մը: Եւ ո'վ կըրնայ փրկել զինքն այս ամէնուն մէջ, մի' միակ բան մը, փիլիսոփայութիւնը.» — Միտարութեանց՝ ք ուրեմն, հէ'գ մահկանաթիւնը. — Միտարութեան և ձեր մեծութեան համար՝ ցուք, ձեր տկարութեան և ձեր մեծութեան համար՝ անհունին, ուր կէ գուրս ցցուած էք և ի տես ի տես անհունին, ուր պարունակուած էք, խորհելով յաւիտենական այն արեգակն որուն մէկ ճառագայթն էք և նախան այն արեգակն որուն մէկ ճառագայթի յաւիտենական այն գիշերն՝ ուր պիտի երթայ նուաղի այդ ճառագայթը: Ամէն կողմէ՝ անհունը կը սեղմէ ու կանգնէ ձեզ, և ընդթիւնը, որ կը բորբոքէ կը բարկանդորբէ ձեզ, և ընդթիւնը, որ կը բորբոքէ կը բարձրացունէ կամ՝ կը ջաղխէ ձեզ, կը միացունէ ձեզ իր ներգործող ոյժին կամ իր հանգստեան»:

Այս մտածութեանց վրայ՝ տասնեւվեց դարէ ի վեր շատ բան ուսանք. բայց այս վարդապետութեան բարձրագոյն բան ուսանք. ճշմարտութեան հասնող բան մը չենք ձեռնարկէն ու ճշմարտութեան հասնող բան մէջ: Աշխարհը գտած բարոյական փիլիսոփայութեան մէջ: Աշխարհը վարող օրէնքներուն մանրամասնութիւնը լաւագոյնս թափանցուեցաւ մեր գիտութեան կողմէն, բայց՝ լեզուի թափանցուեցաւ մեր գիտութեան կողմէն, բայց՝ լեզուի տարբերութենէ մը զատ՝ այդ մեր գիտութիւնը դարձեալ կը յանգի այս փիլիսոփայութեան բովանդակին վրայ:

Լսմ.	Օր.	ԹԵՐԻՆԻ ՍԱՆԻ		Տսմ.	Գաղթ.
		ՕՐ 30	ՆՈՅՆԵՐԵՐ	ՕՐ 30	
14	1	✱ ԿԻՐ. Բ. զկնի խաչի: Վեցերորդ կիւրակէ Եօթն շաբաթուց: Յն. Կողմայի և Դաժիանոսի: ՏՃ. Զիւղատե (օր 30): Հր. Բաղեւ (օր 29):			
15	2	ԲԵ. Սրբոցն Ստեփաննոսի Հովմայ հայրապետին, և Բաճանայից, և Սարկաւազաց և Ժողովրդոց որք ընդ նմա կատարեցան: ՀԱՐՍԱՆԻՔ:			
		Տար. Ծննդ. Մանուէլ Բ. Թագ. Փոքրուկայի. 1889			
16	3	ԴԵ. Սրբոցն Ակիփսիմայ եպիսկոպոսին, և Յովսէփայ քաջանային, և Ալիթայայ սարկաւազին և Պղատնի վկային:			
17	4	ԴԵ. Պաշք: Տոմ: Տրէ (օր 30):			
18	5	ԵԵ. Սրբոց հայրապետացն Մեարութանոսի, Աղեքսանդրոսի և Պօղոսի խոտովանողին. և Նոտարացն Մարկիանոսի և Մարտիրոսին:			
		Տար. Գան. Հօբրն Է. Թագ. Նորվեկիոյ. 1905			
19	6	ՈՒՐ. Պաշք:			
20	7	ԵԲ. Սրբոց հրեշտակապետացն Գարբէլի և Միքայէլի և ամենայն երկնային զօրաց:			
21	8	✱ ԿԻՐ. Բ. զկնի խաչի: Եօթներորդ կիւրակէ Եօթն շաբաթուց: Յն* Միքայէլի հրեշտակապետին և ամենայն երկնային զօրաց: Լտ* Ընծայումն Ս. Աստծնի:			
		Սու. Բո. Ժամ 2, րոպէ 37			
		Խառնակ օդ			
22	9	ԲԵ. Սրբոցն Մելիտոսի Անտիօքայ հայրապետին, և Մինասայ եղեպտացազն, և Միւս Մելիտոսի եպիսկոպոսին, Բուրայ քաջանային և Շինու սարկաւազին: ՀԱՐՍԱՆԻՔ: Յայտ. Տրէ (օր 30):			
23	10	ԴԵ. Սրբոցն Դեմետրեայ վկային, և Բասիլիսկոսի քաջանային:			
		Տար. Գան. Վիլնէլմինս Թագաւորոյն Հոլանտայի. 1889			
		© ՅԱղեղնաւորն Ժամ 7, րոպէ 30			
		ՏՃ. Պուրճի Դալս			
24	11	ԴԵ. Պաշք:			
25	12	ԵԵ. Սրբոցն Դուրեանայ, Սամանասայ, Աբրայ սարկաւազին, Ռոմանոսի յայնակեցին, Մանկան խոտովանողի և Հիւսիքոսի զննաւորին:			

Լսմ.	Օր.	ԹԵՐԻՆԻ ՍԱՆԻ		Տսմ.	Գաղթ.
		ՕՐ 30	ՆՈՅՆԵՐԵՐ	ՕՐ 30	
13	13	ՈՒՐ. Պաշք: Յն* Յովհաննու Ոսկերեանին:			
14	14	ԵԲ. Սրբոց առաքելոցն Անդրէի և Փիլիպպոսի: Յն. Փիլիպպոսի առաքելոյն, և Բարեկենդան քառանորեայ պաշոց Եննդեանն Գրիստոսի:			
		© Լր. Լս. Ժամ 18, րոպէ 5			
		Խառնակ օդ			
15	15	✱ ԿԻՐ. Ժ. զկնի խաչի: Բարեկենդան պաշոց Յիւնա. կաց: Յն. Սկիզբն Բառանորեայ պաշոց Եննդեանն Գրիստոսի: Լտ. Ա. կիւրակէ Գալատեան, որ է սկիզբն կամաւոր պաշոց Եննդեանն Գրիստոսի:			
16	16	ԲԵ. Ա. օր պաշոց Յիւնակաց: Ա. Համբայ (օր 30):			
		Յն. Մատթէոսի աւետարանչին:			
17	17	ԴԵ. Բ. օր պաշոց Յիւնակաց: Լտ. Անդրէի առաքել:			
18	18	ԴԵ. Գ. օր պաշոց Յիւնակաց: Լտ. Դեկտեմբեր:			
19	19	ԵԵ. Գ. օր պաշոց Յիւնակաց:			
		Տար. Գան. Ֆրանկ-Եօգլ Բ. Կայսեր Աւստրիոյ. 1848			
20	20	ՈՒՐ. Ե. օր պաշոց Յիւնակաց:			
21	21	✱ ԵԲ. Ընծայումն Ս. Աստուածածնի երեք ամաց և տաճարն: Յն* Ընծայումն Ս. Աստուածածնի:			
22	22	✱ ԿԻՐ. Ա. Յիւնակաց:			
		© Վր. Բո. Ժամ 1, րոպէ 32			
		Անճրեւ եւ հողմ			
23	23	ԲԵ. Սրբոց Կուսանացն Յուլիանոսի և Վասիլուհայ: ՀԱՐՍԱՆԻՔ: ՏՃ. Եափրազ տեղբեմիւ քառթոսի:			
24	24	ԴԵ. Սրբոցն Դուկիանոսի քաջանային, և Ոնեոսիմայ և Պրորոսի, և Անդրոնիկոսի վկայից. և Ոնեոսիմայ և պլոց տշակերտացն առաքելոյն Պօղոսի:			
25	25	ԴԵ. Պաշք: Հր. Խանուկայ, որ է Գանալ պայրամբ:			
		Տար. Գան. Կիւսքալ Ե. Թագ. Շուէթի. 1907			
26	26	ԵԵ. Սրբոցն Կղեմայ հայրապետին, և Բազարատայ Տոռոմենայ եպիսկոպոսին:			
27	27	ՈՒՐ. Պաշք:			
		Տար. Գան. Լեոքոյ Բ. Թագաւորին Պելիկայի. 1865			
28	28	✱ ԵԲ. Սրբոց առաքելոց և առաջին լուսաւորչացն:			
		մերոց Թագէտի և Բարթոլոմէոսի:			
29	29	✱ ԿԻՐ. Բ. Յիւնակաց:			
30	30	ԲԵ. Սրբոցն Գենարիոսի եպիսկոպոսին, և Մերկերիոսի զննաւորին: ՀԱՐՍԱՆԻՔ: Հր. Թեթեթ (օր 29):			
		© Են. Լս. Ժամ 5, րոպէ 22, Հոգմունք եւ անճրեւ:			

ՄԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՕՐԱԳԻՐԸ

(ՄԵՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ)

ՆՈՅԵՄԲԵՐ

(Գլուխը ներմակ պօնեով, սեւ խոռո խաչ մը կուրծքին, երկայն սեւ համբիչ մը փովն ի վար կախուած, կոճ սկառքիններով օրհորդ մեմախօսը՝ սեմեկին, կամ սալօնին մեջ կը կեցայ, գլուխը քիչ մը վար, վախկոտ եւ ամչկոտ նայուածներ ձգելով չորս դիմ: Հինգ վայրկեան այսպէս մնալէ վերջ կսկսի):

Մայրապետ... (Ձեռքի ներմակ քաշկինակը աչքերուն կը տանի եւ երկար շունչ մը կ'առնէ): Ի՛նչ տըխուր անուն, ինչ սոսկում բառ մէկու մը համար՝ որ կը զգայ, կիմանայ և այդ զգացումը ստիպուած է իր մէջ պահել, ծածկել, և անխօսուկ կերպով տանիլ էր հետ մինչեւ գերեզման:

Մայրապետ... կին մը՝ որ ինքզինքը նուիրած է չարչարուելու ուրիշներու համար, կին մը՝ որ ուխտած է իր կեանքը զոհել իր ընկերներուն համար, կին մը վերջապէս՝ որուն կոչումն է իր կեանքով ուրիշները փրկել... ինչո՞ւ:

Հոս, հոն, ճամբան, ուր որ ալ ըլլայ, ով որ հանդիպի մեզի, չոր ակնարկ մը միայն կը ձգէ մեր վրայ, ատեղութեան, նողկանքի նայուածք մը, որուն մէջ շատ դիւրին է կարդալ տխուր խորհրդածութիւններ մը մեր հասցէին, լպիրշ աբարքներու մեղքը՝ քաւելնուս հոբրե՝ տուրջողացնելով՝ անոնց մէջ:

Մայրապետ... կին մը՝ անպէտ ու անպետ, կին մը՝ ինկած, վտարուած մարդկային ընկերութենէն, կին մը՝ զրկուած ընտանիքի հաճոյքներէն, կին մը՝ հեռացած կեանքի անուշ պէսպիսութիւններէն: Շնչաւոր կենդանի մը, բանաւոր էակ մը, որ դատապարտուած է տանիլ իր մեղքը ուսին վրայ, երկնաւոր պատիժէն զատ՝ աշխարհային տանջանքներն ալ կրելու մատնուած...:

Մայրապետ..., սոսկում անուն, տխուր պատկեր, կեանքին ու մեղքին խաչանիշը, զգուանքին մարմնացումը, մահուան ուրուականը, ուրկէ կը սոսկայ հանրութիւնը, ուրկէ հեռանալ կուզէ կոյս անմեղութիւնը և որուն չար աչքով կը նայի սեւ բաղդը... (Արցունքով լեցուն աչքեր կը սրբէ եւ պահ մը փովն կախուած համբիչին խաչին կը տանի ձեռքը, միտք գլխիկոր):

Մայրապետ... մեղաց փունջ մը, որուն ծաղիկները ժամանակէն շատ կանուխ խամբած, թարչամած են, անբոյր, անտեսք ծաղիկներ, որոնք նեղուելու դատապարտուած են... Թերեւս մէկ երկու ժամ կամ մէկ երկու օրուան վայելք մը շնորհած ըլլալուն համար ուրիշին... (Ձայնը կը բարձրացնէ եւ կը գոռայ)։ Ախ ուրիշին... անձանթիւն... դահիճիւն... անոր հաճոյքին, անոր վայելքին համար, այո՛, անոր կեղծ ու պատիւ խօսքերուն, անոր վաղանցուկ անուշութեան երեսէն, անոր հաճելի ըլլալու մեծ սխալին հետեւանօք... անոր...:

Ո՞վ է ան... չէ՞ք ուզեր իմանալ անոր իսկութիւնը, չէ՞ք ուզեր հասկնալ թէ ո՞վ է ան որ համարձակած ըլլայ թառամեցնել այդ փունջը՝ որուն վարդերը վաղը թերեւս կոկոններ արձակէին, ուռճանալին և մէկի տեղ շատ մը վարդեր բացուէին մին միւսէն գեղեցիկ, մին միւսէն հոտաւետ, մին միւսէն հիասքանչ... Ը-

սէք, չէ՞ք ուղէր լսել այդ արիւնարփու հրէշին ո՞վ ըլլալը . . . :

Գաղտնի՞ք . . . քսամներ ռճիր մը որ աւա՛ղ, սա սեւ լահողին և ճերմակ պօնէին տակ պիտի մնայ մինչեւ որ օրը՝ ժամը հասնի, հողին տանջանքէն վերջ երկինքի պատիժին փոխադրուելու համար :

Ա՛ն . . . , անծանօթը, սեւ ստուերը, կապարէն ծանր, դանակէն սուր, և թոյնէն ազդեցիկ, մահուան դատապարտած է զիս, ալ խոստովանիմ, ա՛ն . . . այո՛, ա՛ն իմ ցուծ ճերմակ կուսութիւնս, բերած նետած է տանջանաց փշալից տարտարոսին մէջ, ամօթը ճակտիս, մեղքը ուսիս դնելով . . . ա՛ն . . . :

Պէտք է գիտնաք որ, ոչ ոք մայրապետ կը ծնի, բայց բազմէն է որ ոմանք մայրապետ կընէ :

Հիւանդանոցները չարք մը մասնաճիւղեր ունին, դիւահարները, հիւանդները, ծերերը, վիրաւորները, զատ զատ կը դարմանուին իրենց յատուկ յարկաբաժիններու մէջ, իսկ մայրապետը որ զանոնք դարմանելու պաշտօն ունի, խեղճը չգիտեր թէ ինքն ալ տեսակ մը հիւանդ է, տեսակ մը խելագար, որ հող կը մնայ դարմանուելու, ապախարելու համար : Մայրապետին դեղը աղօթքն է, անոյ միայն կրնայ բժշկուիլ : (Քիչ մը կը կենայ, աչքերը վեր կը վերցնէ եւ կրկին կսկսի խօսիլ) :

Թէ ի՛նչպէս եղաւ որ մայրապետ եղայ . . . քանի որ մայրապետը մայրապետ չի ծնիր, վերջէն կըլլայ ըսի քիչ մը առաջ, չէ՞ք հետաքրքրուիր, չէ՞ք ուղեր հասկնալ թէ ձեր աղախինը ի՛նչպէս գլուխը անցուց սա ճերմակ պօնէն և մէջքն ի վար կախեց օճի պէս երկայն համրիչը . . . ինչպէ՞ս . . . : (Քիչ մը կը կենայ եւ չորս դիւ կը նայի) : Խօսո՞ղ, հարցնո՞ղ, հետաքրքրուող չիկա՞յ . . . պաա՛վօ, ըսել է ձենէ և ոչ մէկը կը փափաքի տեղեկա-

նալ իմ քսամներ զաղտնիքիս, որուն զոհը . . . հո՛ս ձեր տալեւ կը կենայ . . . ոչ ոք հէ՛ . . . :

Լա՛ւ, ուրեմն պատմեմ, յայտնեմ մտիկ ըրէք, որպէս զի փորձառութիւնը զձեզ յորձանքէ փորձանք չի տանի :

Գիտնալանի մը աղջիկն եմ՝ եռեսուն երկու տարեկան, մայրս տղայ տարիքիս եմ կորսնցուցած, աղգականներս՝ որոնք են չեմ գիտեր, ոչ հիմա և ոչ ալ — հէն ուժիմի օրով պիտի ըսէի, այնքան վարժուած է բերանը որ այդ բառը կրկնելու — այո՛ և ոչ ալ պղտիկ տղայ տարիքիս : Տասներկու տարեկանէս տան տիրուհի եղած եմ, և խնամած՝ հայրս, որ օրը վեց ժամ քնանալու համար տուն կուգար, օրուան միւս ժամերը առանձին, մինակուկ կեցած եմ տանը մէջ, կերակուրի և տան կառավարութեանց պարապելով :

Հայրս, որուն ինչ եղած ըլլալը, ողջ կամ մեռած ըլլալը չեմ գիտեր հիմա, առաւօտուն կանուխ տունէն կը մեկնէր, գիշերուան կիսուն դառնալու համար :

Տարիները՝ ձիւնէ գնդակի պէս կեանքիս վրայ կը բարդուէին, ու ես լեռան վայրի ծաղիկի մը պէս աբեւին ու անձրեւին տակ կը մեծնայի, կը զարգանայի ֆիզիքապէս, բայց կըթուրէին և ուսում բոլորովին անծանօթ բառեր էին ինձ համար :

Հայրս, տանը հացը և վարձքը հազիւ կրնար յայթայթել, ուր մնաց իմ դպրոցական ծախքս հոգալը : Հօրս և իմ մէջս չորացած, ցամքած էր որդիական և ծնողական սէրը, անիկայ սպասուհիի մը տեղ դրած էր զիս, ու ես զինքը բարոսն կըմբռնէի : Իրիկունները, մանաւանդ ձմեռ գիշերները երբ գործէն դառնար, իմ պարտքս էր, ձեխտո ոտնամանները քաշել հանել, ինչպէս նաեւ դուլպանները և միշտ պատրաստ տաք ջրով

լուալ իր սառած ոտքերը, հանուեցնել գիշերնոցը հագ-
ցնել, և ափսեով մը կերակուրը մօտը դնել, որպէս զի
ուտէ, հազար և մէկ դիտողութիւններ տեղացնելով
զլիսուս, դիտողութիւններ՝ որոնց պատասխանատու չէի
կրնար ըլլալ իմ անվորձ տարիքիս մէջ անշուշտ:

Ախ... վէպ չէ ինչ որ կը պատմեմ ձեզ սիրելիք,
ոչ ալ չիմծու, այլ ապրած կեանքի իրական պատկերներ
են ասոնք, որոնց վրայ կարժէ պահ մը ծանրանալ ու
մտածել:

Կիրակիները երբ կանուխ կոնթինալի առանին գոր-
ծերովս զբաղելու, հոգիս կը թռուռաւոր, սիրտս կը սեղ-
մուէր, կը հատնէի, ի տես տարեկից օրիորդներու, ո-
րոնք աղօթագիրքներին ձեռքերնին՝ եկեղեցի կ'երթային,
մաքուր ու նոր հագուստները կանակնին, որոնց ետեւէն
տանտիկլին մայրեւնին կը քալէր զաւկի սէրը սրտին մէջ,
ինչպէս նաեւ ուրախութիւնը աչքերուն: Ասոնք կեր-
թային Աստուծոյ առջեւ երկու ծունդ աղօթք ընելու,
և յայտնելու իրենց երախտագիտութիւնը երկնաւորին,
որ իր ձեռքը դրած էր վրանին, մինչ ես, ոչ իսկ կոշիկ
ունէի դուրս ելլալու, և ոչ ալ պատմաբէշ մը սրունդ-
ներս պարտկելու համար: (Գրպանեմ քաւիկնակը կը
հանեմ եւ աչեւուն կը ցանի):

Գիշերները ստիպուած ըլլալով սպասել հօրս անկո-
ղին մտնելուն, անմիջապէս պատուհանին առջեւ կեր-
թայի նստիլ և դիտել ձմրան մութ և ամրան աստեղա-
զարդ երկինքը, արտասուել և ողբալ սեւ բաղդս որ չեմ
գիտեր ի՞նչ, և ո՞ր յանցանքիս համար զիս կը պատժէր
անգթօրէն:

Գինեւունը որ մեր դէմն էր քիչ հեռուն, միշտ լե-
ցուն արփեցողներու ստոր դասակարգով մը, իրենց ան-
տանելի գոռում գոչումներովը, անխմանալի հայհուհնե-

րովը և լալիւրը երգերովը կարծես ըսել ուղէին «խնդ-
աղջիկ, ի՞նչ է կեանքը, եթէ ոչ՝ սին ու պատիր պատ-
կերներու շարք մը, որ մարդուս աչքերուն առջեւէն
կանցնի, մերթ ժպիտ և յաճախ արցունք դնելով անոնց
մէջ»:

Ու ժամերով կը դիտէի կը լսէի այդ խել խօլ կեան-
քին յարափոփոխ անցքերը, մինչեւ որ քունս յաղթելով
ամէնուն՝ իյնայի բարձիկիս վրայ, շատ հեղ առանց ան-
կողին մտնելու:

Ախ... ինչ դառն է ապրիլ առանց մօր մը գուր-
գուրոտ թեւերուն, ձենէ ոչ ոք գիտէ այս դառն պա-
րագան, թերեւս հազարէն մէկը երկուքը հազիւ վիճա-
կակից եղած կրնան ըլլալ ինծի: Առանց մօր մը հսկո-
ղութան, եթէ մարդ հրեշտակ ալ ըլլայ, դարձեալ
տեղի կուտայ և սատանան իր յաղթանակը կը տանի,
լքելով ենթական, գետնագարը զգուանքներու մեղքե-
րու մէջ, ահա դո՛ւր (իմգիմք կը ցուցնեմ):

Ալ բաւական է կարծեմ, որչափ խորհրդածեցինք,
հիմա, պատմեմք բուն իսկ պատճառը, որով գլուխս
ձերմակ և կռնակս ալ սեւ անցուած է:

Տասն և չորս տարիքիս մէջ, գինեպանի մը զաւա-
կուն էի, որը աննեցուկ, ինչպէս քիչ մը առաջ ըսի, տա-
նը տիրուհին, մէկը չիկար որպէս զի դիտողութիւն մը
ընէր իմ ծուռ կամ չիտակ ընթացքիս: Խնդրեմ պըզ-
տիկները դուրս հանեցէք, որպէս զի կարող ըլլամ
պատմութիւնս շարունակել իր իրական փուլերուն մէջ:
(Գիշ մը կը կենայ, որպէս զի սալօնին մեջ պզտիկները
դուրս ելլեն):

Ամէնքդ ալ գիտէք ազնուունի քոյրերս, թէ սէր
օձը ճիշդ այդ տարիքին կարթնայ և իր նախնական
թեթեւ խայթոցներովը կը հրահրէ, կը վառէ սրտերը:

Ահա իմա ալ ճիշդ այդպէս եղաւ: Տակաւ կը դգայիլէ աչքիս ամէն տեսածը մի եւ նոյն աղդեցութիւնը չէր ընէր վրաս, պատկերներ կը տեսնայի, անցքեր կը դիտէի որոնք բան մը չէին ըսէր ինծի, և չէի հետաքրքրուէր, և անդին կարգ մը պատկերներ, դէմքեր ալ կը տեսնէի, որոնց հանդէպ անտարբեր չէի կրնար մնալ, կը ցնցուէի, կը բռնկէի, և ամբողջ կազմովս կը փոխուէի առանց գիտնալու թէ ինչո՞ւ...: Մեր տանը առջեւէն շատ մը մարդիկ կանցնէին, ոմանց անտարբեր կը գըտնուէի, և ոմանց հետեւէն կը նայէի, մինչեւ փողոցի անկիւնը, և սիրտս բը՛ք մը կըլլար, առանց գիտնալու թէ ինչո՞ւ...: Շատ մը երիտասարդներ կը տեսնէի փողոցին մէջ, որոնք առանց ինծի նայելու՝ հոս հոն, աջ ու ձախ կը դիմէին, ու ես իրենցմէ մէկը անիրն կը նայէի և ակամայ աչքերս վրանին կը մնար, մինչեւ որ կորսնցնէի զիրենք, առանց զգալու և գիտնալու թէ ինչո՞ւ...:

Այս վիճակիս մէջ մնացի ամբողջ տարի մը, ու ես որ բնաւ չէի գիտէր թէ ի՞նչ ըսել է քուսկիբը, անդգամ լաբար սկսած էի հայելիին դէմն անցնիլ օրն ի բուն, և որուն համար շատ անգամ ծեծ ալ կուտէի հօրմէս, առանին զբաղումներս ետ ձգած ըլլալուս համար: Մազերըս, դէմքս, հագուստներս, գուլպաներս նախկին օրը լիւսիւթիւնը չունէին ալ, մեծ խնամք կը տանէի կոկիկ, մաքուր, մանաւանդ աղուոր երեւնալու համար, առանց գիտնալու թէ՛ ինչո՞ւ...:

Երբ փողոցի դուռը կը կենայի իրիկունները, շատեր կանցնէին մօտէս, բայց անցնողներուն մէջ մէկ երկուքին հանդէպ կը կարմրէի, տաք արիւն մը գլուխս կը խուժէր, և որ անմիջապէս կը փախչէր, տեղի տալով մեռելական դալկութեան մը, միշտ առանց գիտնալու թէ՛ ինչո՞ւ...:

Վերջապէս բուտոայի ալ վարժուեցայ, սիրմէ ալ քաշեցի, կարմիր ալ քսեցի, կուրծքերս ալ թխեցի, քալուած քիս նոր հով նոր ձեւ տուի, և գեղեցիկ երևանալու համար ոլինչ խնայեցի, այս անգամ գիտակցանալով հիտէի թէ... ինչո՞ւ:

Բար որովհետեւ գիտէի թէ... ինչո՞ւ:
Հօրս գալէն առաջ, ալ սովորութիւն ըրած էի հագնուիլ շքուիլ և աթոռով մը տանը դուռը նստիլ մինչեւ գիշերուան յառաջացեալ ժամերուն, անպախ, անվրդով, ոչ գալիքին գիտակցութեամբ և ոչ ալ ըլլալիքին:

Ա՛խ... մ'ամօթէք, դուք ամէնքդ ալ այդ դժնդակ, այդ վախու տարիները անցուցած էք, բայց միշտ սաստող, զսպող մօր մը շանթիչ աչքերուն և վերկարար թեւերուն տակ, մինչ ես, վրաս նայող՝ ցերեկը արեւը ունէի և գիշերը՝ խաւարը՝ քստմնելի մութը միայն:

Նիքօլին... (այս անունը արտասանած միջոցին կը ցնցուի եւ երկու ձեռքերը իրար բերելով կուրծքին կը օսնի եւ վեր կը նայի աղետահալու ձեւով մը): Յոյն քանդակարտի մը աղան, ամէն օր առաւօտ իրիկուն վաճառականի մը աղան էր, ամէն օր առաւօտ իրիկուն մեր տունէն կ'անցնէր վեր նայելով, ժպտելով, քաշող, սատկցնող աչքերը վրաս ձգելով: Շիք, բառին կատարեալ առումովը, հարուստ, երիտասարդ և ազնուական: Ա՛խ... ազնուական, այո՛, ազնուական ալ...:

Առաւօտները խենդի պէս, ինչպէս և իրիկունները կը վազէի դուռը, անոր մէկ ժպիտին, մէկ նայուածքին, մէկ խօսքին արժանանալու համար և անգամ մը որ անանցնէր իր սովորական անուշ նայուածքը ձգելով վրաս, ա՛լ սոխակին պէս խօսուն և թիթիռնիկին պէս թիթիկըլայի և սիրով կը տանէի այն բոլոր առանին գործերը որոնք հոսիկու ձեռքերու կը կարօտէին:

Ա՛խ Նիքօլին... այդ անունը արտասանած ժամանակս ոտից ցլուլուի կը ցնցուէի, և երբ մտքէս անց-

Այն անուշ և երազոտ քուն մը զիս կը թմրեցնէր փայտ
մը և արքայութեան կեդրոնը կը գտնէի ես զիս:

Երկուքս ալ բռնուած էինք իրարու, խօսք չէր:

Իրիկուն մը ուշ ատեն երբ մութը լաւ մը ստուեր
րած էր չորս դին և թէ տեղատարափ անձրեւ մը թոյլ
չէր տար թաղեցիներուն ստէպ անցնիլ փողոցէն, ես
նորէն դրան առջեւ իրեն կըսպասէի անձկանօք: Հե-
ռուէն սիկառ մը կածկտաց և ստուեր մը արագ ա-
րագ դէպի մեր տան կողմը սկսաւ յառաջանալ: Նիքո-
լին էր, իրիկուն այդ ժամուն, ա՛ն մինակ, անգամ մը
կեզար կ'անցնէր մենէ զիս տեսնելու, զէթ աչքով առ-
նելու համար կարօտը սիրոյն զոր կը տածէր ինձ հան-
դէպ: Անձրեւը կը տեղար ուժգին, մինչ ես դրանը ներսի
կողմը ձեռքերս կուրծքիս կեցած էի... անոր համար
անոր սիրոյն: Մէկ վայրկեան նիքոլի հասաւ մեր տան
մօտ, և փոխանակ անցնիլ երթալու, յանկարծ կանգ ա-
ռաւ մօտս...: Անուշ յոյզ մը անցաւ երակներէս...
նուազիլս բան մը ըսել չէր, նիքոլին, որուն մէկ նայ-
ուածքէն կը շանթահարուէի, հիմա քովս կը գտնուէր,
մօտս, հազիւ դիզ մը բաց:

Օրիորդ, ըսաւ ան մեղրանուշ շեշտ մը դնելով
ձայնին մէջ, Օրիորդ, երկար բացատրութիւն հարկ չեմ
տեսնէր, զգացումներու համապատասխան՝ և կարելի է
քիչ մ'ալ աւելի կրելնիդ կռահած եմ տեսնէ մը ի վեր...
մէկ բառով, կուզէ՞ք, կը փափաքի՞ք երջանիկ ըլլալ...:
Պատասխան մը տուէ՞ք նոյն իսկ սա մութ երկիրքին վը-
կայութեան ներքեւ: Զձեզ երջանիկ ընելու համար ա-
մէն բան պատրաստած եմ, կեանքս ձեր մէկ պատաս-
խանէն կախում ունի, կեանքս կամ դերեզման, երջան-
կութիւն կամ մահ, երկուքին մէկը...:

Կարծեցի պահ մը թէ մօրէ մերկ, սառնարանի մը

խորը կը գտնուիմ... այնպէս սկսայ դողալ առանց կա-
րենալու նոյն իսկ շունչ մը առնել, դամուած մնացի իր
դէմ աչքաբաց մեռելի մը պէս, որ նոր փշած է հոգին:
— Խօսք, հաւատարմութիւն... չնորհ, ըսաւ ան,

երբ տեսաւ թէ ամօթէս չէի կրնար նոյն իսկ ժպիտ մը
փոխանակել իր այնքան տաք և վճռական առաջարկու-
թեան, խօսեցէք աւելցուց նիքոլին, խօսեցէք, որովհե-
տեւ ձեր ճակատագիրը, ձեր մէկ խօսքէն պիտի վճռուի...

Իր խօսքերը և թրթռուն ձայնը մեղեդիի մը պէս
կը հնչէին ականջիս, աչքիս առջեւ գրախտ, դժողք, եր-
կուքը մէկ կը բացուէին և ինծի կը մնար ընտրութիւնը
ատոնցմէ միոյն մէջ նետուելու համար: Անապատի մերկի-
ները, ովկիանոսներու փոթորիկները բան մը չէին արժէք
անոր քով՝ որ գտնկիս մէջ կ'անցնէր այդ պահուն, մէկը,
անծանօթ ձեռք մը թեւէս բռնած կամ զիս գերեզմա-
նէն դուրս կը քաշէր և կամ երկնից եօթերորդ խաւե-
րը կը բարձրացնէր...: Ո՛րն էր, ի՞նչ պէտք էր որ ընէի,
ինչ պատասխան պէտք էր տալ անակնկալ ու վճռա-
կան այդ հարցին, ի՞նչ...:

Թաւիշի պէս նուրբ ու փափուկ ձեռք մը իմիննե-
րուս հալիւ զգացի, թեթեւ սեղմում մը յոյզէ յոյզ տա-
րաւ զիս, ու մինչ յապուշ կրթած իր վառ աչքերուն
մէջ կը նայէի, որոնցմէ սէր դուրս կուգար, աւելցուց՝

— Վաղը իրիկուն հոս այս ժամուն պատրաստ պի-
տի ըլլաք, զձեզ պիտի ազատեմ այլեւս, դուք մեր
տունին հարսը պիտի ըլլաք, ծառաներ, կռքեր պիտի
ունենաք ձեր տրամադրութեան տակ, և այս քսանեւորս
ժամուան մէջ, իրաւ հիմա երազ մը ձեզ համար, բայց
վաղը իրականութիւնն իսկ պիտի ըլլայ: Մտածելու պէտք
չունիք, անձնասպանութեան սոսկալին պիտի ըրած ըլլաք
երբ հոս չի գտնուիք վաղուան այս ժամուն...: Հետո

պիտի դաք, հետո պիտի ըլլաք, և յաւէտ երջանիկ :
Այս խօսքերէն վերջը, թեթեւ համբոյր մը տուաւ
աջ ձեռքիս, տաք շրթներ թրթռացին մորթիս վրայ...
մահը աչքիս դիմացը ցցուեցաւ դողցես այդ պահուն,
սարսուացի, դողացի և պահ մը աչքերս մթադնեցան,
ու երբ սթափեցայ, երազի մը և իրականութեան պատ-
րանքին մէջ՝ ոչ ոք կար դէմս :

Անձրեւը ալ աւելի սառտիկ սկսած էր տեղալ երբ
քաշուեցայ սենեակ ու ինկայ բազմոցին վրայ յոյզի և
արցունքներու մէջ, առանց դիտնալու ընկիւքս, խելա-
ցնոր վիճակ մը ուր մնացի մինչեւ այն՝ ատեն երբ հայրս
եկաւ դուռը զարնել գիշերուան կիսուն մօտ ըստ սովո-
րականին :

Այդ պայմանադրեալ քսանեւորս ժամերը ինչպէս
անցան... չէք կրնար երեւակայել, այլ միայն ես գի-
տեմ թէ ինչ խղճի խայթերով, ինչ հոգեկան տանջանք-
ներով անցուցի : Մէկ կողմէն սէրս միւս կողմէն իմ
խղճալի կեանքիս փոփոխութիւնը, երկուքը մէկ կը
մօրակէին կարծես ժամ առաջ նետուելու դուրս, ան-
դունդը կամ դրախտը :

Հետեւեալ օրը ճակատագիրս վճռուած էր : Երե-
կոյին ուշ ատեն երբ մութցաւ, սենեակս առանձնացայ,
առի սիրելի մօրկանս լուսանկարը, ծունցի եկայ անոր
առջեւ, արցունքոտ աչքերով ներողութիւն խնդրեցի
իրմէ՝ ակամայ բաժնուելուս համար րոյնէս, համբուրեցի,
կրկին համբուրեցի, լացի, ողբացի այն կեանքին վրայ
զոր նոր պիտի սկսէի ու երբ տեսայ թէ ժամանակը ան-
ցած է և մութն ալ լաւ մը կոխած, թեթեւ շալ մը
գլուխս առած, փողոցին դրան մօտեցայ : Հեռուէն սի-
կառը կրկին սկսաւ կածկլտալ : Նիքօլին էր, վագրի մը
պէս վրաս յարձակեցաւ երբ զիս կազմ ու պատրաստ

դրան մօտ գտաւ, քաշեց թեւերէս, լուռ անխօս տասը
քայլ առինք փողոցին երկայնքը և հասանք գոց կառքի
մը մօտ, որուն կառապանը տեղէն ցատկելով անմիջա-
պէս բացաւ դուռը ու մենք երկուքս ներս մտանք,
դուռը գոցուեցաւ և ձիերը քառասմբակ սկսան սուրալ
մութին մէջ. ո՛ւր, չէի գիտեր :

Ալ անձիս տէրը չէի, ծախուած պուպրիկ մը դար-
ձած էի Նիքօլին քով որուն կը պարտէի կեանքս, ա-
պագաս :

Ասիկայ մեղքիս առաջին վարագոյրն էր :

Այնքան կորսնցուցեր եմ ես զիս որ չեմ գիտեր որ-
չափ տեւեց մեր այդ գիշերային ճամբորդութիւնը, դո-
ղերու, սիրտհատնուծի վերջապէս կէս մեռել ճամբոր-
դութիւն մը որ չէք կրնար երեւակայել ինչ չարչրկող,
ինչ հատցնող վայրկեաններ անցնել տուաւ ինձ :

Կառքին մէջ Նիքօլին, անուշ և քաղցր փաղաքը-
շանքներով հանդարտեցնել կը ջանար զիս ձեռքս իրեն-
ներուն մէջ առած, մերթ համբոյրներով ու մերթ թե-
թեւ սեղմումներով սիրտս կառնէի : Կուրծքս փոթոր-
կայոյզ ծովուն պէս կ'ալեկոծուէր, և այն վայրկեաննե-
րուն՝ ուր զղջումի գալով պահ մը կառքէն դուրս նետ-
ուելով, կրկին իմ խրճիթս դառնալ ու հօրս կերակուրը
պատրաստել կուզէի, յանկարծ բռնուն սէրը իր երկաթ
կառքերը վրաս դնելով կարծես կը կապկապէր զիս, կը
բռնէր և ականջիս ձայն մը միշտ կը փսփսար « սէրը
բռնէր և ականջիս ձայն մը միշտ կը փսփսար » :
Ե զոր պիտի ճաշակես և համոզուիս ... » :

Յանկարծ կառքը կեցաւ. կառապանը բացաւ դու-
ռը ու մենք վար իջնելով դէմերիս բաց գտանք տան
մը դուռը որուն առջեւ ծերուկ կին մը ցուրտէն թեւերը
խաչաձեւ կուրծքին վրայ՝ զմեզ ժպտուն դիմօք ներս

ո՞վ էի և ի՞նչ բան ունէի գիշերուան այդ պահուն։ Արցունքոտ աչքերով վզին պլլուեցայ և ըսի, քո՛յր, գերեզման յը փնտռելու ելած եմ, ժարմինս պարտկելու համար...։ Ու ան՝ գթութեան հրեշտակը, ձեռքէս բռնելով ըսաւ. «Եկուր աղջիկս եկուր, մեր գտնուած տեղը ինձ և քեզ պէսներուն թէ քաւարանը և թէ գերեզմանն է...։

Առաւօտուն այս հագուստները կոնակս քնցուցին, և անկէ ի վեր կ'ապաշխարհեմ ու կը քաւեմ մեղքս, սիրոյ մեղքը։

(Լալով կը բաժնուի)։

Բ Ե Լ. Մ Ե Լ

Զինական խաղ մը։

Երբ ձիւնը կը պատէ չորս դին և աղաք՝ նոյն իսկ մեծերու համար խօսելով, չեն կրնար բաց օդեայ վայրէտու մէջ անցնել իրենց տաղտուկը, Զինացիները հնարած են սալօնի սիրուն և շիւք զբօսանք մը, որ անա։

Աչք-կապուկը ամէն քող գիտէք, բայց չինական աչք-կապուկը բոլորովին տարբեր է մեր գիտցածէն։ Չինական աչք-կապուկին մէջ աչք կապել չիկայ, ուրկէ տեսակ տեսակ վտանգներ կրնան պատահիլ, այլ բաց քող կը կատարուի ան հետեւեալ կերպով։

Սրահի մը մէկ կողմը ճերմակ մաքուր սաւան մը կը նեն վարագոյրի պէս, և այդ սաւանին ետին երկու խում կը վառի։ Խաղացողներէն ան՝ որուն աչքը պիտի ապէին, բաց աչքով սաւանին ետին մոմին հակառակ կողմը կը կենայ, և սիւս ընկերները կարգաւ սաւանին տեւէն կանցնին տեսակ տեսակ ձեւեր առնելով, որոնք զի մանան ի ճանչնայ զիրենք։ Մանան, զիրենք խօսելով երբ ո՛ր եւ է մէկ ընկերօջը նմանցնէ, բարձրաւայն պէտք է անոր անունը տայ և պոռայ, եթէ գրեալ խաղը կը շարունակուի ճանչցուողը իր տեղը անցնելով։

Այս սիրուն և հետաքրքրական խաղը կրնայ շատ իւրաւ փորձուիլ, քանի որ խաղը մոմով կրնայ կատարուիլ, որ կրկնապէս հեռու է ո՛ր եւ է վտանգ մը սպառնալէ։

Լս.	Օր.	ՔԵԱՆՈՒՆԻ ԷՎՎ. ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ		Տսվ.	Փարսվ.
		ՕՐ 31	ՁԻՒԼԶԻՃՃԷ ՕՐ 29		
14	1	ԳԵ. Սրբոցն Յակովբայ և Իրաւարաւոյ վկայիցն : ՏՃ. ԶիւլիսիճՃԷ (օր 29) :		1	77
15	2	ԳԵ. Պաճք :		2	78
16	3	ԵԵ. Սրբոց Հարցն Եգիպտացոց Պօղոսի, Պօղայ, Մա- կարի, Եւագրի, Յովհաննու գրեցւոյն, Յովհաննու կարճասակին, Նեղոսի, Արսէնի, Սիսիանու, Դա- նիելի, Սրապիոնի, Մակարիոսի, Պիմէնի և այլոց սրբ- ոց Հարց :		3	79
17	4	ՈՒՐ. Պաճք : Տոմ Բաղոց (օր 30) :		4	80
18	5	ԵՐ. Սրբոց Նիկողայոսի և Դրիգորի սրանչեղադարձ Հայրապետացն և Միւռնոյ եպիսկոպոսին :		5	81
19	6	ՆԻՐ. Դ. Յիսնակաց : Բարեկ. պահոց Սրբոցն Յակովբայ : Յն* Նիկողայոսի Հայրապ. պաշտօնական Նաւապարացի Տօն Անուանն Նիկոլա Բ. Կայսեր Ռուսիոյ		6	82
20	7	ԲԵ. Պաճք : Սրբոցն Մինասայ, Երմոգինայ, Դրաբոսի, և Կամաւոր աղբատացն Յովհաննու և Ալեքսիանոսի : Ս. Առ. Բռ. Ժամ 11, ռուպէ 12, Հոգմ եւ անծրել		7	83
21	8	ԳԵ. Պաճք : Սրբոցն Կուռնէրիոսի Հարիւրապետին և Շմուռնի աղգականին Բա. Ի. և Պօղիկարպոսի Հայրա- պետին Զմիւռնիոյ. և վկայիցն՝ որք ընդ նմ կատա- րեցան : Լտ. Թովմայի առաքելոյն :		8	84
22	9	ՆԻՐ. Պաճք : Յղութիւն Ս. Աստուածածնի յԱննայէ : Յայսմ. Բաղոց (օր 30) : Զմեռնամուտ և արեւադարձ այծեղմեր, ցերեկն սկսանի երկարել և գիշերն կար- ճանայ : Յն* Յղութիւն Ս. Աստուածածնի յԱննայէ : ՏՃ. Արեֆէ : Էվիէի արպան, որ է սկիզբն քառա- սուն աւուրց առաջնոյ մասին ձմերան, որ կոչի Գարա ԳԲԸ. Զեմէրերի : Կրն տեծելմիւ փութումնաւոր : © Յիւլիոսիւն Ժամ 21, ռուպէ 45 ՏՃ. Պուրնի ձէթի		9	85
23	10	ԵԵ. Պաճք : Սրբոցն Եւստաւատիոսի, Օքսենտիոսի, Եւ- գենիոսի, Ովրեստեսի և Մարգարիտի : ՏՃ. Գուրպան պոյրամբ, աւուրս չորս :		10	86
24	11	ՈՒՐ. Պաճք :		11	87
25	12	ԵՐ. Սրբոցն Յակովբայ Մծնայ Հայրապետին, Մարու- քէի ճգնաւորին և Մելիտոսի եպիսկոպոսին, Յն* Սպի- րիդանի եպիսկոպոսին : Լտ* Ծնունդ Բրիտանի :		12	88
26	13	ՆԻՐ. Դ. Յիսնակաց : Լտ. Ստեփաննոսի Նախավկային : Տար. Յննդ. Եփիմու Ա. Թագ. Յունաստանի. 1845		13	89
27	14	ԲԵ. Սրբոց Հայրապետացն Իգնատիոսի և Ագգէի. և Մարութայի եպիսկոպոսին : ՀԱՐՍԱՆԻՔ : © Լր. Լս. Ժամ 6, ռուպէ 54, Զիւնաքեր աւուրք		14	90

Լս.	Օր.	ՔԵԱՆՈՒՆԻ ԷՎՎ. ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ		Տսվ.	Փարսվ.
		ՕՐ 31	ՁԻՒԼԶԻՃՃԷ ՕՐ 29		
28	15	ԳԵ. Սրբոցն Թէոպոմպայ եպիսկոպոսին, և Թէոֆիլայ վկային. և չորեք զնուաւորացն Բաստի, Եւսեբի, Եւ- տիքի և Բասիլիդէայ : Լա. Մանկանցն Բեթղէհէմի :		15	91
29	16	ԳԵ. Պաճք : Ա. Արամ (օր 30) :		16	92
30	17	ԵԵ. Սրբոց Կուսանացն Ինդոսի և Դոմնայի, և Դղերի- կոսի քահանային, և Երկուց բիւրուցն :		17	93
31	18	ՈՒՐ. Պաճք :		18	94
1	19	ԵՐ. Նախավկայ և Ի Բրիտանո Հաւատացեալ անգրա- նիկ թագաւորին Սրբոյն Արգարու : Լտ. Յունուար և տարեմուտ 1910 Թուականի նոր տոմարին :		19	95
2	20	ՆԻՐ. Ե. Յիսնակաց :		20	96
3	21	ԲԵ. Սրբոց քահանայիցն Աբրահամ և Խորենայ. և Անարծաթ բժշկացն Կողմայի և Դամիանոսի : ՀԱՐՍ :		21	97
4	22	ԳԵ. Սրբոցն Աստուածաբարդ վկային : © Վր. Բռ. Ժամ 00, ռուպէ 5, Խառնակ օր :		22	98
5	23	ԳԵ. Պաճք :		23	99
6	24	ԵԵ. Սրբոցն Դաւթի մարգարէին և Յակոբայ առա- քելոյն : Յն* ճրագաւորց իննդեան : Լտ* Յայա. Տեառն :		24	100
7	25	ՈՒՐ. Պաճք : Յն* Իննուդ. Տեառն մերոյ. և ուտիք է նոցա մինչեւ Ի չորս Յունուարի :		25	101
8	26	ԵՐ. Սրբոցն Ստեփաննոսի Նախատարկուապին և առա- ջին մարտիրոսին : Յն* Բ. օր իննդեան, և տօն Ս. Աստուածածնի :		26	102
9	27	ՆԻՐ. Զ Յիսնակաց : Յն* Գ. օր իննդեան և Ստե- փաննոսի Նախավկային : Տար. Գան. Մուհամմէտ Ալի Շահին՝ Պարսից. 1906		27	103
10	28	ԲԵ. Սրբոց առաքելոցն Պետրոսի և Պօղոսի :		28	104
11	29	ԳԵ. Սրբոց որդւոցն որոտման Յակովբայ առաքելոյն և Յովհաննու աւետարանչին : Բարեկենդան պահոց Իննդեան : Հր. Սէրաթ (օր 30) : © Ին. Լս. Ժամ 21, ռուպէ 30 Մրկայոյց հողմունք		29	105
12	30	ԳԵ. Ա. օր պահոց իննդեան : ՏՃ. Մուհաբբէմ (օր 30). և տարեմուտ 1328 Թուականին Հիճրէթին :		30	106
13	31	ԵԵ. Բ. օր պահոց իննդեան :		31	107

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐԸ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

Սահմանադրական թուրքիա, սահմանադրական կառավարութիւն, սահմանադրական ժողովուրդը և ... սահմանադրական օրիորդը :

Թուրք տասնեւմէկի յեղաշրջումը, քաջարի բանակին հեռագիրը՝ միայն քաղաքական ժանգոտ չլիթաները չի խորտակեց. ընտանեկան խաւարամիտ լուծին տակ փառող հայ օրիորդներն ալ գտան իրենց աղատութիւնը և հիմնովին փոխուեցաւ իրենց ապրելու կերպը :

Հին ուժիմը՝ միայն Սառային, Պապը Ալիին, Ոսթիկանական նախարարութեան պաշտօնատեղին իր աւերիչ բռնութիւնը չէր գործէր, տուներու, տանիքներու տակ ընտանեկան շրջանակներու մէջ ալ այդ սարսուղդեցիկ լուծը կը տիրապետէր և իր ճիրաններուն տակ կ'ընկճէր, կը նսեմացնէր կը փտտեցնէր վարդ կոկոնները օրիորդները ըսել կուղեմ, որոնք ստրուկի մը պէս կը մնային անմիտ և խիստ ծնողաց հսկողութեան ներքեւ, անգիտակալ խաբարի վայելքներուն և անուշութիւններուն որոնց էն գլխուտրն է՝ ամուսնութիւնը :

Աղջիկ մը, հին ուժիմի օրով, դատապարտուած էր գլուխ ծռել ծնողացը առջեւ, օրն ի բուն աշխատիլ առնին գործերով, և ներեալ չէր իրեն ո եւ է գաղափար յայտնելու այս կամ այն աղուն վրայ երբ խնդիրը ամուսնութեան շուրջ դառնար : Պարզապէս հեկապիդ կը պոռային երեսին ու ան տեղի կուտար լռելով :

Եթէ ոչ ամէնքը, գէթ մեծամասնութիւնը մեր հայ աղջիկներուն ապուշի պէս կը մեծնային, կուլ և սար-

սախ, հեռու իմացական զարգացումէ, հեռու ազատ գաղափարներէ, մտքերնին թափուր խաւար մը պատած էր կարծես և անբան կեղծանիներու պէս կ'ապրէին անոնք ծնողական անտանելի խստութեանց նշաւակ :

Մեր երիտասարդները թող երբէք չի գանգատին հին ուժիմի օրով քաշած, տուժած և չարչարուած ըլլալուն համար բռնակալութեան երեսէն, առկին իրենց քոյրերը նոյն բաները, նոյն դժուարութիւններուն և նոյն տանջանքներուն ենթարկուած էին ընտանեկան յարկին տակ և այս օր եթէ հայ երիտասարդը իր աղատութիւնը կ'երգէ, հայ օրիորդն ալ ոչ նուազ իրաւունք կուտայ ինքզինքին խրախճանական ցոյցերով ողջունել իր ալ աղատութիւնը անմիտ ծնողաց բռնակալութիւնէն :

Յնծայ հայ աղջիկ, Յնծայ և ուրախ լեր յայտնեալ, զի ծնողական բռնապետութիւն կոխեցեր և զխստութիւն իսպառ վտարեցեր :

Մեր հայ աղջիկները երանի կուտային Հօմ Գօլհիճի իրենց սեռակից ընկերուհիներուն որոնք շատ մը առաւելութիւններ կը վայելէին և որոց հանդէպ մէկը չէր կրնար ո՛ր և է դիտողութիւն ընել, որովհետեւ անոնք անդլիական կրթութիւն առած էին, ազատ էին անոնք իրենց նիստ ու կացին, խօսքին և դատողութեան մէջ, անոնք տեսակ մը առանձնաշնորհաւոր էին մարդկային ընկերութեան մէջ և որոց մասին ո եւ է բերան չէր կըրնար լարուիր խճճելու իրենց մէկ արարքը այպանելու բամբասելու : Անոնք՝ Հօմ Գօլհիճի աշակերտուհիներն էին և անոնց տրուած էր վայելել հասուկ աղջկան մը բոլոր առաւելութիւնները, անոնք միայն կրնային միտաբան կիանք մը վարել ըստ կամաց, առանց լսելու ո՛ր և է դիտողութիւն դուրսէն կամ ներսէն ուրիշ ալ ըլլար : Առանձին պոռոյտներ, tête à tête տեսակցութիւն,

— Սահմանադրութիւնը պիտի կրնայ արդեօք ձեր սեռին ալ օգտակար ըլլալ...:

— Ատոր տարակոյս ունիք...: Սահմանադրութիւնը որ ազատութիւն ըսել է և անձնիւր իրաւանց պաշտպանութիւն, անշուշտ մեղ համար ալ իր խել մը օգտակարութիւնները պիտի ունենայ, որոցմէ զուրկ էինք մենք օրիորդներս: Ամէն առաւելութիւն ձերն էր առաջ և պատիւը մենէ անոնց՝ որոնք ամուսնացած էին, ու մենք օրիորդներս մանկապարտէզի խէղճներուն պէս կարեւորութենէ զուրկ էինք մնացած. նոյն իսկ մեր խօսուածքին և հազուատներուն վրայ կ'իշխէին, պատշաճը անպատշաճը իրենք կը տնօրինէին, վերջապէս զմեզ՝ հակառակ մեր յառաջացեալ տարիքին, պէպէի մը տեղ դնելով կը զրկէին այն բոլոր վայելքներէն որոց համար թէեւ ոտքերնիս գետին չէինք դարնէր, սակայն ի ներքուստ ցաւ կը դգայինք... հիմա...:

— Կը տեսնէք Օրիորդ, ըսի իրեն, թէ ամէն կողմ միբիկներ, ընկերութիւններ, ժողովներ կը կազմուին, կը խորհիք, կամ դիտաւորութիւն ունիք այդպիսի comité մ'ալ դուք՝ հասուկ օրիորդներդ կազմելու, պաշտպանելու համար ձեր իրաւունքները, օգտուելով սահմանադրութեան պարգեւած ազատութենէն:

— Կարելի՞ բան էր մեղ համար ետ մնալ և յապաղել այդ տեսակ հրահանգիչ և օգտաշատ ձեռնարկէ մը, այո՞ և նոյն իսկ մեր կանոնադրութիւնն և ծրագիրն անգամ պատրաստած ենք որ ահա, ըսելով քօնսօլին դարակէն կապոյտ ժանեակով կարուած տետրակ մը հանեց, որուն վրայ գրուած էր՝

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱԶԱՏ ՕՐԻՈՐԴՆԵՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ու շարունակեց սապէս՝

— Ինչպէս կը տեսնէք, ասիկայ մեր ընկերութեան կանոնադրութիւնն է, մեր ուղղեցոյցը, զոր պատրաստած ենք իրր հիմ գործածելու համար մեր սուրբայ գործառնութեանց մէջ: Կրնաք կարդալ:

Մաքուր թուղթի վրայ գեղեցիկ սեռին գեղեցկագոյն նուրբ գրովը գրուած տետրակ մ'էր, եւ որ կօչում ունէր բարձրացնել Հայ օրիորդներու պատիւը և արժանապատուութիւնը: Աօր ու սկսայ բէլ մէլ կարդալ, և ահա նոյնութեամբ կը ներկայացնեմ:

Ն Պ Ա Տ Ա Կ

« Սահմանադրական ազատ օրիարդաց ընկերութեան նպատակն է, բաժնաւ ծնողական և ազգականական գերիշխանութիւնը, և թոյլ չիտալ ո՛ր եւ է մըշտամտութեան այն բոլոր խնդիրներուն մէջ, որոնց պատասխանատուութիւնը մեղ կը պատկանի:

« Ազատ օրիորդաց ընկերութիւնը, իր նպատակին կը կցէ նաեւ օգնութիւն իր սեռակիցներուն, և ի պահանջել հարկին պայքար՝ ծնողական բռնակալութեան դէմ»:

Այլ չի շարունակեցի ընկերութեան նպատակը ծայրէ ի ծայր հասկնալու համար, քանի որ առաջին հատուածներէն իսկ կռահեցի թէ իրենց ծրագիրը և գաղափարները չափ գեղեցիկ, թէեւ քիչ մը խիզախ, սակայն անպատուաբեր բան մը չունէր իր մէջ, և կրնար իր օգտակարութիւնը ունենալ ապագային:

Տետրակին ուրիշ մէկ էջը բանալով՝ աւելի հետաքրքրաշարժ կանոնադրութիւն մը գտայ, որ ահա՝

Պ Ա Յ Մ Ա Ն Ն Ե Ր

1. — Սահմանադրական ազատ օրիորդաց ընկերութիւնը պայման կը դնէ երգնուլ, անվդար և գաղտնի

պահելու համար այն բոլոր ծրագրերն էր, որոնք հիմք կը կազմեն ընկերութեան, (ճիշտ ֆուսն մասնակցութեան) :

2. — Ո՛ր եւ է օրինորդ մը երբ ուզէ անդամակցիլ ընկերութեան, պարտի տաան և վեց տարեկանէն վար և քսան և հինգէն վեր չըլլալ :

3. — Ընկերութիւնը իր նիստը կը գումարէ չորսը-շարթի և շաբաթ օրերը, կէս զիշերէն մինչև արշալոյս առնապատահիքն տունը :

4. — Ընկերութեան մէն մի անդամունիւն պէտք է գիտնայ Հայերէն և Ֆրանսերէն անպատճառ, իսկ ուրիշ լեզուներու հմտութիւնը իրեն համար առաւելութիւն մը պիտի սեպուի :

5. — Երբեք ներելի չէ ճոխ թուալէթով ներկայա-նալ նիստերուն, բացարձակապէս արգելուած է բուռ-ռան և անուշահոտութիւնները eau de cologne-ն դառ :

6. — Ընկերութիւնը պատրաստ պիտի ունենայ թան-գարան մը ճոխ և այլադան, ուր ի մէջ այլոց պիտի գտնուին Զօլա, Քաթիլ Միկսէս, և այն բոլոր ֆրան-սացի հեղինակներուն գործերը, որոնք բաց զբաղանու-թիւնը մշակած են, իսկ հայերէն հեղինակներուն մէջ Յ. Ալիբարի գրուածքները : Օրաթերթ կարդալը խըս-տիւ արգելուած է, բաց ի ֆրանսերէն Ֆեմինաէն և Լիւաի Ֆրու-Ֆրուէն :

7. — Այն օրերդները՝ որոնք կազմով տկար և հի-ւանդոտ են, չեն կրնար անդամակցիլ ընկերութեան, բժշկի մը ռաբօը անհրաժեշտ է ընդունուելու համար :

8. — Անդամակցիլ ուղող Օրիորդներուն մէջ եթէ գտնուին անանկներ, որոնք նախապէս նշանուած ըլլա-լով՝ ո՛ր եւ է պատճառաւ ետ եղած է իրենց առաջին

կապը, կը մերժուին, և չեն կրնար ընդունուիլ, անձա-րակութեան ցայտուն ապացոյցին համար :

9. — Անդամունիւնները կրնան և իրաւունք ունին բողոքելու իրենց ընկերունիւններու դուրսը վարած ա-պօրէն ընթացից համար, որոնք ստուգուելէ վերջ իս-պառ կը հրաժարեցուցուին անդամակցութենէ :

10. — Ամուսնութեան համար ծնողաց կողմէ իրենց եղած դիմումը կամ սպառնալիքը քօմիթէին չի յայտնող և զայնս ծածկող Օրիորդները, նախապէս հրապարակաւ կը յանդիմանուին, երկրորդին երեք ամիս կը հրաժա-րեցուցուին, իսկ երրորդ անգամուն կը վտարուին :

11. — Ամէն անոնք, որոնք փափաք կը յայտնեն այս կամ այն երիտասարդը սիրելու կամ անոր հետ ա-մուսնութիւն կնքելու համար, պէտք է ուղղակի գրա-ւոր կերպով դիմեն Առնապատահիքին, որ ան ալ իր կարգին գաղտնի հարցաւորէ մը վերջ՝ պարտ ու պատ-շաճը պիտի տնօրինէ ի շահ անդամունիւնի :

12. — Բացարձակապէս արգելուած է ո՛ր եւ է ան-դամունիւնի՝ ընկերութեան գաղտնիքները դուրս հանել և կամ առանց մասնաւոր հրամանի ստոր անոր հետ սիրա-կին յարաբերութիւններ մշակել : Ազատ համարձակ սի-րելու և սիրահարութիւնը արտօնուած է առ հասարակ, բայց նախապէս երիտասարդը պէտք է ճանչցուի ընկե-րութենէն, և անոր վրայօք բարուք տեղեկութիւն և համոզում գոյացուելէն վերջը միայն կրնայ գործադրուիլ և կամ արտօնուիլ այդ մասին :

Տեսրակին միւս մասերը կարդալու հարկ չի մնաց, ու երբ յապուշ կըթեալ օրիորդին կը նայէի, ու շեղ լօնկին վրայ փռուած մատանիին հետ խաղալով՝ պիշ պիշ ինծի նայեցաւ, ու՝

— Կարծեմ շուարեցաք մնացիք պարոն, բաւ ա-
նուշ և հեքնական շեշտ մը դէնելով խօսուածքին մէջ,
և չէք կրնար կոր ձեր մտքին մէջ ամփոփել թէ՛ Հայ
օրիորդները այսքան ազատ, այսքան տարօրինակ ընկե-
րութիւն մը կրնան եղեր կալմել, Հայ օրիորդները,
որոնք հին ռէժիմի օրով ձեր խաղալիքներն էին, տե-
սակ մը մանրֆեկներ, զորս կամ թեւերնիդ առած և
կամ դէմքնիդ կը դըռնուիք, անոնց պատիւը ձեր
բերնին և հոգին ձեր ափին մէջ առած, ուզածնուդ
պէս կը տանջէիք, ձեր քմահաճոյքին նշաւակ ըրած դա-
նոնք, որը սեռուերուն, որմէկն ալ գերեզման կը դրկէիք,
զլանալով մէկուն պարզ այցելութիւն մը, և միւսին
վրայ շիթ մը արցունք . . . : Այ բաւ է, ալ լմնցան ա-
նոնք, այլեւս Հայ աղջիկը շղթաներէ ազատած թիա-
պարտի մը պէս կուզէ վրէժ լուծել ձենէ, ձենէ, կոյսե-
լու տղրուկներ ձենէ, որովհետեւ մեր անկման, մեր
կործանման միակ և միմիակ պատճառը դուք էք պա-
րոններ . . . : Մեր ծնողք ձեզի կը նայէին մինչեւ հիմա,
դուք ձեր կեղծ պերճանքներովը, թուոյիկ և պոռոտ
ւէքլամներովը լլացնելով մեր միամիտ և անբան ծնո-
ղաց միտքերը, կը համողէիք կը թմբեցնէիք զանոնք, և
կոյրզկուրայն մեր քոյրերը ձեր թեւը կը մտնային, կա-
տարեալ դեւի մը թեւը, որ գերեզման կառաջնորդէր
զիրենք . . . : Հիմա՛, անցան ատոնք, դուք չպիտի կըր-
նաք հմայել մեր միամիտ ծնողքները, անոնք չպիտի
կրնան բռնութիւն բանեցնել մեր վրայ, և ամուսնու-
թեան պէս մահու կենաց խնդիրը լուծողները մենք պի-
տի ըլլանք, մենք պիտի որոշենք ու մենք պիտի վըճ-
ռենք մեր ապագան ու ձապառագիրը: Եթէ այսօր Յա-
ռաջդիմութեան քօմիթէն բռնապետութիւն մը տապա-
լեց, Հայազատ օրիորդաց ընկերութիւնն ալ ծնողական

բռնակալութիւնը կոխեց։ Ազատ է այսօր Հայ օրիորդը ազատ միջոցին մէջ թեւածող թաղունին պէս, որ սէրը կերգէ և ուղած, սիրած, հաճած ճիւղը կընտրէ թա-
ռելու համար։ Հայ օրիորդը այսօրուրէն թօթափած է իր լուծը, և անիկա տէրն է իր անձին, իր ճաշակին և իր գաղափարներուն։ Մէկ բառով, Հայ օրիորդը պիտի լայնէ իր սեռին բոլոր առաւելութիւնները և համահա-
ւասար ձայն և կարծիք պիտի ունենայ, այն բոլոր խնդիրներուն մէջ՝ որոնք ձեզի յատուկ էին, ձեզի՝ որ զօ-
րաւոր սեռ կանուանուիք։

Օրիորդը վրիթաձ էր ալ, յուրը այնքան տաքցուցած էր գուլիը որ կարծես ճոխ մազերէն։ Պահ մը չուարեցայ մէջ եռացող տաք գազափարններէն։ Պահ մը չուարեցայ մնացի և ինքզինքս դէմ հանդիման կարծեցի softkor ան snուա փատաբանի մը, որ ամբողջ սեփա մը կը պաշտպանէր։ Զմաղկեցայ, և չի կրնալով զսպել զգացումներս, ծունգի գալով աղատամիտ հերոսուհիին առջեւ՝ շնորհաւորեցի զինք իր ազատ գազափարներուն համար, մաղթելով որպէս զի տեւական և արդիւնաւոր ըլլայ իրենց այս hors concours ձեռնարկը։

Ու երբ հրաժեշտ առնելով իրմէ սանդուխներէն վար
կիջնայի դէպի փողոցին դուռը, շալը գլխուն և ցուր-
տէն կծկուած օրիորդ մը սպասուկէին կը հարցնէր,

— Ազատ աղջիկներու ժողովքը հոգիս է զիստեղծելու համար, որպէս ինչ կալ, ինչ պիտի

— Ազատ աղջիկներու ժողովքը ...
— Այո՛, կըսէր սպասունին, ի՞նչ կայ, ի՞նչ պիտի
ընեմ ... :

— Ուտքդ պահենեմ քուրսս, չորս տարիէ. տէլիխանլը մը կը սիրեմ կոր, սատկելիք մարս պիտ թիւուլի խայիլ չըլլար կոր, եկեր եմ քի խողը չի մտած տէրոս օրիորդներուն հասկուցնեմ տէ ինծի եօլ մը ցուցընեն . . . :

Այլ կասկած չի մնաց, Հայ օրիորդը հայորդիներուն հաւատար կամ աւելի պիտի աշխատի իր սեռին ապագայ դառնիքներուն համար:

Гл. 10 . . . :

ՍԱԼՈՆԻ ԽԱՂԵՐ

Կը պատահի որ, շատ անգամ երեկոյթներու մէջ պարերը այնքան յոգնեցնեն ներկաները, որոնք մէկ մէկ տնկիւն քաշուած կռպոսեն փրկարար արշալոյսին իրենց տունները ցրուելու համար:

Պզտիկ սալօնի խաղերը տա կրնան այդ տաղտուկը փարատել: Օրինակ մը:

Երիտասարդ մը կամ օրիորդ մը՝ խնդիր չէ, թող առնէ արցակ մը խաղի թուղթ, և զանոնք լաւ մը խառնելէ վերջ, օրինակի համար քուբային աղջիկը ըսենք, գոց թուղթերուն մէջէն զատելով՝ լաւ մը նշան ընէ և արցակը հովանքի պէս բանալով, ըսէ «թուղթ մը քաշէ մէջէն» բայց այնպէս մը ընելու է որ անպատճառ այդ քուբային աղջիկը քաշէ, այս ալ խաղը ընողին ձեռքի շուտութենէն կախում ունի: Անգամ մը որ քուբային աղջիկը հաւնուեցաւ, պէտք է թուղթերը ամբողջ անոր ձեռքը տայ և ըսէ «լաւ մը խառնեցէք հաւնած թուղթերնիդ ու մէջը դրէք, կրկին խառնեցէք, և ինծի տուէք»:

Այս գործողութենէն վերջ, խաղը ընողը՝ որ գիտէ թէ հաւնուած թուղթը քուբային աղջիկն է, զայն կամայ մը թուղթերուն վրայ պէտք է դնէ և սեղանին վրայ գոց կողմէն, չորս չորս հատ շարելու է, մինչև տասն և վեց:

Անգամ մը որ թուղթերը սեղանին վրայ շարուին, պէտք է ըսէ, «այս չորս կարգերուն մէջէն երկու կարգ հաւնեցէք, բայց ոչ քով քովի կարգերը, այլ մէկ կարգ մը բացը ձգելով»:

Արդ եթէ հաւնած կարգերուն մէջ է քուբային աղջիկը, պէտք է ձգել և միւսները ժողովել անմիջապէս, առանց ատեն տալու դէմքին թէ՛ որ կարգը հաւնուեցաւ և որ կարգը վերցաւ: Մնացածներէն ալ միշտ հարցնելով, շարունակելու է խաղը, մինչև որ գետնի թուղթերէն քուբային աղջիկը և ուրիշ գոց թուղթ մը մնան: Այն ատեն պէտք է ըսել, «ասոնցմէ ո՞րը կուգեա՞մառը վրան դիր»: Եթէ մատը իր թուղթին վրայ դրաւ յաղթանակը տարած կըլաք, իսկ եթէ քովինին վրայ դնէ մատը, դուք ձեր ձեռքով կը բանաք միւս թուղթ և խաղը յաջողած կըլլայ:

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Դպրոցական չուտիկ մը, մեծ նպարավաճառի խանութ մը մօտելով՝ ձեռքին մէջ բռնած թուղթին նայելով կըսէ,

— Ներեցէք պարոն, 8 քաշ խսխուլէն 12 ղրուշէն քանի՞ ղրուշ կընէ:

Նպարավաճառը գրիչը ձեռք կառնէ ու կըսէ՝

= 96 ղրուշ:

— 24 քաշ շաքարը՝ 3 տասը փարայէն:

= 78 ղրուշ:

— 13 քաշ կարագը՝ 16,50 է՛ն....:

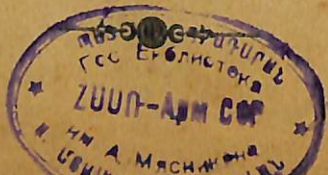
= 214,50, պղտիկս..., բայց ներեցէք կըսէ նպարավաճառը, ասօնք դէնդու չափ դրամ տուած է քովդ մայրիկդ ...

— Ո՛չ ... կը պատասխանէ չուտիկը, այսօր թուաբանութեան դասերնիս այս հարցումներն էին, դիտմամբ ձեզի դիմեցի որ հաշիւներուս մէջ սխալած չըլլամ ...:

* * *

— Հայրիկ, կըսէ խելացի պղտիկ մը, ինձ դէմ երբ նեղանաս կամ սրդողիս, երկու օր քէն կը պահես: Ինչո՞ւ մամայէն հետ կռիւ ըրած գիշերներդ, նոյն իսկ հետեւեալ առաւօտուն ղիրար կը համբուրէ՞ք....:

— Տղաս, կըսէ հայրը շուարած, քենէ շատ առաջ մամադ սիրած եմ, անոր համար քենէ ալ առաջ անոր կը ներեմ....:

ԳԻՆ ՏՆ ԴՐՇ.

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0139053

14310